ومن یتوکل علی اللہ فہو حسبہ

نسخہ معدن الفوائد

معروف

رقعات مرزا قتیل

در مطبع مصطفائی محمد مصطفی خان طبع نمود

۱۲۵۹

بسم الله الرحمن الرحیم

اشرع بحمد محمود الذي اعطانا انحاء الالاء والنعم واسال الله تبليغ مجد وكرم

شروع میکنم بستایش ستوده که داد ما را اقسام نعمتها ... و میخواهم از خدا رسانیدن بزرگی و بخشش کریم

اي خلق لنا وهيأ لنا الاغذية اللذيذة الكثيرة ليذوق بها اللسان والالبسة

یعنی آفرید ما را و مهیا کرد برای ما غذاهای خوش مزه بسیار تا بچشد از آن غذاها زبان و لباسهای

النفيسة المتلونة ليتزين بها الابدان ومعهما القصور الرفيعة الوسيعة

پاکیزه رنگارنگ را تا زینت یابند از آن لباسها بدنها و با آن هردو کوشکهای بلند گشاده

للسكونة والارتياح والحدائق النضرة المخضرة لارواء العيون و

برای سکونت و آرام و نیز مهیا ساخت باغهای تر و تازه سبز برای سیرابی چشمها و

تفريح الارواح فجعلنا اغنياء باعطاء النقود لقضاء الحاجات وصاننا

راحت دادن روحها پس گردانید ما را مالداران از بخشش نقدها برای گزاردن حاجتها و نگاهداشت

ليلا ونهارا من كل الصدمات والآفات وشرفنا بتشريف

شب و روز از هر آسیبها و آفتها و بزرگی داد ما را به ...

العلوم مخصوصين بالتفوق على سائر المخلوقات والمشاركات وجعلنا

علوم ... بر تمام آفریدگان و شریکان و گردانید ما را

نميز بين المرارة والحلاوة بتوديع الحواس والمدركات

تمیز کننده میان تلخی و شیرینی از سپردن حواس و قوت مدرکه

ثم امرنا بعبادته وفرض علينا تأدية الصوم والصلوة ونبّهنا

پس حکم کرد ما را بعبادت خود و مقرر ساخت بر ما گزاردن روزه و نماز و آگاه کرد ما را

بإرسال رسله عن فوائد الحيوة والممات فاحمده حمدا كثيرا

بفرستادن پیغامبران از فایده های زندگانی و مرگ پس شکر میکنم آن خدا را شکر کردنی بسیار

وافيا خارجا عن حد التقرير واشكره شكرا مبسوطا

تمام بیرون از حد بیان و سپاس میکنم سپاس کردنی زاید گذشته

متجاوزا عن حصر التحرير هو الله العزيز القدير الغفور

گذرنده از احاطه نوشتن اوست خدای غالب توانا بخشنده

الرحيم هو الله الخبير البصير السميع العليم هو الذي احسن

مهربان اوست خدا خبردار بینا شنوا دانا اوست خدای که احسان کرد

الينا احسانا غير محصور ومنّ علينا بامتنان موفور لا اله

بسوی ما احسان کردنی بی نهایت و منت نهاد بر ما منت بسیار نیست معبود

الا هو المعبود المحمود وليس القائم الدائم الا هو العزيز

مگر او معبود ستوده و نیست قائم همیشه مگر اوست غالب

الحمد للمحمود هو محسن منعم مكرم بكل حال ونحن المجرمون المذنبون

ستوده شکر کرده شده اوست احسان کننده نعمت دهنده بخشش کننده هست بهر حال و ما گنهگاران هستیم

بقبح الاعمال هو سلطان اكبر السلاطين مالك الارض والسماء ونحن عباد احقر

به بدی اعمال آن پادشاه بزرگترین پادشاهان مالک زمین و آسمان است و ما بندگان حقیرترین

قابلون للعدم والفناء ما ادينا شكر عشر من عشير الوف احسانه بساعة من

قبول کنندگان نیست و نابود شدن نگزاردیم سپاس دهم حصه از ده هزار احسانهایش در ساعتی از

الساعات وما جمعنا بضاعات السعادات بصرف الاوقات [illegible]

ساعات هیچ ثبت نکرد آوردیم مایه‌ای نیکی را از گزاردن وقتها در ...

لا سبيل لمغفرة ذنوبنا يوم الدين دون الطافه ولا باعث على عفو ...

نیست راهی برای بخشش گناهان ما روز قیامت بجز لطفهایش و نیست سببی بر عفو ...

اعطافه انا قميئون بالملائم المتنوعة عند انفسنا بالتحقيق ونحن حريون

بخشش سزاواریم بلاهای گوناگون نزدیک خود ما بتحقیق و ما لایقیم

بمكافاة الاعمال التي تنسب الينا بنظر التدقيق يا مولاي انت

بعوض های اعمالی که نسبت کرده شده اند بسوی ما بنظر تامل ای مولای من تو

كريم جليل وقيا ملجاي انت رحيم ولطفك جزيل لا ملاذ لنا غير

بخشنده بزرگ و ای پناه من تو مهربانی و لطف تو بسیار است پناهی نیست ما را غیر

دهليز لطفك في الحيوة وبعد [illegible] الامم دون عتبتك في دار الدنيا

دهلیز تو در حیات و ممات و جای گریز نیست ما را جز آستانه تو در دنیا

الْعُقْبَى الْقُرْبَى أَحْسَنُ بِجَنَابِكَ لِأَصْحَابِ الْخَطَاءِ لِأَنَّكَ أَنْتَ الْبَوْ

آخرت بهتر نیک است در درگاه تو برای صاحبان خطا برای اینکه تو نی سزاوارترین

بِإِجَابَةِ الدُّعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ أَصْوَبُ بِحَضْرَتِكَ بِرَجَاءِ الْعَفْوِ لِأَنَّ عِنْدَكَ

برای قبول دعا و عاجزی بهتر است بارگاه تو باميد عفو از ينكه تحقيق نزد

أَصْحَابُ الْقُصُورِ عِنْدَ الْعِثَارِ مُسْتَحِقٌّ لِلصَّفْحِ وَالْعَطَاءِ * نظم *

صاحبان تقصیر وقت عذر سزاوارستند برای درگذر و بخشش

سُبْحَانَكَ يَا مَنْ خَلَقَ الشَّمْسَ ضِيَاءً	سُبْحَانَكَ يَا مَنْ جَعَلَ اللَّيْلَ لِبَاسًا
پاکی است ترا ای آنکه آفرید آفتاب روشنی	وخوبی است برای تو ای آنکه گردانید شب را پرده
لَا تُحْسَبُ أَوْصَافُكَ سِرًّا وَظُهُورًا	مَا تُحْصَرُ آلَاؤُكَ وَهْمًا وَقِيَاسًا
شمار کرده نشود وصفهای تو نه پوشیده و نه ظاهر	احاطه کرده نشود نعمتهای تو از روی وهم و قیاس

نعت بزبان ترکی کوب تیوق دور سزاوار اول قولوق جناب ایزد کریم

بہت بندگی اور بہت غلامی کی لائق وہ مبارک جناب ہے کہ

ٹنکری تعالی اوزی ساوچی تیلیدی و بار چه فاضل لار و عالم لار و اوزکا کیشی لار نی انی امتی

جسکو خدا نی برتر نے اپنا پیغمبر کیا اور تمام فاضلون اور عالمون اور اور آدمیون کو اسکی امت

قیلدی سبحان الله اول اوروغ حضرت خیر الانام کیم ہدایت تنکیل کوز تکوچی ایرور

کیا سبحان الله بڑی درگاہ کا دیکھنے والا جو ہین کہ ہدایت کی راہ کا دیکھلانی والا ہی

و سعادت منزلی نی خضر دور حیرت شام ظلمتی نی زائل قیلغوچی دور

اور سعادت کی منزل کا خضر ہی حیرت کہ ظلمت کی دریا دور کرنی والا ہی

سروان تقریریا [illegible] کیم عرب نی اولوغ فصیح و بلیغ لاری تیل [illegible] تقریریا گیشی

سروان تقریر ہی اور [illegible] کہ عرب کی بڑی فصیحون اور بلیغون کو نی زبان [illegible] تقریر ہی

لارنی کونکل لارینینک [illegible] معرفت [illegible] ایلادی کر [illegible] لارینی بدا [illegible]

آدمیونکی دلونکی محفل بین [illegible] کے شمع [illegible] روشن کے اور جانونکو راحت

وباغیر لارنی طراوت انی [illegible] لیقی باغیشلادی [illegible] کیم بارچہ [illegible] لاردین رفیع ایدی [illegible]

اور جگرونکو طراوت اوسکی دوستی نی بخشی [illegible] آسمان کہ تمام چیزون سے بلند ہی اوسکی

رفعت قدرکو رفعت اوزی حضیض غه [illegible] لاردین [illegible] باشی [illegible]

رفعت قدر دیکہ کر اپنی پستی پر رات [illegible] اور [illegible]

کیم بارچہ یاروغ لیق لاردین یاروغ راق بارانی [illegible] نورانی [illegible] طوبی

تمام روشنیون [illegible] روشن تر ہین اوسکی پیشانی کی نور کی غلامی [illegible] طوبی

اوجماغ [illegible] اوشول ایچون هر میوه [illegible] حوض کوثر و سلسبیل انی [illegible]

بہشت کی باغ بین اسواسطی ہر میوہ کی [illegible] اور حوض کوثر و سلسبیل [illegible]

[illegible] ایچون [illegible] بلبل [illegible] منبر [illegible] خطبه [illegible] ایچون [illegible]

[illegible] بلبل [illegible] منبر [illegible] کے

[illegible] قمری نی [illegible]

[illegible]

[illegible] نسترن و نسرین [illegible]

[illegible]

[illegible] والاجناب [illegible]

[illegible]

خرمن لا رقی اندوذوالفقار نی برق کو یدوردی و کفر یول نینگ قرنغو لیقی انی ہدایت

خرمنون کو اوسکی ذوالفقار کی برق نی جلایا اور کفر کی راہ کی تاریکی کو اوسکی ہدایت

نینگ مشعل نی تالق ادجوردی ایتیڈی انی اوزی اوزیدی تیلاندی و انی اوزی حبیب دیب

کے مشعل کی روشنی نی اوڑایا خدا نی ایکو پہچ پاس بلایا اور اوسکو اپنا حبیب کہہ کر

قوالدی کوک نینگ شفقی اوشول الچون معراج کیچہ خرق بولدی و کتہ کت باغی لا

خوش ہوا آسمان کی چہتین اوسکی واسطی معراج کی رات مین پارہ ہوئین اور بڑی بڑے باغیوں کی

تخت [illegible] خجالت سای الچنده غرق بولدی انی براقات دوروانی قنبر قولی ایردر

تخت اوسکی قدرسی خجالت کی دریا مین غرق ہوئین اوسکا براق کہوڑا ہی اور اوسکا قنبر غلام

رسالت کوکی نی یلدوزی دور محمد	جہان قسیلدی ضیادین پر محمد
پیغمبری کے آسمان کا ستارہ ہی محمد	جہان کے روشنی سے پر محمد
قرانغوادی نینگلیغ تو جہان بار	تو مک بوادیده اول شاه زمان بار
تاریک گہر کے مانند جہان ہے	شمع اس گہر مین وہ شاہ زمان ہے

منقبت در بیه عزر نجوم ولایت وامامت ولآلی متلالی درج سعادت وہدایت

الواح ساطعه مثلات بلندی و برتری و آثار لامعه ذروات ارجمندی و پاک گہری مصابیح

لایجه ایادی فضل واحسان و یواقیت مشرقه سموط بر و امتنان اقطاف معلقه ادواج

حدایقه [illegible] وانهار مرشیه شعب شجره جلیل عظیم افلاق اصباح حق شناسی و بیداری

درواح انوار حق پرستی و شب بیداری مفاتح کنوز مرادحاجات جہان و مقالید اقفال

حصول مرادات ذرات اعمده سقوف اضابت و استواری دعائم سطوح رصانت و پایداری

[illegible] ناظم طنید واسط مبارک حیدری ابد میوند انوار جباه جود و کرم و لوامع خدود

حسن شیم و علو همم مشتاقه مسالک حق و یقین و نیداه سبیل دین مبین [illegible] کرامت ماب
حضرت امیر المومنین امام المتقین علی مرتضی و روضی مصطفی علیه الصلوة والسلام و ائمه اطهار
و اولاد ابرار رواجب الاکرام او تشخص [illegible] از خیر و سعادت و اعتاق شوند حقیقت [illegible]
نیفقود جواهر سینه حسن نیت و قلائد [illegible] صفای طینت ایشان رونق یافته و اصداع
منتشره دیانت و امانت و قرون هیولی رصانت و متانت ماشطه عنایت ایشان [illegible]
شرائد رواج یافته عراص سیادت منتوای عفایت عقیده او ثبات قابل [illegible] مساجد و معابد مجمع
اعضاب [illegible] ایشان نموده در دریش رفیعه کبر و نخوت [illegible]
[illegible] دست سعی ایشان فرموده سزاوار خطاب [illegible] از جناب
کبریای ایشان شد و شایان حدیث انا حرب لمن حاربکم از زبان رسول ایشان مسند خلوت
را بجلوس میمنت مانوس ایشان رونق تازه و ظهور معجزات و کرامات را بقوت و قدرت
ایشان نازش بی اندازه نسائم مژده سرور را فزا در ابتسام از بار شتر صدا عانت دم
جان پرور عیسی نهاد ایشان و اشمه منبع طرب آرا در تفتیح انوار منتظر جنبش لب اعجاز مجز
بنیاد ایشان پیروی ایشان ذریعه نجات دو جهان و رهبری ایشان خضر راه قصور جنان نظم

بر ایشان ختم شد خیر و سعادت	از ایشان تازه رو مجد و شرافت
به ایشان رونق روز [illegible] ایمان	شجاعت بهره ور از زور ایشان

تعریف اصحاب جو [illegible] اور [illegible] کے دریچوں کے
باغ آداب رسالت کی رونق ہو [illegible] وہ اصحاب عالیجناب ہیں کہ جنکا باعث [illegible]
کوئی باغبان نہیں الا خدا اور جو صبا اور شمال اور نسیم اور [illegible] اور ہوائیں کہ
چمن خاطر کو کھلا رہیں اونکی محبت ہی کہ جنمیں [illegible] اپنا احباب کیا [illegible]

کہ نہر مین تشنگی رونون (؟) کی جہتی اونکی وہ خراتی بہائی والی ہین اور حقیقی درخت کہ زمین
سی رواج احکام شریعت کی اوگی اونکی وہ جڑ تنہائی والی ہین اگر وہ بلبل اور قمری کی طرح
گل اور سرو چمن سعادت کی عاشق نہ ہی تو کیون نغمہ اونکی زمزمون یعنی مواعظ کے
سامعین نی اوسوقت کی اپنی کانونکو سنائی دیتے اگر نہر کی پانی کی مانند کیاریوت مین حق و
انصاف کی روان نہ ہی تو کیون تماشائیون نی اوسوقت کی اس سیر یعنی زیارت سی اونکی آنکھونکو
ٹھنڈک پہنچائی اگر وہ مستحق علو رتبت نہوتی تو کیون نسیم سحری کی طرح عنایت ایزدی اونکی
ترقی مدارج کی کلیان کو کہلاتی اور جو وہ برسر باطل ہوتی تو کیون خلقت خدا کی اونکی قبول الطاعت کی
پودی اپنی زمین خاطر مین جمائی آونکی سعی کی تیشون نی جب خارزار شک کو جڑ سی صاف کیا
تب ہر ایک کا پانو اونکی راہ مین پڑا اور جب اونکی عدالت کی بیلچون نی بدعت کی گڑہونا
اور نالونکو بالکل بہر دیا تب سبکا قدم ثبات و یقین اوس زمین پر گڑا اگر اونکی قدم میدان اطاعت
دین مین سب سی آگی نہ پڑتی تو شایان نزول آیہ کریمہ السابقون السابقون حضرت حقیقی نہوتی
اور زبان رسول سی کسواسطی اصحابی کالنجوم کہی جاتی اگر اپنی مشعل سعی کی روشنی سی ظلمت
کفر کو نکہوتی پیشوائی اگر نصیب اونکی ہوتی تو نبی کی پیروی مین اور صدارت اگر پاتی تو ضراعت
کستری اور پیغمبر کی دنبالہ دوی مین

نظم

وہ ہین منبع بخشش بیزوال
وہ ہین معدن فضل و علم و کمال

صدف جسمی بود در غلطان سے پر
جہان اونکی ہی عدل و احسان سے پر

آغاز مدعا اما بعد فقیر بتقصیر خواجہ
امام الدین معروف بخواجہ امامی غازہ طراز چہرۂ شاہد این بیان است کہ چون این خاکسار
بیمقدار را شرف سعادت تلمذ حضرت پیر و مرشد برحق مسجود ملائک خیر مطلق قبلۂ قلبہا
کعبۂ ارباب ایقان جناب مرزا محمد حسن متخلص بقتیل بسط اللہ ظلال افادتہ علی رؤس

المستسقین الی الزبان الطویل در تحریر نثر روزی گردید اکثر رقعات کوچک و طویل چکیدهٔ
خامهٔ اعجاز شمامهٔ ملا زبان ممدوح مشتمل بر افاده از صحت و سقم عبارات و فوائد اصطلاحات
و تعلیم طریق وصل و پیوند الفاظ و فقدان و حسن و قبح ترکیبات و اجتناب از اغلاط و دیگر
مذمومات و تحفظ بمقام نشست و برخاست اصطلاحات و محاورات که متمسک برسانیدن
ناقصان بپایهٔ کاملان ضبط این مدارج تواند شد مع دیگر حالات زمانه و احکامات بزرگانه و استفسار
بعضی از ... و جواب بعضی مطالب بمن رسید و هرگاه بعد حصول فراغ از تحریر نثر بضرورت سیر
و دیدن کار روائی نواح مغرب صورت بست و چند سال بذریعهٔ باجی قیام مضافات ...
اثناء اتفاق افتاد خطوط طویل محتوی بر آداب دربار و تالیف اصحاب بر روی کار و طریقه
تلاش و سلیقهٔ معاش و دیگر لوازم و ضروریات دنیوی و صفات غیوری و فوائد صبوری و
درستی عزیمت و استقلال طبیعت که دلیل راه تهذیب اخلاق و عزیزی در آفاق توان گفت
با دیگر وقائع غریبه و سوانح عجیبه و حکایات موافق مقام و مستحبات نیک انجام قدر افزای
ساعات میمنت آیات بورود کرامت آمود میشد از انجا که این بی‌سر و پا از ابتداء مرتبهٔ وصول
هر رقعهٔ کوچک و خط طویل را بمنزلهٔ شان نزول سورهٔ اخلاص و سورهٔ رحمان شمرده بقصد
ترتیب عزیزتر از جان نگاه میداشت وقتیکه نوبت بپر شدن یک جزودانی رسید شوق
خاطر بتجدید مطالعه و تکرار استفاده بتکلیف صاف کردن آن بر اجزای ساده نمود مگر بسبب
موانعی چند مدت درازی دست این قدر آرزو حائل گردن خریدهٔ حصول ... نتیجهٔ شوق
بدامن مراد نرسید آخرها در سنه هزار و دو صد و سی و دو هجری بعهد حکومت تاج الامرا
اشرف الوزرا سندگان داوا دربار رفعت الدوله رفیع الملک نواب غازی الدین حیدر خان بهادر
شهامت جنگ دام اقباله وزاد اجلاله که بزرگ و کوچک زیر ظل عاطفتش بمراد دل ...

ذکر بیان بحصول اطمینان از ریخ پریشانی بر گران انداز انصرام این مهم فراغت دست داد
الذین حجت که اجزای کتاب مرقع نقصادیر رقعات عربی و ترکی و فارسی و هندی نتیجه
طبع جناب ممدوح بشمول نظم ضروری المقام است لهٰذا هم رعایت این براعة الاستهلال
بکار رفت یعنی حمد بزبان عرب و نعت بزبان اتراک و منقبت بزبان فارسی و تعریف اصحاب
بزبان هند بانضمام نظم طراز تحریر پذیرفت و نظر بر فواید مندرجه مکاتیب نام نسخه معدن
الفواید قرار یافت تا طالبان فن بمطالعه آن فایدها بردارند و دعای خیری در حق این
کمتر زبان بی‌زبان کنند آغاز مکاتیب رقعه اول سرامد خواجگان عالیشان
و مقتدای فهیمان بود عیان بلاغت نشان سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق لقای شریف
که بعصا خیر تحریر گوناگون را مالش پنجه شاهباز بیانش نثاری میدهد پوشیده
نماند که تا امروز بجاییکه خیام دولت جنابعالی دام اقباله شرف افزا بود دوان قطعه زمین
سوای مقام مجبوری نامی ندارد بدعای عمر و دولت آنصاحب مشغولم بست و یکم ربیع الاول
اینجا رسیده بودیم که اگر انطرف آب هم که مسافت آن نیم کروه بیش نیست داخل حساب
کرده آید هجده هم ربیع الاول بشمار سید صاحب از هجده هم ماه گذشته تا چهارم ربیع الثانی
که امروز است شمار نماید و هنوز نوید کوچ استماع نیست بعضی هفده هم شهر حال کوچ
بلکهنو نشان میدهند و بعضی بتاریخ نوزدهم العلم عند الله مکتوبیکه بخدمت والد شما
نوشته بودم الی یومنا هذا جوابش نرسیده وقتیکه می‌آید در لف مکتوب خودم نزد صاحب
روانه خواهم نمود تازه اینکه راجه بلاس سنگه برادر راجه نواز سنگه متوفی که عامل این پرگنه
بود پری روز مقید شد و شتر سواران چار طرف برای آوردن زمینداران داخل معامله
رفته اند باید دید چه می‌شود تا وقتیکه اینها نمی‌آیند و انتظام این ضلع صورت نمی بندد

تایم و آفتاب گرم از خیمه چه پیشم کنده می شود ایضاً یکی از اخبار تازه اینست که پسر اشکر
نام زمینداری بود که بحسب ظاهر رجوع بعامل سرکار داشت و زر معاملهٔ بلا تکلف ادا می رسانید
لیکن در باطن مشغول زمینداران و سیار و حامی قطاع الطریق بوده است درین
روزها صاحب توّه شده در حویلی خود مشغول تماشای رقص و محو آواز خنیاگران بود
سواران رسالهٔ قندهاری غافل بیخبر رفتنش در رسیدند و مردکه را با چند رفیق و همراهش
گرفتار کرده آوردند طرفه اینست که مردکه میداند که شیوهٔ طراری و رفاقت او با دزدان
در هر زمان معروض حضور پرنور شده است و با اینهمه نکر بخت وقتیکه سواران قندهاری
نزدیک رسیدند الوقت ارادهٔ گریز کرد آنها برای اینکه بجای خود باشد قصد گریز نکنند
راه را بر گردانند و بطرف قلعهٔ دیگر متوجه شدند مردکه باز تسلی شده مشغول رقص شد
حریفان وقت شب از اطراف برگشته جلو ریز بر سرش می آیند و مردکه را میگیرند آدمی
نیست برای خود بچهٔ فیل است پریروز یا دیروز زنجیر گرانی زیب پایش کردند زیاده خیر
از حضور اقدس دعا و از آغا صاحب سلام برسد و عمو صاحب خود را تسلیم نیاز
باید گفت که البته شب درینجا روی آسایش می بینیم باقی تمام روز آفتاب گرم مصاحب
و همدم ماست خصوصاً دو پاس روز **رقعهٔ دوم** نور جبین مروت و گلگونهٔ عارض
فتوت سلکم الله تعالی لفافهٔ خطوط دیروزه که پانزدهم شهر حال بود بمطالعه در آمد بسیار بجا
گردید که از حکم حضور عدول نکردید هزار آفرین بر سلیقه و شعور شما بایست که بعضی بزرگان
شما بر فتن صاحب شکوه آباد نموده است و نیست حق بجانب این صاحبان است زیرا که
عالی دودمان ایشان مقتضی آن نیست که فرزندان ایشان اطاعت عمال بکنند لیکن
نزد من این اطاعت در اصل انقیاد حکم حضور است با اطاعت عامل چه و بگار

نیفتی

ازینمعنی بعینه انحراف از حکم ولی نعمت است حالا هرچه از حضور ارشاد میشود بجا آرید
این نیابت در اصل تربیت شما است البته چندی از کار تحصیلداری آگاه خواهید
شد و سه روز که چهارشنبه بود از خلعت خانصاحب مرخص شدم زبانی آدم خود دیروز
دریافت کردم که اسباب خانصاحب همه روانه شده بود و خود برای رخصت در خانه
رفته بودند شاید یکپاس روز برآمده خود هم روانه شدند یعنی دیروز که پنجشنبه و تاریخ پانزدهم
بود خانصاحب مع الخیر از لکهنو روانه پرگنه شدند دیگر آنکه من اینوقت تنگ فرصت بودم
ازین سبب بهمین اکتفا ورزیده شد بعد ازین خط طویل خواهد رسید از تفضلات حضور
چه عجب که وقت روانگی خود هرجا که بدولت و اقبال تشریف برند شما را نیز در رکاب خود سرفراز
فرمایند زیاده خیریت **رقعهٔ سوم** معدن الفصاحت و منبع الرشادت سلمکم الله تعالی
عنایت نامهٔ والدهٔ ماجدهٔ شما میر یوسف علی خان داروغهٔ جیب خاص حضور پرنور رسانید
چون عبارتش عربیت معلوم نیست که مطلب آن حالی شما شد یا نشد عربی آن چندان
مغلق نبود لیکن غور نکرده باشید والا از اکثر جا معلوم میشد انشاءالله العزیز بعد یاد کردن
رسالهٔ قانون مجدد شما نیز عبارت عربی خوب و دلخواه خواهید نوشت محنت شرط است
معلوم نیست که از یاد گرفتن ابواب مزید فیه فراغت شد یا خیر بعد از ابواب مصادر است
وقتیکه مصادر یاد می شود از صرف مطمئن میشوید باقیماند نحو آنهم زودتر یاد خواهید گرفت
قاضی صاحب جیقه جوهر نگار مدد میرزا اشرف نوشته بودند البته سوای یکدو عیب صفات
حسن هم دارد دیگر از اخبار تازه اینکه بروز جمعه که پنجم ذیحجه است ضیافت جناب عالی
و سرکار مرشدزاده خود ما قرار پذیرفته لیکن صبحدم تشریف خواهند آورد و در رخصت
بگردد هر جمیع خواهند شد ازینجهت کیفیتی که دل میخواست نماند از حضور باشتباه حکم

رسیده بود و هرگز در گمان نبود که اول روز تشریف می آرند چو پیروز یکپاس روز بر آمده
عرضداشت جناب عالی متضمن تعیین یوم و وقت رسید بالجمله چون اینجانب هم خانهٔ شما است
بر تماشا چه موقوف است یکجا نشسته صحبتها خواهیم کرد و شما را خواهیم طلبید و آغا صادق
صاحب و میرزا ابوالحسن صاحب خیلی سعی دارند که این بار بکربلا باید رفت و سوای ایشان
میرزا احمد داماد میر اثنا الله خانصاحب چندبار گفته است که من کربلا را ندیده ام و
خانصاحب هم گفته اند که یکبار این مرا همراه خود ببرید بپاس خاطر صاحبان از حضور
رخصت طلب خواهم کرد اگر عرض من پذیرا شد میروم و الا مجبوریست و باعث این همه تردد
در رخصت آمد آمد جناب عالی بروز جمعه است هر چند من خود ازین چیزها دامن چیده میباشم
لیکن چکنم که چنین امور تعلق برای من دارد زیاده خیریت الحاصل که مناسب میدانم
شما را می طلبم والاخیر **رقعهٔ چهارم** کوکب برج شرافت و سعادت و یاسمین
بهارستان اهلیت و رشادت گوهر بی قیمت صدف قابلیت و نکته دانی و یاقوت
شاهوار معدن فصاحت و خوش بیانی فارس مضمار انشا پردازی [illegible] الجیش
معرکهٔ نقره طرازی عندلیبان خوش آواز شاخسار بلاغت را حسن صوت آموز و
طوطیان شیرین مقال هند خوش کلامی از و بهره اند و زیعنی سکه آرای نقد نکونامی
و رنگ [illegible] و طراز تصویر خجسته سرانجامی عارج معارج بلند مقامی خواجه محمد امام
سلمه الله تعالی الحمد لله که ابر سیاه کلک عنبر سلک شما [illegible] عبارات
روزمرهٔ اهل زبان که نشان [illegible] نشان زمانه و عبارت آرایان [illegible] خود
بیگانه از نرگس شهلای این بوستان تا گل [illegible] فرق نکرده اند کما ینبغی میبا[illegible]
و تردستی طبیعت آن [illegible] بهار فصل [illegible] زوال از ما بیند [illegible]

از امواج فقرات دلنشین و شگفانیدن ریاحین متنوعهٔ مضامین رنگین در زمین صفحهٔ
قرطاس مانند سحاب آذاری آبیاری کار بها آرد آفرین صد آفرین حالا صلاح فقیر
حقیر اینست که تحریر عبارات رنگین مسجع بسفید نویسی ذکارا بالعلی خون جگر که مراد
از فکر است یکجا نموده کاغذ ساده را رشک ورق مرصع چین سازند و شناوران دریای
این صناعت را که بمدد کشتی و ملاح ازین سر تا آن سر رفته اند بورطهٔ حیرت در آرند
بلکه باین قامت کوتاه می باید که نطق پوشان کشتی گاه براعت را که بسبلندی قد نازان
بوده در راه رفتن خود را می بینند بلنگ سرکش رودان قلمی از پا در آرند و شهسواران
لشکر دعوی عدیم البدلی را که پیوسته بر خود می چسپند سنان غیرت بر جگر بگذارند
لیکن تا لب و دهن یاران آشنای مصنوعات کولی علیه اللعنه نگردد چکیدن شیرهٔ
جان پرور فقرات حلاوت آمیز از نی خامهٔ جادو طراز محال است و السنهٔ معترفان لذت
شربت روح پرور مضامین طرب انگیز لال از همیان خاص که در یک مسوده احوال او
نگاشته اند از تاثیر جیدهٔ معدن طلای احمر است چیزی بنام کولی بر آرند و امیدواران
جان بلب رسیده را بلوزینهٔ نگارش که مزهٔ آن بر لذت عمر دوباره میچربد آشنا نمود
همت بتحریر بر گمارند لازم که جواب این رقعه بر طبق تمنای منتظران بهمین نسق تحریر
نمایند و از مطالعهٔ آن ابواب بهجت و نشاط بر روی احباب گشایند رقعهٔ پنجم
خواجهٔ خواجگان نخبة المجد و العلا غارس نهال بلاغت در زمین انشا سلمکم الله تعالی
بعد اشتیاقی که ما فوق آن متصور نباشد واضح باد که مکتوب دلنواز مرقوم لبست و
نهم شهر حال بصحابت آدم جالینوس زمان بقراط دوران حکیم الحکما خواجه محمد خان صاحب
رسیده نشاط بر نشاط افزائی داشت صاحب من اینخط خط هفتم است که بشما نوشته

ان شود دربندیست بیگی دو خط صاحب رسیده است خط در ذکر جناب عالی تلف نمی شود
مشکر و دو سه خط سوای دو یک فرستادم سبب این است که در خانه تاج الدین حسین خان
نوشته بایشان دادم که تلف و فوت خط خود کرد بسمی غلام حسین خانصاحب روانه می نمایند
بفرستند معلوم نیست که سوای این دو خط هم خطی بشما رسید یا خیر اگر نرسیده البته
یا نه ۱۲
در خطی می نوشتند لیکن نمیدانم که هم خانصاحب را چه بلا از ذکر خط رسانید خلاصه ترجمه
یعنی چه بلا پیش آمده ۹
پنج مسوده پیشتر فرستاده شد حالا دو مسوده حال هم ترجمه شده میرسد نه ده یا یازده ترجمه
دیگر مانده باشد پیشتر در خطی احوال دربار نوشته بودم خدا داند رسید یا نرسید این بود که
جناب عالی روزی نشسته بودند اشرف علی خان داروغه داغ و تصحیحه پرسید که خواجه پادشاه خان
را تحسین که چه بار نمی بینم جناب عالی فرمودند که ایشان بلشکر نمی آیند طرف ثانی عرض کرد که در
اعلی داروغه ۱۲
شهر هم ندیده ام خود بدولت تبسم کرده فرمودند که من با ایشان رنجش دارم خان مزبور
گفت حالا معلوم شد که مورد عتاب اند ارشاد شد استغفر الله این چه حرف است ایشان با من
علاقه روحانی دارند و من هم با ایشان همین علاقه دارم آدمی بلیاقت خواجه پادشاه خان
کجا پیدا میشود از فتوت و مروت و امانت و دیانت و صدق کلام و اکل حلال هرچه
بگوئید بر ایشان ختم است در هزار سال مثل ایشان یک کس باین صفات بهم میرسد بعد
ازان تا دیر ذکر خواجه محمود خان صاحب و ذکر خواجه وزیر خانصاحب و بخشی صاحب و
قاضی صاحب و خواجه صوبه مرحوم ماند و ارشاد شد که خاندان ایشان مثل آفتاب روشن
در هند است و من بزرگ و کوچک اینخانه را میدانم من بعد ذکر انگشتر بازوی جناب
قبله و کعبه و تبدیل رنگ ایشان در انحال یعنی گاهی سرخ شدن و گاهی زرد شدن
و گاهی کبود شدن را بیان کرده فرمودند که هیچ تماشائی باین نمیرسد باز از نهاد شیعه

که این تبدیل بودن هم از سبب صدق و دیانت بهت زیاده خیریت این گفتگو یا در منزل
سوم بکنار نهر کلیانی اتفاق افتاده

رقعه ششم

ای بهارستان براعت
طال الله بقاکم بعد اشتیاق محقق نماند که دیروز بست و یکم شهر حال روز شنبه مکتوب
شما در جواب نوشته فقیر که بتاریخ هجدهم اکرم غلام حسین خانصاحب رسانیده بود برسید
مسرور ساخت از عبارت این خط بسیار حظ برگرفتم از اول تا آخر فارسی آنهمه خست
و درست و لائق پسند اهل زبان بوده است آفرین صد آفرین در یک عبارت قدری
شک در صحت محاوره بخاطر من رسیده بود چون بتامل نظر کردم من خودم غلط
کرده بودم شما همه خوب نوشته بودید خلاصه از روزیکه از مقامگاه روانه شده ایم
الی یومنا هذا سه قطعه خط اسمی صاحب روانه شده دو تا پیشتر یعنی بستم و بست و یکم خط
بستم در ڈاک ملفوف خط خانگی میر انشاء الله خانصاحب بود از میر محمد تقی صاحب
گرفته باشید و خط بست و یکم مولوی مصاحب علی صاحب خواهند رسانید جناب
مولوی صاحب ممدوح از بنارس ارادهٔ فیض آباد کرده بودند چون باظهار مسافران
دریافت نمودند که در راه بنارس و فیض آباد زمینداران مسافران را میکشند
و لشکر هم قریب بود بخط مستقیم همین جا آمدند و کوچ در اوتاق تاج الدین حسین خان
صاحب همراه ما بوده اند از جهت اختصار کوچ فوج دریا موج جناب عالی دام اقباله
روانه پیشتر شدند البته دو روز یا سه روز پیش از ما آنجا خواهند رسید و خط
سوم همین خط امروزه است که بتاریخ بست و دوم روز یکشنبه نوشته می آید همین
در ڈاک انگریزی ملفوف خط غلام حسین خانصاحب روانه خواهد شد تمام شد
این قصه بعد ازین بشنوید که اینمعنی بمرتبهٔ یقین رسیده است که یا خطا من الله

شما نرسیده یا جواب در راه تلف شد یا فرصت تحریر از بعضی موانع دست نداده یا
از راه بی تکلفی ننوشته اند در جمیع صورتها تا در روحانی که میانه من و قاضی صاحب است
شکوه را نمیگذارد که راه بخاطر بیاید الا فقط فقیر مشتمل بر مطلب ضروری نمی بود ادم اجیر جواب
گرفته میرسید انچه از اراده خود در خصوص تحصیل وجه معاش و خدمت والدین و دیگر ...
نوشته اید خدا زیاده ازین توفیق رفیق گرداناد جانمن قلت و کثرت وجه معیشت موقوف
بر بخت و اتفاق است لیکن ادمی را باید که از سعی باز نایستد درینصورت اگر کامیاب شد
خوش دادیا باز اورد فهو المطلوب والا مطعون امثال و اکفا نخواهد شد و در سستی همت
جفاکش سهام و سیوف طعن و ملامت خواهد بود الحاصل عزم درست با عقل صحیح شرط
است همین انسان است که چنگیز و ذو القرنین میشود و پیغمبر و ولی نیز و بعضی از همین
فرقه دزد و بیحیا و مسخره و قرمساق پس بر سر دو شر و اینست که اراده خود را تابع عقل
سلیم داشته باشد یعنی هرچه بکنند بفرمان عقل بکنند تا گرفتار دام مذلت و رسوائی نشود
هنوز شما طفل نازپرور گهواره هستید نیک و بد و پست و بلند دنیا را چه دیده اید مرا
آفرین بر همت شما که درین عمر این اراده بخاطر دارید خدا حامی دیاور شما باد حالا خود
شما این اراده باو دارید بعد ازین ترقی و تنزل باختیار خدا است بهمین عقل و اراده
بسلامت باشید از حضور دعا برسد زیاده خیریت رقعه هفتم خواجه ...
سمرقندی سلمه الله تعالی مسوده صاحب میرسید لیکن احوال پی را از من بجا نت نمود
بر کاغذ دیگر صاف خواهند کرد و بعد از صاف کردن و ملاحظه من در اوردن نقل آن
نزد مکتوب الیه روانه خواهند نمود من هم فردا می ایم باینصورت که اول مرزا جیو
را خواهم دید چرا که از روز پنجشنبه تو شهر حال ایشان را ندیده ام سست شکوه گهذار ...

وسوای آن دیجه میرزای ممدوح فرصت دست نمیدهد خواسته بودم که این مهم را حواله
مجدداً ایشان نکنم لیکن دل باین راضی نشد زیراکه طرف ثانی خواهش ملاقات از ته دل دارد
اینقدر بی اتفاقی خوب نیست الحاصل میرزا را دیده آنجا می آیم و امروز از صبح جلسهٔ یاران
نزد فقیر بود محمد اکرام خان پسر خانسامان جناب عالی و محمد کامل خان لاهوری و سیدی
حسین خان آمده بودند آن هر دو صاحب خود الآن وقت رخصت شدند سیدی حسین خان
نشسته اند دیگر خیریت

رقعهٔ هشتم

مهر سپهر برکت نور برج اقبالکم شمس
اشتیاق فراوان مخفی نماند که رقیمهٔ مسرت طراز بزبان ترکی که عبارتش روح امیر علی شیر
نوائی تازه میکرد هفدهم شهر حال رسیده دل را بهجت تازه و روان را راحت بی اندازه
ارزانی داشت درین محبت نامه از سبب تعجیل بجای لفظ جائزه جاریه از قلم شما
مترشح شده بود در جواب والا می شما گمان غلطی کرده است و خوب شد که منشی خفقان تحریر
در آورده اید والله خفقان شما از بعضی مشهور و مروج که خدا نکند می بود خیلی رنج میرسید اشتم
الحمد لله که شما از آن خفقان که امیرزادهای نازک طبع ناز پرور بآن متصف اند محفوظ
هستید خدا همیشه برکران دارد و از مصروف بودن آن اقبال نشان بتحریر و مطالعهٔ
کتب کمال شگفتگی بخاطر دست داد آفرین صد آفرین هرچه میکنید خوب میکنید و برای
خود میکنید روزی بکار خواهد آمد جهان را گمان این نیست که تحصیل علم و کسب کمال برای
بهم رسانیدن مبلغ خطیر است و نزد عقلا این معنی از سر غلط زیراکه از کسب فضائل تکمیل
ذات و رفعت نفس منظور خاطر ارباب بصیرت می باشد و آنچه در خصوص شنیدن
جواب مکتوب از طرف والد ماجد خود نگاشته اید نزد فقیر ربط کلی با صداقت
ندارد از دو حال بیرون نیست یا خط راقم در ڈاک انگریزی تلف شد یا جواب آن از

غفلت سرکار را خاصیت عنقا پیدا کرد لیکن حیران اینمعامله ام بدیهی است که خط اخبار
در ڈاک انگریزی تلف نمی شود و اگر مکتوب الیه که خط برای او هست هم بجائی حرکت کند
باز خط را ضائع نمیکنند یا بمکتوب الیه میرسد اگر در بیان قرب و جوار تردد دارد
الا بهر که نوشته است پس میدهند بخلاف ڈاک جنابعالی که همیشه در چهار خط دو خط باد
میرود بالجمله باینهمه از نیامدن جواب اضطراب کلی دارم امروز خط دیگر بعد عصر روانه خواهم کرد
و درین عرض مدت که تا اینجا داریم اگر جواب فی الفور بصاحب میرسد و الا بلکهنو خواهم رسید
طول این سفر باین مرتبه در وهم نبود من اینقدر که میگویم از سفر تنگ آمده حرف نمی زنم
بلکه از بی شغلی تنگ آمده ام و الا عیش من بلکهنو و صحرای لق و دق هر دو برابر است لیکن بشرطیکه
امید حصول منفعتی باشد و الا دیوانه نیستم که مغز استخوان پیشکش آفتاب گرم نمایم
و احوال فرخ آباد و الکل نو زا ابتر کرد اما شکر بسیار رسانیدن تا ریولدی لیکن اگر خواجه قاضی خان
بوزیر بسیار رسوخ دارند و در ماس هم بعد از یک آن ز مشاهده نشان از تحقیق بیگانه
در جلدی خدمت حاصل نموده روپیه خواهند فرستاد خوش خواهم شد قبله و کعبه را بندگی
و در بیر صاحب اسلام نیاز و قار در اتش لاریکر فی دعا و بار چه سیو کوچی لاریمی سلام
دیگر اب بار ماق وین فی قانده در رقعه نهم آمیزش چشمه طلاقت و شیرین کلام
منبع زلالیت طالعه بعد اشتیاق دیدار شریف مخفی نماند که دیروز که یازدهم جمادی
بود از فیض آباد کوچ پنج کروهی اتفاق افتاد و امروز باز همینقدر کوچ شد پس فردا
بسلطان پور میرسیم از آنجا بهر طرف که آب و دانه طلبد بکشش میروم درین سفر سوا
بار دیگر دم و خبر یا چیز دیگر از قسم شکار نیست مرزا مهدی علی خان صاحبزاده که از بطن
خاص محل است یک روز پیش از کوچ در فیض آباد مغضوب پدر شده روانه لکهنو شد

گردید سبب مقهور شدن آنکه پنجه‌ای هیچ سر داد و بدست خاص برداری گله‌ایشش رسید
سرکاره مفصل خبر بحضور برد چون نوبت بتحقیق آنخودش رسید نام یکی از رفقای خود ظاهر
کرد بمن نه زده ام او زده است شاید او را ابلیقی راهی کرده باشد لیکن چون از اول
بحضور دریافت شده بود تیغ او نبرید و از لشکر بیرون کردند پوشیده نماند که چند روز
پیش ازین وکیل عامل سلطان پور را بر سر سوال و جوابی از لشکر رانده بودند معلوم می شود
که حالا خود با رادهٔ برق چشم سرکشان گرفتن و تهدید دیگر آشرار و اخذ نذر و نیاز بآن
ضلع می روند دیگر آنکه دو مسودهٔ دیگر که هر دو عربی است مترجم شده در لف همین رقیمه رسید
رقعهٔ اول که در ذکر اسپ است خیلی مختصر بود و رقعهٔ رفقا که زیر این رقعه نوشته بود دیگر
احتیاج بترجمه ندارد الفاظش همه صاف است هیچیک از آن ها لغت نیست مگر در ما
ترکیب آن قدری غور می خواهد شما بجای خود غور بکنید هرچه دریافت می شود آنرا حواله
ذهن نمائید و آنچه نخواهید فهمید من خواهم فهمانید اما رقعهٔ دوم طویل بوده است ترجمه
آن دو دوین کاغذ نگنجید مجبور ترجمهٔ عبارتی که باقی مانده بود بر پارچهٔ دیگر نوشته شد سر
کاغذ را ملاحظه نمائید همه بخوبی حالی خواهد شد و در رقعه های فارسی بعضی عبارتها که مشتمل
بر ذکر مسئلهٔ علم ریاضی است البته بفهم شما درست نخواهد آمد زیرا که من راه اختصار نموده ام
و شرح آن طول را میخواهد انشاء الله القدیر اینهم بوقت رسیدن فقیر آسانی خواهد شد
دیگر آنکه شخصی سعد بیوالله غیرایش بر فقیر کرده است که یک رقعه در تهنیت سرفراز شدن
شخصی بخدمت پدر از حضور پادشاه و تعزیت پدر او بنویسید من خود البته نوشته
خواهم داد لیکن بخدمت صاحب متصدع می شوم که صاحب این رقعه را سرانجام
بدهد مسودهٔ آن نزد من بفرستید نام خدا شهرت شما شهر بشهر رسیده است

رقعهٔ دہم نوباوهٔ بوستان امارت و جلالت سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق ما مخفی نماند
که مضمون عرضی اسمی قبله و کعبه و خط اسمی مخدوم که بصحابت حسین بیگ خدمتگار رسید
امروز که پنجشنبه غرهٔ ماه عزاست حالی من گردید آفرین بر همت عالی شما که هرگز ترشحی آید
نشستن و برخاستن چه حقیقت دارد دی روز است که در و بروی بزرگان شما بیچاره ایستاده می مانند لیکن بنای دولت انسان همین سعی در کار خود و خدمت گزاری و در رضا
داشتن آقا است شما سرو باغ امارت هستید از ایستاده شدن صاحب چمن دولت
زیب و زینت دارد خدا کند که شما همین ایستاده مانده دست افتادگان بگیرید و صلاح را
که از ما می پرسید بخدا که صلاح ما همه صلاح خود شما است عقل و شعور شما محل اعتماد است
هرچه خواهید کرد خوب خواهید کرد من از پریروز مولوی منیر علی و میر نصیر الدین مرید خاص
شما را تا اینجا که نیاید بس رسانیده بحضور آمده ام هنوز تاج الدین حسین خان صاحب را ندیده
ام بعد ملاقات و مشوره همدگر هرچه قرار خواهد یافت نوشته خواهد شد و آقائی همین را میخواهد
که اطاعت آقای خود پسند باید کرد لیکن خدا کند که شما را رفیق خود نماید بهر حال امور دنیا
اتفاقیست هرچه بظهور رسد اینوقت در جلدی همین قدر اکتفا رفت احوال باقر بیگ خدمتگار
دریافت شد خدا کند که باشد عمو صاحب شما نیز تعریف تاج گنج اکبرآباد را تمام کردند من هم
از اول تا آخر دیده کم و بیشی که مناسب بود بعمل آورده ام نقل آن نزد صاحب هم خواهد رسید
و خط سابق با آقا صاحبان مخدوم رسانیده شد جواب از بعد رسید خط ملفوف است
و دو خط که امروز آمده است جواب آن بعد ازین خواهد رسید و رقعهٔ میر نصیر الدین علی
لفافه درین خط است مسکین مراعات خفت و نقل خط نموده من هم براه [illegible] لفافه
نکرده ام جائیکه اینقدر اشخاص را یاد میکنید کاشی [illegible] و سط مراد لال را هم یاد [illegible]

باشد یکی از هواخواهان است و مقدمات زلزله هیچ حقیقتی ندارد میان حاجی کرم‌ماندار
من قدم بقدم شما تا نهایت مسافتِ رخصت تا بدروازه می‌رسانید از تا هر سنگ نیاز مندی
و اشتیاق با هر سه خطِ شما که اسمی ایشان است و قتیکه آقا صاحبان خط خود را خواهند کرد
بایشان خواهد رسید

رقعهٔ یازدهم

متقاربیندِ طوطیان شکرخا شیرین گفتار
و قلم از کفِ عتاب بلیغان در فن نثاری مرزا امامی صاحب دام کماله از رقعهٔ ذی شان
احوال خیر مآل ذهن نشین این خیر سگال گردید خبر بی پیر را بهر نوعی که باشد روغن قاز مالیده
راضی برین باید ساخت که راه عدم پیش گیرد والا باغران اینقدر حوصله کجا دارند که
هر روز از ضیافت آن گرسنه طبع ازلی عهده بر آ شوند همین قدر باید گفت که مروارید
شاهوار دانه‌های ترِ یا اشخاص ضعیف البنیه که نقدی غیر از هزال در بساط نداریم خریدار
نمی‌توانیم کرد اگر میروی برو والا بکلندِ ناخن هیچ تو کنده خواهد شد دیگر آنکه جزو متمم دست
رستم مرسل است فرستادنِ جزوی که بخدمت شریف است چه ضرور همانجا باشد من
خودم آمده میگیرم و لفظ مفرس بجای فارس راقم نیز ندیده معلوم نیست که طرف ثانی بطور
خود نوشته آورده بود یا مستمسکی هم بدست خود داشت لیکن چون مردکم استعداد و هزاران
مسافت دور از کوچهٔ تحقیق است تحریرِ او قابلِ اعتبار نیست صاحب چرا قلم بران نکشیدند
و اینهم دریافت نشد که او را از ایرادِ لفظ مفرس بجای فارس چه فائده بود فرض کردم
که هر دو بیک معنی در لغت مذکور است لیکن جائیکه لفظ فصیح مستعمل یافته شود چه ضرور
که آدم دنبال غیر مشهور دود دیگر مخفی نماند که در رقعهٔ ملازمان که دو سه روز پیش ازین
چکیدهٔ خامهٔ براعت شامه بود این عبارت مارا ازین قصه‌ها چه کار سخت متحیر شدم
زیراکه هیچ رازی از رازهای صحت و سقم زبان فارسی از انصاحب مخفی نیست

پس با وجود این معلومات ازین قصه بانجای باین قصه با خیلی استبعاد دارد وگمان می رود
که در عالم تخییل بتحریر اتفاق افتاده والا این مقدمه مقدمهٔ نیست که از صاحب کمالات پنهان
بوده باشد آینده عنان بدست بی پروائی نباید سپرد و قصهٔ خوبی آقا صاحبان که هر را سند و
صاحب برای خودی خواهند باز حواله بتحریر نمایند که من آن مطلب را به ایشان تفویض نمودم
مجموعه بعد مطالعه حواله بقوت دستی شد از ما سر قدر که عرق ریزی امکان دارد بپاس خاطر
شریف بظهور خواهد رسید زیاده حیرت بر محرومی ملازمان جناب امیر صاحب که آتش
افروزی ایشان تهٔ دیگ مدعا را گرم نمی کند تأسف کلی دارم اینوقت طعام سال گرهٔ
جناب عالی از خانهٔ خاص محل آمده بود قدری بخدمت شریف هم میرسد **رقعهٔ دوازدهم**
نهال نورس حدیقهٔ معانی و دردانهٔ صدف نکته دانی سلمکم الله تعالی خطی در جواب مکتوب
والد ماجد شما میرسد در خط خانگی ملفوف نموده باید فرستاد چه دادر ڈاک نباید داد هر گاه
خط سرکار نوشته شود در همان خط بگذارید دیگر آنکه فی الواقع مجلس شب پر کیفیت تر از
مجلس روز است هر جا که این صحبتها سوای مجلس فقرای صوفیه انعقاد می پذیرد شما بنا اتفاق
می افتد روزانه خیر و الحق که شما طائفه های خوب را که در لکهنو هستند کم شنیده اید سوای
اینها هر که هست مصرف ندارد و لائق شهوت پرستان بی لیاقت است و صاحب
[illegible] زمان را همین می باید که فریفتهٔ این چیزها بنوعی نشوند که قدر و منزلت درین سودا از دست
دهند الحاصل اراده اینست که روز پنجشنبه ازینجا سوار شده شما را با این اراده همراه بگیرم
تا در کربلا چند ساعت مکث نموده هر گاه برگردیم باتفاق اینجا بیائیم و خیمهٔ سرخ سلطانی
که ساخته شده است بشما بنمائیم خیمه یک روز پیش از ورود جناب عالی استاده خواهد شد
[illegible] که ملازمان جناب وزارت مآب اول روز که هنوز دو گهری پاس گهری [illegible]

بر نخوا ... ایت خواهند آورد لهذا چنین قرار پذیرفته که بروز پنجشنبه خیمه ها استاده
... درستی ها درست نموده شد بار و زجمعه بوقت مذکور سکار را بو جناب عالی زیاده از
پیش ... بلکه کمتر نخواهند نخست باقی زنها تا سه پهر خواهند خواهند لیکن بودن شما قول
شما در مجلس روز پی لطف مخصوص است اگر شب می بود مضائقه نداشت هر کار را هم هستند
چه ضرور که آدم حرکتی بکند که فائده نداشته باشد لیکن از بسکه دل مشتاق دیدن شما است
و هنوز در آمدن فقیر بسبب بعضی امور ضروری توقف معلوم می شود لهذا دل همین میخواهد
که روز پنجشنبه شما را اگر بلا برده اینجا بیاریم و شب یکجا بسر بریم و پیش از طلوع آفتاب
بسواری فیل بدولتخانه برسانیم باشد که من درین امور زیاده از شما اندیشه دارم دیگر
خیریت بخدمت عمو صاحب والا قدر خود سلام نیاز میرسانید و دیگر صاحبان را نیز که
پرسنده حال فقیر اند مکرر آنکه هر گاه خط بکالپی بزبان ترکی بنویسید مسوده آن اول
بمن باید نمود و یک روپیه برای زن ابینا سفارشی عموی شما فرستاده شد از رسم
گرفته باو برسانید و فردا به بنگله رخت پوشیده منتظر من خواهید نشست از همین راه
شما را سوار خواهم کرد **رقعه سیزدهم** گوهر معدن والا دودمانی و نهال حدیقه
نکته دانی سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق تنها مخفی نماند که دی روز بتاریخ بستم رمضان خط
فرحت نمط در لف عرضی اسمی جد امجد شما وصول آورده خاطر را مسرور و مرقومات
را حالی کرد هر دو خط ملفوف یکی از طرف دلوالصاحب کرم فرما و دوم نوشته خلاصه احبا
صداقت اندیش منشی محمد صادق صاحب نیز بمطالعه در آمد نوید حصول رخصت لکهنو
بعد دسهره موجب مزید بر خود بالیدگی گردید دهم شوال دو سال بر رفتن صاحب
خواهند و رخصت خانه در ایام شیرم برای هر کار نسبت مخصوص یک کس نیست در ...

نیامدن و بزرگان خود و دیگر مشتاقان را بملاقات خود خرسند نساختن و خود را از کار
شان حظی بر نداشتن جای حیف است کسانیکه از تلطف شما امید هستند آنها بگاه تعجب
می شوند بجانه رو میکنند شما خود بعنایت الهی کار می کرده آید که کسی بنگاه کی بتواند دید
در ایام تیرم بیائید و تا مدت موعوده اینجا بمانید اگر پنج شش روز زیاده بر موعد
هم خواهد گذشت مخل حاضرباشی در نوکری نخواهد شد من آمدن شما برای این بسیار میخواهم
که احسن خیلی سخرگی ها میکند در روبروی شما زبانش هم وا نشده بود بلکه شاید بپای
خود راه هم نمی رفت با میر صاحب میگوید که امیر صاحب کی تلاامتی یعنی سلامتی چینی مرمری
کہاں ہیگا و وقتی میگوید که مرزا صاحب یعنی مرزا صاحب کی تلاامتی چینی مرمری کہاں ہیگا خواجه
صالح را خواجه صادی میگوید و هر کس که او را ورق گفته صدا میدهد جواب میدهد گویا
نامش ورق شده است لیکن محسن دلچسپهای دیگر دارد هر گاه بیائید و بنول گنج برسید
سر شام یحیی خان را از آنجا نزد ما بفرستید که صباح باستقبال شما تا نکه بیائیم و بخط
مستقیم شما را در چهاونی بیاریم خواه اول در مکان حضور بیائید و اینجا چیزی خورده باز
بحویلی نو تعمیر خود که از اینجا قریب تر است خواه در همان حویلی نو خود بروید لیکن مناسب
همین است تا هم همانجا میرویم آنچه نوشته ام همین بعمل باید آورد و خانصاحب کرم فرما
تاج الدین حسین خان از بست و شش روز وارد شهر اند درین عرصه چند بار اراده
پیکنک کردند و از سبب بعضی موانع هر بار فسخ عزیمت صورت بست دی روز که جمعه بود هم
روانگی ایشان تقرر پذیرفته بود و امروز که شنبه است هم خبر گرم بود لیکن از سه روز
باران رحمت می بارد و فرصت ستاره دیدن نمیدهد در ینحالت امروز هم نمی توانند رفت
آداب بندگی از طرف شما رسانیده شد خان موصوف خیلی تعریف شما نزد جد خود

غلام حسین خانصاحب میکنند والدشان صاحب از چندی بیمار اند و بیماری این است
که با کسی حرف نمی زنند بلکه کیفیت دارند خدا انجام بخیر کند و سبحان علی خانصاحب را
بالکل درین شهر شهره شنیده باشید که آن کلکتهٔ آتش مزاج با غوای بعضی
مخالفان با ایشان دشمن شد و تمام املاک را بخاک برابر کرد دیگر اینکه شخصی که دیوان
میر انشاء الله خانصاحب نوشته میفروخت دریا میکه لاله چرنجی لال صاحب خط بجهت
خود نوشته اند مشار الیه بیمار بود آخر از عسرت خرج بر آمده بفیض آباد نزد برادر کلان
خود رفت از من پول قیمت باین شرط طلب کرده بود که بعد چاق شدن نوشته خواهم داد
من هیچ جواب ندادم باز پیغام بسیلچند کردم که حالا آن دیوان فروش خود رفت
من دیوان خانصاحب را از خانصاحب برای نقل طلبیده ام خواه ما کاتب را طلبیده
اینجا بنویسانیم و شما پول بدهید خواه شما کاتب را پیدا کرده دیوان را از من بطلبید
و در مکان خود بنویسانید لاله موصوف گفت که رقعه بهمین مضمون بخواجه آغا صاحب
بنویسید و بمن بدهید که در خط خود بفرستم چنانچه موافق گفتهٔ معزی الیه رقعه بشما نوشته
در لف خط شان فرستاده شد شاید که رسیده باشد یا برسد رقعهٔ چهارم
سرو بوستان رشادت عالی قدر منیع الشان سلمکم الله تعالی بعد ما یلیق بشانکم مبنی
از اشتیاق صحبتها که حسب دلخواه میسر شود مخفی نماند که دو قطعه خط صاحب بفقیر و
سه قطعه عرضی بنام قبله و کعبه رسید و جواب هر یک فرستاده شد یقین که رسیده
باشد آنچه در خط حال احوال بی رونقی کار منشی و بیجا خندیدن رب النوع او نوشته
بود دید دریافت شد کار منشی گری کاری سرگنه نیست که موجب مرجعیت باشد و هر
خدمت موقوف بر شفقت آقا بحال نوکر خدمت گزار است و فی الواقع محکوم چنین

بودن کار صاحب عزتان نیست این هیچ مضائقه ندارد که او منشی اول و کلان گفته
شود و شما منشی دوم و مهر دو فرمان مهردار صاحب کلان [illegible] چنانکه حکم [illegible]
باشد این را دل من هم گوارا نمی کند و شما هرگز اندیشه [illegible] برای شما
را تا بکلکته و لندن یکی خواهیم کرد و آنچه مرقوم بود که عبث کرسی خود را از دست دادم
راست است اگر تقریب باینطور نمیشد باز استاده شدن برای چه بود لیکن شما خود
گفتید که این چیزها پیش دانایان حقیقتی ندارند اقبال نشان من بدانید که یک بلای زن
تحیه پیش پادشاهی نشیند و وزیر اعظم استاده می ماند لیکن بلا پیش وزیر چه حقیقت
دارد این استاده شدن برای شما خوب شد و من بسیار خوش شدم برای اینکه
شما از خاندان مجد و علا هستید و هنوز آغاز شباب دارید و نام و نشان بزرگان
هم بگوش شما خورده گمان آن بود که شاید از سبب خود غروری در سر داشته باشید
حالا که این استاده شدن پیش آمد گمان ضعیف هم بغرور شما باقی نماند و مرد دانا از این
می باید اگرچه گمان من غلط بود چرا که شما گاهی در بند این نام و نشان نبوده اید و بارها
گفته اید که از نام بزرگان ما را چه فائده نامی که برای ما باشد البته بکار ما می آید و دیگر
خانصاحب بشما گفتند که صاحب خدمت منشی گری روبروی صاحبان عالیشان
نمی نشیند شما بکمال شگفتگی گفتید که در نوکری و آقائی این شرطها مثل نکاح چه حقیقت
دارد ع عرض صد آفرین بر ظرفیت ای مرد * لازم که آینده هیچگونه اندیشه بدل
نیاورده بخدمت آقا میرفته باشید هندوی دیگر فردا روانه خواهد شده رقعه
مشاهره برای اوقات گذاری کافی است شما خود بفضل الهی در امر معاش
سلیقه کلی دارید نصیحت درین امور بصاحب حکمت بلقمان آموختن است بیتیمی

هم خطی بمرزا اینکا صاحب فرستاده شد رسانیده باشید حالا خط دیگر میرسید
نیز هم رسانیده بخشید که نزد آنصاحب آشنای قدیم و مهربان بحال فقیر اند ملاقات
با ایشان دیگر چون ایشان بود آن مضایقه ندارد و اینکه شما اندیشه از طرف خانصاحب
در دل دارید خانصاحب هرگز بد نخواهند برد خانصاحب را فراغت معاش شما
منظور است بهر طور که اتفاق افتد خطِ دیگر برای جناب ممدوح هم نزد میر رمضان علی
صاحب رسانیده خواهد شد ایشان خود برای ملاقات مرزا اینکا صاحب رخصت داده
داد و خطوط صاحب جا بجا رسانیده شد جواب بعد ازین خواهد رسید و نامه که در همین
خط یا رچه کاغذی گذاشته است ملاحظه باید کرد آقا صاحبان هنوز در چهاونی هستند
و من هم در حضور فردا ارادهٔ نخاس دارم و آقا صاحبان هم یقین که فردا در حوالی بروند
و آغا صاحب مشفق خود ما از خط صاحب بسیار خوش شده اند و جواب را بذمهٔ من تفویض
نموده اند من بعد ازین خواهم نوشت در حضور هم دعا در جواب کورنش ارشاد شده

رقعهٔ پانزدهم بر دل صفا منزل حضرت خواجه ما مخفی نماند که خطی پیش ازین هم
از آنصاحب رسیده بود لیکن چون جد امجد و والد ماجد صاحب فرمودند که در سه
چهار روز نزدیک است که خط دیگر هم بیاید پس بهتر این است که بعد وصول خط دیگر جواب
هر دو مکتوب یکجا نگاشته آید چون مرسوم همین است که محبت نامهٔ فقیر هم در لفافهٔ
خط خانگی می آید و مطلبی هم سوای بیان صحت و عافیت اینجا و دریافت خیر و خوبی
آن نوباوهٔ بوستان مجد و علا نموده است من هم تحریر نپرداختم لیکن این قدر
وقوع تعویق در رسیدن مکتوب بلاغت اسلوب در خیال نبود اگرچه اینهم بی
سببی نبود معلوم شد که از باعث تشریف آوردن خانصاحب خود ما بود و نیز تحریر

خطوط سبیل تواتر رسمی بیش نیست ان را بجا نیاورد والا چیزی نبود حالی حاجت

بتکلفات ظاهریه و رسمیه ندارد آدم بر مطلب [illegible]

شهر حال بود رقیمه فصاحت عنوان متضمن نوید صحت جسمانی و دریافت [illegible]

و بمصرف رسیدن مبلغ مذکور و راندن حسین بیک بدنفس اشر الناس وصول [illegible]

خبر ورود مبتهج ساخت از آدم حرامزاده خدا در امان خود دارد کار خود بدست خود

کردن به از آن است که بنده نالائق بیحیا در خدمت باشد نوکر بیحیای بدذات [illegible]

آقا است ابلهان چنین کس را جواب نمی دهند خدا داند حالا با این مردکه را چه بلا زد

والا از ابتدای نوکری تا حال مصدر چنین قصور و فتور نبود بلکه شما بارها تعریف او را پیش

من کرده اید که بسیار مسکین و کم آزار و بی زبان است و نامعتبر و سارق هم نبود

لیکن معلوم شد که عصمت بی بی از بیجا در بی بوده است و آنچه در خط سابق مرقوم

بود که دیوان الصاحب طریق قسمت و جذر را از جانب ایمن پرسیده اند صورتش این

است که این قاعده ایجاد طبیعت خود من بود و این نقل نقل سیزده سال بلکه بیشتر است

حالا با بطانیت خاطر تاملی در یاد کردن آن بکار رفته هم سر دست بخیال نمی آید و نیز

تحریر آن از اینجا بالطریق قریب الفهم نوشته نشود سفید طرف [illegible] افتاد

انشاء الله العزیز بعد از این هر دو عمل را یاد کرده و طریق تفهیم آن نیز از پیش خود اختراع نموده بصاحب

خواهم نوشت تا دیوان الصاحب را در فهمیدن آن [illegible] بدهد بعد من حالا قسم

خورده ام که در هیچ مقدمه از امور دربار صاحب ننویسم زیرا که هرچه در خیال من اینجا

میگذرد شما آنجا همان بعمل می آرید بلکه بهتر از آن پس من از تحریر خود خجالت میکشم

گویا تا زمان نصیحت میکنم از انجمله علی موافق ساختن [illegible] با خود و [illegible]

عنایت آقا بودن و دلنوازی صاحب را اگرچه خودش شریف النفس است از آن خود کردن

[illegible] از اینجا هیچ ننوشته بودم که چنین باید کرد و چنان حالا

سوای نشان دادن غلطی لفظ که آنهم در عالم تعجیل اتفاقی است چیزی دیگر بصاحب نوشتن

خون الطف ریختن است حق تعالی شما را این قدر دست رس بدهد که در عوض این

حسن سلوک و الفت که یاران با شما می ورزند از شما خدمت گزاری هر یک بظهور

رسد از کرم الهی این هم بعید نیست هر آن مترصد آن بوده زن شاه پیر را خواهر با ابوالعیاش

بکنند دی روز خواجه کمو و فخر الدین هر دو خلع تبدیلی شاه مدار کردند و محسن و حسین طالع عمرها

هایی پوشیدند بیچاره حمد الله نزد برادر کلان خود رفت خواجه عبد الله اگرچه ظاهر نمیکند

لیکن از صورتش غم و افسردگی تراوش می نماید آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب خود ما

خوش و مزاج حضور اقدس قرین صحت است چون من اینوقت بنجاس هستم و فردا اراده

حضور پرنور دارم از طرف حضور والا بموجب حکم دعا و از طرف دیگران سلام میرسانم

خط ناهر سنگه در همین خط ملفوف است فردا من و قاضی صاحب و امیر صاحب تا

حویلی نوکه بجهاونی تعمیر می شود خواهیم رفت تا شام آنجا میمانیم این صاحبان بخانه

مراجعت خواهند کرد و من بخانه میر انشاء الله خان بسر خواهم کرد

رقعهٔ شانزدهم

گوهر درج علو نسب و اختر برج سمو حسب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها مخفی نماند که

پری روز که پانزدهم شهر حال و روز دوشنبه بود موافق قاعده مستمره عرضی معمولی

با کاغذی اسمی فقیر رسیده مشعر از حالات آن سرمایهٔ کمالات گردید خطی که

اسمی آقا صاحبان بود نیز رسانیده شد این صاحبان بعد یکماه کامل دی روز داخل

حویلی خود شده اند من هم پری روز بعد شانزده روز بنجاس آمده ام خطی

که در دست آقا صاحب مختار سرکار فیض آثار صاحب عالم بهادر اسمی شان نوشته
بود نیز بمطالعهٔ شان درآمد خاطر آن بزرگ جمع کرده [illegible] از فصیح تازه
اینکه امیر خسرو کتابی دارد موسوم باعجاز خسروی در نسخهٔ مذکوره صنائع شعری بسیار
ذکر کرده از الجمله رقعهٔ متضمن صنعت تجنیس خطی نوشته یعنی هر لفظی برابر خود لفظی
هم صورت خود دارد مثل این عبارت در دو شاب در دو نشان چون پسته خون بسته
بهر بانی بهر بابی بیاسید بیابید معلوم نیست که این عبارت نتیجهٔ طبع امیر خسرو است
یا کار قلم دیگری بالجمله شخصی این عبارت نزد جناب عالی برده بود بسیار پسند نمودند و حکم
نافذ با عیان دولت صادر شد که هر کس بقدر استعداد خودش عبارتی متضمن این
صنعت نوشته بیارد یاران هر طرف در سعی زدند خانصاحب مخدوم میر انشاء الله خان
هم دو سه سطری نوشته بردند پسند طبع عالی افتاد همچنین بعضی بمغزان عبارتهای غلط
بتوسط بعض حضار محفل معلی فرستادند لاله امرت لال هم دو سه عبارت نوشته برای
اصلاح نزد راقم فرستاده بودند الحمد لله که نوشتهٔ معزی الیه از اغلاط پاک بود لیکن
حضور پسند نشد همچنین جمعی از هندو و مسلمان عبارتهای مربوط و نامربوط از دیگران
نویسانیده از نظر فیض اثر گذرانیدند بعضی بنام خود و بعضی بنام همان شخص که خون
جگر خورده است بندگان حضور را این نیست که هر که عبارت باین صنعت خود نوشته
بسیار و زیاده از آن کس که عبارت غیر بخواند مورد الطاف شود بلکه نویسندهٔ آن ۵
بزور طبع و خواننده هر دو برابر اند حال این عبارت هم بعینه حال غزل الهی پادشاه
ایران است که هزارها غزل بر غزل آن بیچاره گفته شده بود لیکن اینجا معامله
بالعکس رو داده یعنی غزلهای شعرای هندوستان همه از غزل او بود نحسب

عبارتهای یاران در رتبه پست از عبارتیست که نوشته شد پری روز حیدر امجد شما
ای عبارت اعجاز خسروی ۱۲
بوالد شما هم تشکیک تحریر نموده اند از دی روز درین فکر اند هر چه باید ازین سر انجام می یابد
نقل آن نزد صاحب خواهد رسید درین مقام مقوله من این است که این عبارتها
خواه خوب نوشته شود خواه بد هرگز سند نیست سند آنست که مطلبی بغیر مالش دیگری
درین صنعت نگاشته اید مرضی عمو صاحب شما این بود که شما هم یکدو شب درینجا
فکر تضییع اوقات بکنید لیکن من نگذاشتم که مکلف شما شوند اگر درینجا تشریف میداشتید
مضائقه نداشت آنجا در عالم حاضرباشی بحضور آقا اینقدر فرصت کجا که اوقات
رائگان باید کرد مولوی حسین علی خان صاحب دام مجده نیز دو عبارت فارسی و عبارت
ای دو طرز ۱۲
بزبان عربی نزد من فرستاده بودند با آنکه جناب ممدوح دعوی درین چیزها ندارند
لیکن عرق درستی ریخته بودند هیچ لفظی غلط نبود من جواب رقعه ایشان متضمن
ای مستجمع ۱۲
تعریف این عبارتها بهمین صنعت تحریر درآوردم مطلب دیگر اینکه زوجه آقا صاحب
خود را خیلی بیمار است بیمارداران قطع امید از حیات آن مریضه کرده اند باید دید
چند روز دیگر نفس مستعار بسر می آرد خدا رحم بر وکند بر خانه خرابی آقا صاحب دل می سوزد
باوجود آنکه از متانت و سنگینی آثار ملال بحسب ظاهر از چهره ایشان پیدا نیست
استواری مزاج ۱۲
واختلاط با یاران بدستور است لیکن نظر بحال اطفال صغیر اندوه بسیاری بجای
خود دارند زیاده خیریت حالا بعد رسیدن خانصاحب از پرگنه مین پوری باید دید
که صاحب بهادر درحق شما چه تجویز می فرمایند وقت رفتن شما را همراه می برند
یا همین جا میگذارند و نسبت این امر بعد رفتن صاحب والاجاه بنوعی که
مناسب خواهد بود کرده خواهد شد رقعه هفدهم خواجه عالی قدر بلاغت

آفرین سلامت پری روز که پانزدهم شهر حال در روز چهارشنبه بود عرضی مشعر
متضمن احوال خیر اشتمال اسمی بعد بزرگوار در لف آن مکتوبی بنام اسمی راقم سعید
مخبر از ماخذ رفته گردید چهار روز است پانچ که با قربیگ نامی را که خدمتگار جوان
خوش سلیقه است نزد خانصاحب روانه نموده ام که بحضور صاحب والاجناب
برسانند لیکن چون از خط خانصاحب که در همین روزها آمده بود تصریح می نمود که
حسب الطلب روانه مین پوری می شوند لهذا آدم مزبور گفتم که راست بخط مستقیم
همین پوری برود و باو تقید کرده ام که اول خانصاحب را بپرسد اگر آنجا باشند
خط بخانصاحب بدهد والا خط اسمی شما و خط خانصاحب و ڈلیهای بسیاری همه
بصاحب برساند تا شما بمضمون خط وا رسیده بر هرچه نوشته ام عمل بکنید صاحب
من آدمها همین انداز آسمان کسی نخواهد آمد صاحب والاجناب اگر نه پسندند
مجبور نیست و باورچی هم بعد تلاش بدقت آمده طعام انگریزی و هندوستانی
هر دو می پزد و آدم با خود بطور گماشته هم دارد و بست روپیه مشاهره میخواهد ممکن
نیست که بنوزده راضی شود اطلاعاً بقلم آمده و پیش ازین میخواستم که حقه بردار
را هم روانه کنم لیکن چون خبر رسید که سبحان علی خانصاحب از کانپور یک خدمتگار
و حقه بردار را فرستاده اند موقوف کردم حالا باید دید که خانصاحب چه می نویسند
و آنچه از کار و بار دنیا نوشته بودید صورت این است که از همه بهتر بودن صاحب
حال و آینده هر جا که تشریف داشته باشند بحضور صاحب والامناقب پر
مناسب است و اگر این امر صورت امکان نه بندد نیابت پرگنه از نیابت
سررشته داری پسندیده تر لیکن بشرطی که همراه خانصاحب ممکن باشد الخ

چون شما تعلق بذات خانصاحب دارید هرگاه تشریف بیارند همین بگوئید که نیابت
تحصیلداری پرگنهٔ خود را برای شما مقرر سازند مضمون خط خانصاحب همین بود که
بودن شما در پرگنهٔ خود مرکوز خاطر دارند بالجمله بعد سه چهار روز یقین که خانصاحب آنجا
بر مسند امری برای صاحب قرار گیرد دیگر اینکه در خط شما لفظ جامه گذاشتن در حق
شخصی بود اینده مذکور او هیچ نباید نوشت خبرهای اراجیف از زبان عوام معتبر
نیست اگر چیزی دلالت بر عظمت و جبروت او داشته باشد مضایقه ندارد والا چه
ضرور خصوصاً عباراتیکه در لفظ جامه گذاشتن و مثل آن باشد بهیچ صورت مناسب
نیست هر چند این اصطلاح را کم کسی میداند لیکن بقرینه دریافت می تواند شد بنده
اگر همچو خبری بگوش خورد بهتر این است که ننویسید چرا که اگر اصلی دارد بعد دو روز
شما هم خواهید شنید و اگر دروغ است نوشتن آن خالی از قباحت نیست و اینهمه
آفتها در تصریح نام شخص است اگر بکنایه باشد هیچ قباحتی ندارد حالا بعد ازین [illegible]
مهاراج یا گنه کیشی یا اوتوغ کیشی در ترکی می نوشته باشید یا تمام عبارت در
ترکی باشد بلکه هر چیزی از گنه کیشی یا از شخص دیگر اندکی اظهار آن قباحت داشته
باشد در ترکی نوشتن بهتر است که احدی بر آن مطلع نمی شود شما نام خدا سوای
عربی در فارسی و هندی و ترکی سلیقهٔ درست دارید عربی هم اگر چند روز باطمینان
خاطر متوجه آن خواهید شد درست خواهد شد دیگر خیریت از حضور اقدس است رقعه
دعا برسد حالا یک رقعه با آقا صاحبان باید نوشت پیشتر برای کسانیکه رقعه ها
نوشته اید چنان ضرور نبود اینها دوست اند بسلام هم خوش می شوند و والد
شما نیز بعرض گذارش راضی رقعهٔ سیزدهم سلمکم الله یا صاحب الفضل

والا شان والا قدره بعد ازین مخفی نماند که مکتوب دلنواز مرقومه بیستم ربیع الاول ۱۲۵۴ هجری روز
پنجشنبه و تعجیل که بیست و پنجم شهر حال بود چهره افروز وصول گشته عقده اضطرار را بیابانی
کل حصول مقصود در کنار رنهاد چه عجب که درین سفر اتفاق در دوم دولت صاحب الاطوار
پیر کنه خانصاحب تلطف نشان نیز افتد و طرفین را دولت ملاقی یکدیگر دست دهد
یعنی شما خانصاحب را ببینید و خانصاحب شما را اخذ اکنند که پول جمع شده شما زود
از شکوه آباد بیاید معلوم نیست که شیوه این مردم و قاعده مستمره سرکار انگریز
بالخصوص این صاحب والاشان چیست این خود بدیهیست که هرچه مقرر است
روزی میرسد اضطراب و تعجیل درین مقام مصرف ندارد لیکن چون روز اولی
دعوت است هر قدر که لقمه مهمان زودتر رسد نمود میزبان بیشتر است غزلهای
مشاعره گذشته امروز والد ماجد شما می نویسند درهمین خط امروزه پیچیده خواهد شد
و مشاعره حال هم نزدیک است لیکن من تا امروز یک شعر نگفته ام هرچه بعد ازین
میگویم امانت شماست همانجا خواهد رسید درین روزها طبیعت من اندکی ناساز
می باشد سببش اینکه من چون اندک انحراف طبیعت از جاده اعتدال می بینم
دو دو روز طعام نمی خورم و از خلای معده سست و ضعیف و ژولیده می شوم
این با هم همین اتفاق است دیگر تجمیع وجوه چاق و تندرستم نرسیدن از صاحب
والامناقب برای همراهی درین سفر و گذاشتن کها بدان تنها بجا شد ره چیزی اگر ایشان
سر در پیشان با بر دل سپردن بهتر است آقا هم ازین حرکت خوش می شود و
چنین که ... موقوف ... مصارف آنها است چه
کثرت ... شان ... ادم تنگ دل واقع شده بقدر

اوقاتش در خرابی میگذرد و فراخ دستان پیوسته با قتدار تمام بسر می برند بیشتر
همین است و ضد آن بسیار کم اسراف آنست که آدم زر خود را بیجا صرف بکند
مثل امیری که ده بدره دینار که ده هزار باشد در عالم نشه بیک بار بدریا اندازد و هر قدر
که بمساکین بدهد یا بمصرف خود آرد داخل اسراف نیست من اینقدر که برای پول شکوه
اضطرابی میکنم نه ازین راه است که آن پول در نظر من حقیقتی دارد لیکن برای اینست
که خاطر بزرگان را طمانیتی دست دهد آقا صاحبان مخدوم مکرم بخیریت اند سلام می رسانند
و آقا صاحب خود ما نیز و حضور پیر پور دعا ارشاد کرده اند و نا هرسنگه بکوتهی هستند و منی
بنجاس در خانهٔ شما درینصورت امروز حاصل شدن خط ایشان ممتنع می نماید اگرچه ایشان
درین قیدها نیستند که جواب خط شما بنویسند همین که می شنوند که خطوط برای شما نوشته
می شود همانوقت می نویسند لیکن چون تکلف نیست شما هم کار با صحت ایشان دارید
انتظار چه ضرور مضمونیکه در خط پری روز شما بود دی روز ملاحظه نموده امروز وعده
جواب آن کرده بودند لیکن من چون مهمی در پیش دارم همین وقت که چار گهری روز
هم نگذشته است متوجه تحریر شده ام شاید خط میر صاحب تا عصر بیاید اگر پیش از لفافه
درست نمودن آمد فهو المراد والا در خط آینده در خط خواهد رسید **رقعهٔ نوزدهم**
خواجه با کمال من سلمکم الله تعالی خط بهجت نمط مرقوم شانزدهم ذیقعده سنه ۲۶ هجری
دی روز که نوزدهم شهر صدر و روز جمعه بود طرف عصر رسیده جهان جهان خوشدلی
بما فروخت از هجده روز چشم براه بودیم باعث دیر کشیدن در خط دریافت نمی شد
هر قدر که تامل میکردیم این عقده دی روز از خط صاحب حل شد که قصور سرکار یا
ڈاک بود لیکن اینقدر خطا بذمهٔ ملازمان هم ثابت است که برای قلت فرد اینجا

بر سرِ مشتاقانِ مکاتیب نازل گردید چون خود در مکتوب مثبت خطای خود شده اید
زیاده ازین چه نوشته آید بلکه اینقدر هم تحریر بی اراده و قصد اتفاق افتاد و آنچه در
رقیمهٔ حال سطری متضمن مذمت سرکارهای ڈاک و دعای بد در حق شان بود آینده
ازان اجتناب ضرورست گاهست که خط بدست کسی بیفتد و بلا صرفه واکرده بخواند
بلکه مذمتِ احدی در خطوط کیفیت ندارد و اگر باشد مثل شاه پیرا از اول [illegible] برای
آن قابل هجو قرار باید داد بیشتر غزلها که مرسل شده بود رسید آن در ین خط دیده شد
و خاطر مطمئن گردید حالا غزلهای دیگر بعد ازین خواهد رسید مجموع غزلها را تا رسیدن
جناب مخدومی خانصاحب باحتیاط تمام نگاه باید داشت هرگاه تشریف بیارند در
حاشیهٔ دیوان نقل آن بردارید و حقیقت پیشکاریها اینست که اگر سوای آن امر دیگر
برای صاحب قرار نپذیرد بهتر اینست که پیشکاری پرگنهٔ خانصاحب باشد شما هم
سعی بکنید و من هم بجانصاحب نوشته ام جا اگر این امر بالفعل صورت پذیر نباشد از
نیابتِ منشی صاحب پیشکاری پرگنه های مرزا هیکا صاحب بهتر است مرزای موصوف
هم در توقیر و تکریم صاحب قصور نخواهند کرد مرد نیست صاف باطن نیک نهاد مردانه و من
او را هم بسیار دوست میدارم و او هم با من محبت شدید دارد خلاصه از تفضلات
صاحب کلکتر بهادر که از روی تحریر صاحب دریافت شده چنین به ثبوت رسیده که اگر
پرگنه خالی می بود بشما تفویض میشد و حالا هم توقع آنست که هرگاه کسی از تحصیلداران
منفصل گردد یا بر سر قصوری عزل او مناسب افتد شما را بجای او منصوب بسازند
افضل شرف و بزرگی با هیچکس از لطفِ ما در نیامده است این امور همه تحصیلی است
و ترقی و تنزل و دنیا نیز همین حال دارد روز اول خیال ترقی نمایان داشتن بیجاست

بازیچهٔ اطفال است که بعض عمده زاده‌ها در کنار دایه‌ها نشسته خود را امیر عظیم الشان
قرار میدهند و برای کنیز و دایه و قابله و غلام مشاهره‌های عمده که لائق امرای عظام باشد
تجویز می‌نمایند مختصر که برکم و بیش مشاهره و منصب خیال نکرده بالفعل بر سرکار بشوید
آینده فهمیده خواهد شد باعتقاد من ازین نیابت وغیره اگر کدام عهدهٔ حاضرباشی
بحضور صاحب والاشان قرار گیرد صد درجه بهتر است زیاده خیریت محسن و احسن
و دیگر اطفال همه خوش و خرم اند خط اسمی خانصاحب سرباز میرسد خوانده و چسپانیده
باید فرستاد رقعهٔ بستم نهال بوستان عقل و حکمت و ستارهٔ برج اقبال
و ثروت سلمکم الله تعالی پری روز که شنبه و غرهٔ ربیع الثانی سنه ۱۲۳۹ هجری بود عرضه
شما و خطی که اسمی من بود در حویلی نخاس همین که از حضور باین تقریب که فردا روز مشاعره
است رسیدم بمطالعه درآمد بحسب اتفاق جد امجد شما نیز آن روز از صبح همین جا تشریف
داشتند بلکه عموی کلان نیز بالجمله حالات مرافق و موافق بودن مرزا ابوالحسن خانصاحب
در سرکار کلکتر بهادر و دیگر کیفیت جوشش ایشان با شما و رفتن از شکوه آباد بلشکر بنابر
دیدن حضرات همه دریافت شد الحق که ابوالحسن خان آدم بی بد و مرد صاف و درستی
است و سوای این باید که این کس خود خوب باشند زیرا که خودش صاحب صفات نیکو
است طرف ثانی اگر نیکی نخواهد کرد احتمال بدی هم ضعیف است تمام عمله که متعلق مشلو
بود همه که مرزا ابوالحسن خان نیستند پس بنیک رفتاری شما کار خود را کرد آفرین صد آفرین
بهرحال اگر در آن ضلع ذره پرکنه نیسی شفقت کسی بدست آید و خلاف مرضی خانصاحب
باشد تبدل نباید کرد در ضلع دیگر بهر طریق آنچه بدست آید باید گرفت مرا اینمعنی بیقین
حاصل شده که شما آنچه میگوییم همین خواهید کرد پیدا است که صاحب فهم درست

و غالب مرتبه بلند خدا داد کاری نمیکند که زبان یاوه گویان در حق او دراز شود اگر خیر
و بهبود شما باختیار بخت و اتفاق است و کسی درین مقام چه می تواند کرد لیکن ما بجای
خود چنین قرار داده ایم که اگر هم ترقی بسبب کسی صورت بندد و خلاف رضای خانصاحب
کریم فرما باشد ما قبول نیست لیکن تا وقتیکه خانصاحب خود مستعفی نشوند و بکلی دست
از نوکری کلکتری موصوف بر ندارند برای شما هرگونه ترقی که ممکن باشد چه مضائقه لیکن
با دوستان خانصاحب دوست و با اعدای ایشان دشمن باید بود صفت آدمیت
همین است و بس دیگر اینکه درین شهر چیچک بی پیر خیلی هنگامه آرائی کرد مولائی بیگم
دختر میر انشاء الله خان صاحب سوای زن میر محمد تقی که بمیرزا احمد نامی منشا تخلص
منسوب شده بود صاحب یک دختر دو نیم ساله و یک پسر هشت ماهه شده در هفده
سالگی باین مرض مبتلا شد با وجود اینکه پیشتر یکبار دانها برآورده بود یکبار کوچک
کوچک در دو سالگی دو بار آبلهای بزرگ بزرگ این بار که چیچک برآورد بعد دوازده
روز هر دو چشمش از دیدن عاطل شد و رنگ رو سیاه و دست و پا لنج بود اگر زنده هم
می ماند بدتر از مرده شده بود از صورت او بیمارداران حتی پدر و مادرش می لرزیدند
خلاصه بیچاره روز شانزدهم ازین بیماری جان بحق تسلیم کرد و عجب داغی بر دل
پدر و مادر گذاشت دختر و پسرش هم دانها بر آورده بودند باری انها جان بسلامت
بردند و انچه در خصوص کلیات خانصاحب موصوف نوشته اید که اگر نزد تو صحیح
باشد پول گرفته نزد شخصی که از طرف عامل شکوه آباد در آنجا می باشد بفرستی هان صورت
این است که هیچ نسخه نیست که کاتبش یکدو جا حرفی یا لفظی قلم انداز نکرده باشد
لیکن هر کتاب بعد تدریس و اشتغال شخص محقق بمطالعه آن صحت می یابد

از کتاب است این است که آنچه گفته شخص در نسخهای دیگر باشد درین نسخه هم باشد چون
هر نسخهٔ نو که نوشته می شود از روی نسخهٔ اصلی که پیش خانصاحب است نقل کرده می شود
یا از روی نسخهٔ دیگر که از روی نسخهٔ ملوکهٔ خانصاحب نقل شده و بعد نقل معمول است
که نسخهها را برای تصحیح بخدمت ملازمانِ ممدوح می آرند درینصورت خاطر من جمع است
که نسخهٔ مذکوره صحیح خواهد بود و این صحت را که شما میخواهید موقوف بر طرف ثانی است
این مردم غلطی را چه میدانند این کار یعنی شناختنِ سقم و صحت تعلق با هر بودن
شخص بلغت و محاورهٔ زبان دارد الحاصل اگر خریدنِ دیوان منظور باشد بآن
شخص که در لکهنؤ از طرفِ لاله صاحب یار الصاحب می باشد بنویسند که چهارده
روپیه نزد من برسانند تا من کتاب را باو برسانم زیاده درخانهٔ شما همه بزرگ
و کوچک اندرون و بیرون سلامت و خوش اند

رقعه بست و یکم

عندلیبِ گلزارِ فصاحت و همای آشیانِ بلاغت سلمه الله العزیز شنیده باشید
که درین [قبل از] طرف ایام صبیه جوان میرزا غازی الدین حیدر خان بهادر پسر بزرگ
جناب عالی دام اقباله بکدام مرضِ جانستانی عازمِ تماشای خلد برین گردیده و از
رفتن او غمی که شرحش بدفتر گنجایش ندارد و المی که بیانِ آن در عمر جاودان پا براه
خاتمه نگذارد نصیب جد و پدر است حاصل ازین تحریر آنکه امروز دو گهری روز
بر آمده حضرت صاحب عالم و عالمیان مرزا اسکندر شکوه بهادر دام اقباله بهر
برای تادیه مراسم تعزیت بخانهٔ پدر بیست تشریف فرما شده بودند وقتیکه بنفس نفیس
مبارک قریب بدروازهٔ حویلی طرف ثانی رسید آدمی زود تر بر طبق تعلیمی که از
اول یافته بود دویده بآقا خبر کرد صاحب خانه با شش برادر دیگر که شمس الدوله

و نصیر الدوله و جعفر علی خان و کاظم علی خان و مهدی علی خان و حسین علی خان باشند و با نمای
والد بزرگوار بروایتی یا بسبب اتفاق آنجا بودند آمده سر تسلیم خم ساختند و دو اشرفی نذر گذرانیدند
همچنین هر یک از ینجماعه دو دو اشرفی پیش کشیدند الا حسین علی خان بیک اشرفی اکتفا
ورزیدند من بعد حضرت پیر و مرشد برحق بکهاران فرمودند که تخت را بزمین بگذارند
تا همپای اینجماعت اندرون قدم رنجه فرمایند صاحبخانه و دیگران برق چشم کهاران
اینجا همراه بود ۱۲ یعنی غازی الدین حیدر خان و دیگر برادران ایشان ۱۲
گردیدند و حضور را سواری پیش جلو کنان تا بکنار فرش بردند من بعد ملازمان والا
یعنی مرزا سکندر شکوه بود ۱۲
را بمسند جا دادند و خود شان بتعزیت دست بسته استاده شدند بندگان اقدس باشاره
ابرو علم بنشستن دادند تا بعد تسلیم هر یک بجای مناسب زانو ته کرده نشستند وقت
نشستن حضور پرنور بر مسند صاحب خانه دو اشرفی دیگر گذرانیدند نیم گهری سکت اتفاق
در تعزیت ۱۲
افتاد بعد ازان حضور بدو کلمه مختصر که این الم را پایان نیست و دل چنین میخواست
که بتقریب شادی درین خانه بیایم لیکن با مقدر ستیزه نتوان کرد حق تعالی شما را
بر سر فرزندان المرحومه سلامت و آنها را زیر سایه لطف شما بعمر دراز رساند اقتصار
نموده فرمودند که چون در تعزیت بسیار نشستن خلاف قانون است حالا مرخص میشوم
شمس الدوله از طرف برادر کلان عرض کردند که از تشریف آوردن حضور اقدس سر
افتخار ما مردم بفلک الافلاک رسید انچه پرورش ولی نعمتان بحال غلامان و خانه زادان
می بایست از حضرت والا بظهور آمد لیکن ما ها را از سبب پیش کشیدن کشتیها که
بمجبوری در عالم تعزیت خلاف رسم ادب بعمل آمده سر خجالت پائین است
ارشاد شد که در عالم اتحاد این تکلفها ضرور نیست انشاء الله العزیز باز چند بار
بتقریب تهنیت درینخانه وارد خواهم شد و پیشکشها خواهم گرفت اینقدر فرموده

برخاستند آنها بدستور حضور را از کنار قهوه پیش پیش نشانیده و خود تا بیرون دروازه
بمشایعت دویده بعد ادای آداب مرخص شدند برای اطلاع حواله قلم شد دیگر اینکه آقا صاحب
لطف نشان چند تا هندوانه و یک هندوانه و چند دانه شفتالو برای شما فرستاده اند
باید گرفت و احوال وفات پسرزاده میر محمد علی صاحب که چارده ساله قضا کرد دریافت
شده باشد و پیالهٔ شربت انار بدست محمدی دلاک مسترد شده بود معلوم نیست که
بخانهٔ طالب چه وقت رسید **رقعهٔ بست و دوم** میوهٔ درخت براعت و
گلدیوز بوستان لذاعت طال عمرکم بعد اشتیاق آنکه تقریرش زبان مقرران را
آبله بسامان و تحریرش جامهٔ دو زبان را با خموشی دست و گریبان می سازد پوشیده
نماند که در مکتوب دلنواز صاحب لفظی دیده شد که غلط آن نزد راقم آثم چون تلالؤ
نیّر جهان افروز اظهر است و آن اینست که لفظ یاره را که بمعنی دست برنجن در کتب
نظم و نثر استعمال پذیرفته و آن زیوریست که زنان آرایش دست بآن می نمایند
شما یارا با الف نوشته بود بدیجا من یارا بمعنی قدرت و توانائی در اشعار اساتذه
و منشآت شان یافته شده بمعنی یاره بنظر فقیر نرسیده لیکن اینهم نمیگویم که
یارا بایمعنی غلط است صورت این است که اگر این لفظ را در برهان قاطع دیده
اید مضائقه ندارد و الا بار دیگر آخر آن های هوز نوشته باشید و بعد ازین
هر لفظی که غیر مشهور باشد آن را در کتاب دیده باطمینان تمام بنویسید لغت
فارسی در سرکار صاحب موجود است آمدم بر الفاظ عربی و الد شما صراح را
همراه بهنجا رسیده تدبیر دیگر میکنم و امروز لشکر را بکنار گومتی مقام پنجم
است و هنوز حرکت ازینجا شنیده نمی شود اغلب که این ماه بتمامی رسد

بعد ازین گوییم و شنویم لیکن برای مقالعه غیر ازین قطعهٔ زمینی نیست از دریا اگر غلط نکنم تخمیناً سی ذرعه بلند باشد دیگر خیریت درین قطعهٔ زمین خیمهٔ حضور پرنور و مرزا ابوطالب خان بهادر چنان بهم چسپیده اند که اگر مرزای موصوف آهسته حرف میزنند صاحب عالم می شنوند علی هذا القیاس اینطرف و از جهت آمیزش اوتاقهای بیرونی که زنقهای هر دو طرف دران می باشند از هم متمیز نمی شوند حال خدم و حشم نیز همین صورت دارد

رقعهٔ بست و سوم

مرزا صاحب والاقدر مرزا امامی صاحب دام کمالاتکم پریروز چون امیر صاحب را طمع تحصیل زر پیچ پیچ انداخته دیروز موافق وعده حرکت بعمل نیامد و از صبح تا وقت عصر بپاس خاطر مرزا حاجی صاحب و والد ماجد شان که از چندی باهم عهد و قسم شده بود در کوهی بودم شش طایفهٔ زنان و یک طایفهٔ مردانه بود مجبوب شاه تکی را کسل طبیعت رخصت حرکت نداد همین طایفهای بیرنگ و بدگلو بودند الا جانی که خواندنش سحر حلال است دمی چند مجلس را گرم کرده بود لیکن اینها در چه حساب اند فتح الله خانه خراب آتشی باریده که بهزار آب قلزم فرو نمی تواند نشست جای شما خالی بچه خوبی چند ساعت گذشته است لیکن من و مرزا حاجی در مکان جداگانه از مجلس نشسته مزهٔ خود را حاصل کردیم تمام شد این حکایت امروز نسخهٔ مذکوره بتمامی رسید فردا جزو آخرین بخدمت شریف خواهد رسید معلوم نیست که جزو را امروز تمام کردید یا قدری باقی است و نمی دانم خوجی فربه که شاگرد صاحب است مسودهٔ خود را امروز پیش شما برای اصلاح آورده بود یا خیر این بیچاره اعتقاد راسخی در شعر بصاحب دارد زیاده خیریت

رقعهٔ بست و چهارم

منشی صاحب والاقدر سلمکم الله تعالی عجب مسوده نوشته اید که ملا ظهوری باید که درس آن از خدمت صاحب گرفته

نماید بشرط فرصت دیگر دونامش را می توانم بدید و اصلاح کرد لیکن درین روزها که
که ضیق فرصت است دو سه روز خواهد کشید مختصر آنکه غزل عموی شما میرسد باید رسانید
و دو غزل نو که دی روز رسانیده بودید چاپ دیده ام بخدمت فرستاده شد نقل آن بردارید و این
کاغذ را نگاه دارید و بر کاغذ جداگانه این دو غزل و سه غزل تازه که پیشتر بخدمت رسیده است
نوشته بگذارید من از دست مرزا حاجی نجات یافته نزد شما می آیم و این کاغذ و
آن کاغذ هر دو را خواهم گرفت و جناب آقا صاحب برای شما وقت شام شیر فالوده
درست کرده اند شاید دو گهری پیش از شام برسد و احیاناً اگر بعد چراغان بفرستند
پس تعجیل در طعام بکار نخواهند برد و تقریب پختن شیر فالوده این شد که شب وقت
تواضع شما گفتید که من چیز خورده ام و من در دست شستن اصرار کردم باز شما
گفتید که حاجت به دست شستن نیست قدری از شیر فالوده خواهم چشید همین حرف
باعث دریافت شدن فرط رغبت طبع شریف بشیر فالوده گردید زیاده خیریت
رقعهٔ بست و پنجم یاسمین گلشن دولت و اقبال و شمع دودمان عز و اجلال
سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها واضح باد که خط بهجت نمط ملفوف عرضهٔ اسمی جناب قبله
و کعبه در اسعد احیان مرکز دائرهٔ وصول گردیده بحدی مسرورم ساخت که در هزار سال
بلکم زیاده هم شرح نمی توان داد آدم مطلب در بهمت و فطانت شما هر که شک آرد کافر است
زیرا که باوجود صغر سن و نادیدگی زمانه در رم اغیار رفتید و همه را از خود ساختید و از
بلیات سفر و تولد انواع افاعی و عقارب در بارش ضلع مین پوری رسیدید و با
قلت منصب مرجع اهالی آنجا شدید و تدین و صداقت خود را آنقدر ذهن نشین صاحب
و ملاجاه ساختید که او را بر سر عنایت آوردید تا اینکه تحصیلداری برای شما مقرر

شد لیکن خانهٔ صاحبان بود آنها هیچ نوشت را قبول نکردند در اینصورت نه قصوری
در محبت شما نه فتوری در عنایت آقا بظهور پیوست ازینجا ثابت شد که هرچه هست
اتفاق است دولت و دنیا تعلق با اتفاق و بخت دارد نه بهیچ اقلاس بیت
گر زمین را باسمان دوزی نه هنرمندت زیاده از روزی باشد که شما عجب
سلیقه و طرفه حوصلهٔ دارید لیکن اگر چرخ بمراد شما نگردد مجبورید هرگاه اینمعنی بثبوت
پیوسته باشد که پیش از وقت و بیش از قسمت کاری بر نمی آید پس این بیابان گردی
و صحرانوردی چرا آنچه بوده است برای ترقی بوده نه برای سی روپیه که زیاده ازین
در خانهٔ شما برای شما متصور است آنچه شد شد حالا صلاح فقیر و بزرگان شما همین است
که بلا تامل نوکری را گذاشته اینجا بیائید و تماشای قدرت الهی بکنید شاید درین انقلاب
که دفعةً اتفاق افتاده است چیزی مقسوم شما هم باشد ده آدم غیر از باعث سفارش یا
جد امجد شما ترقی نموده اند و در سرکار صاحبزاده ها روز شان نوروز و شب شان لیلة القدر
است شما چه تقصیر کرده اید که برای شما اینقدر هم نخواهد شد و الحال در لکهنو هم صورت
اول باقی نمانده رفقای انگریز و نوکران جناب عالی دام اقباله همه با هم شیر و شکر اند
هر کس هر جا که خواهد برود و با هر که خواهد بنشیند مانعی نیست فرض کردم که اینجا هم برای
شما همین سی روپیه مقرر شد و ترقیاتی که منظور ما است صورت نه بست باز سی روپیه
لکهنو بر پنجاه روپیه آنجا ترجیح دارد از بزرگان و برادران و فرزندان جدا بودن
کم مصیبتی برای آدم نیست بهر حال هرچه شد شد حالا صلاحی به ازین نیست که زود خبر گیرید
و بیائید جان شما که وقت از دست میرود از گردو گنگا رام جی بعد هزار اشتیاق
مخفی نماند که حالا طاقت طاق شد دل مشتاق دیدار شما است یا ما را آنجا طلبید

یا خود بیائید یا مثل رعد جادو یا هشام جادو شبهای سحر بما ببینید که هرگاه بخواهیم
که اینجا بیائیم پر و بالی پیدا شود زیاده خیریت خرد و کلان در خانه قرین خیریت
بوده شکر الهی بر زبان منتظر قدوم شما دارند

رقعهٔ بست و ششم

گوهر یکدانه درج معانی و یاقوت آبدار معدن نکته دانی سلمکم الله تعالی خط بهجت
نمط متضمن صحت و عافیت بکمال اختصار ازینجهت که مضمون تازه سوای کوچ صاحب
والا مناقب برای دیدبه برزمیداران و گفتگوی صاحب با دیوان ابوالحسن خان
در مقدمهٔ خواجه صالح خان که در عرضی خود برای جناب قبله و کعبه نوشته بودید نبوده
است رسیده مسرور ساخت با امید وار آن بودیم که ازین پوری سوای فرخ آباد
رفتن صاحب بطرفی نخواهد شد و اگر از اتفاقات کوچ هم شد سواری برای شما از سرکار
تجویز خواهد شد حالا دریافت گردید که کهاران چوپاله باید که نوکر صاحب باشند
و بار بردار زیاده بران بهر صورت تدبیری کرده همراه باید رفت و دیوان صاحب
درین امر تقصیری ندارند من خود با ایشان نوشته بودم که اگر خواجه امامی صاحب
بفرخ آباد بروند نیابت شکوه آباد بنام خواجه صالح خان نامی که مرد فهمیده کار
آمده موده و از روی قرابت عموی خواجه معزی الیه می شوند قرار باید داد بدیگری
تفویض نشود و اگر خواجه موصوف خود اینجا مانند برای خواجه صالح امر دیگر تجویز
باید نمود که آدم کار آمدنی است اگر مرضی شریف باشد بخدمت برسند تا بر آمد کار
متوقع دیگر چه میخواهند شد اگرچه دیوان صاحب بمن درین مقدمه هیچ ننوشته اند
لیکن آنچه صاحب اظهار کردند راست است بیچاره اینقدر پول از کجا بیارد
که خدمت مردم بکند و اینهم عادت او نیست که کسی با امیدواری پیش او برود

مطرز رقعه بست و هفتم نسبت زاده بادشا از طرف او عارف

حرير براعت و قباي قامت بلاغت سلمكم الله تعالى مبادره دي روزه ديده كشيد

همه خوب نوشته ايد بارك الله اللهم زد و لا تنقص ليكن آنكه مادر قحبه كه حامل اين بامت

بود سخت كاذب و حرامزاده بوده است پس پري روز روبروي شما دو روپيه طاهر

نمود و پيش من پنج روپيه اينهم تصدق سر طرفه اينكه هندي كهات از اينجا چهل كروه مسافت

دارد و ما در بحطا پري روز رفت و دي روز وقت ظهر اينجا رسيد حيرانم كه اين مسافت

را در دو روز هيچ اسپ چالاك دونده و هيچ ماده فيل سبك رو قطع نمي تواند كرد اين قحبه مسافت

چگونه طي نمود اينهمه بندش بود براي فايده خود دروغي چند بر روي هم بافت و

پول از اينجا برد و يكروز درميان داده وقتيكه طرف ثاني يعني مهاجني كه نقود براليش آورده بود

رخصت نمود نتوانست كه يكشب بكند دست و پاچه شده اينجا آمد و جواب طلبيد و الا بعد

چهار پنج روز بطمانينت خاطر كهيس از لقچه خود برآورده بما ميرسانيد ليكن تعجيل طرف ثاني

او را زرد رو ساخت مختصر اينكه دي روز جواب متضمن اين احوال نوشته بدستش دادم

از همه عجيب تر اينكه وقت رخصت ميگفت كه خدا سلامت دارد اميدوار انعام بوده ام

گفتم حالا معاف بايد داشت دوباره كه مي آئيد هر دو انعام يكجا داده خواهد شد مردكه

سكوت ورزيده در رفت آمدم بر مطلب ديگر اين مسوده را شما پيش خود بگذاريد بعد

سه چهار روز يا زياده من و شما هر دو خط براي مير موصوف كه مي نويسيم اين مسوده

را هم بخط ناهر سنگه نويسانيده داخل آن لفافه ميكنم يا اينكه صاحب نقل اين را

بر داشته باز نزد من بفرستيد هرگاه ناهر سنگه اينجا مي آيد صاف كرده بمن ميدهد

من پيش صاحب ميفرستم و در لف خط خود روانه ميكنم و احوال تشريف آوري

مرزا محمد صاحب دریافت شد در ضمن احوال ایشان لفظ برادر میر تقی فراموش کرده بود دیده
تا دیر حیران بودم و میخندیدم آخر معلوم شد که لفظ برادر از قلم صاحب تر بخته بود بعد ذکر
مدح مشار الیه نوشته بود دیده که برادر زن میر محمد تقی خود ما هستند و می بایست که چنین
بنویسید که برادر زن برادر میر تقی خود ما هستند الحاصل این بزرگ زاده از مدت
مدیدی بحال من مهربان است من خود هنوز فارغ نیستم که بیایم و سوای این از فرد نسخهٔ
معلومه را استعمال خواهم کرد پس بهتر است که ایشان قدم رنجه نمایند لیکن رقعهٔ دیگر
سوای این رقعه اسمی الصاحب نوشته ام آنرا بمشار الیه بنمایند

رقعهٔ بیست و هشتم

مقدمة الجیش بلبلان روزگار سلمکم الله الستار الغفار یک فیل خود در سرکار [illegible]
صاحب مقرر شده فیل دومین که از خانهٔ نواب حسین علیخان بهادر خواهد آمد معلوم نیست
که برای آن دی روز حکم بدرگاهی خان رسید یا اکتفا بهمان قدر پیام رفت که بالای
بنگله حوالهٔ مرزا نقی نامی از نوکران صاحبزادهٔ ممدوح شده بود خدا داند آن مرد عزیز
ادای پیام کرده باشد یا بفراموشی سپرد بهر صورت امروز شیخ الاسلام اگر برود
خوب است بهر کیف فیلی که از یاد شما رفته است در آنجا سوای عمو صاحب شما دیگری
نمی تواند نشست آدم بر فیل دیگر اگر یک فیل بیاید خواجه حاجی و خواجهٔ عبد الله و میر عبد الله
را باید نشانید و اگر دو بیاید بر فیل دیگر خواجهٔ صالح و خواجهٔ رحمت الله خان و میر تقی
را سوار باید کرد اگر آمدن دو فیل یقینی باشد میر تقی را امیدوار بکنم و الا برای
او کهاران کرایه طلب نمایم چوپاله اینجا موجود است و این تحقیق برای این است
که مبادا از آنجا یک فیل بیاید و کهاران بر وقت پیدا نشوند و اگر کهاران را امروز
طلبیده مقرر بکنم و فیل بیاید آنوقت جواب دادن از مروت بعید است این رقعه

را بملاحظهٔ جناب قبله و کعبه در آورده آنچه مفصل باشد مختصرانه برنگارید که بر طبق
تحریر صاحب چیزی بعمل آید **رقعهٔ بیست و نهم** دعی زمان سلمکم الله تعالی
مسودهٔ خواجه حاجی خان و اجزای میرزا اشرف علی اتالیق آقاسی بدست رستم خان
مرسل است باید گرفت مسوده بصاحبش باید سپرد و اجزای مذکوره را بحفاظت تمام
باید داشت تا وقتیکه آدم او بیاید اجزای مذکوره دو جزو و شش ورق است که همگی
بیست و دو ورق باشد این از برای آنست که اوراق مذکوره بسته نیست مبادا از دست
آدم در راه بیفتد پس شمرده باید گرفت بخدمت امیر صاحب بعد سلام واضح باد
که شخصی دوای خارشش درست نموده بچند کس داده بود هر کس که مالید او را فائده کرد
شخصی تمام بدنش آبله و زخم داشت در دو روز باینصورت به شد که اثری از زخم
و آبله نماند حضور پر نور و آغا صاحب مشفق سعی کردند که داعی این دوا را بمالم مخلص
تنبلیهای خود را از قسم غسل در هوای سرد ظاهر کردم هیچ پیش نرفت آغا صاحب مخدوم
بچوبه در میدان نصب کرده از چهار طرف ببستند و همه بسیاری افروختند داعی را آنجا
فرستادند چهار آدم برای خدمت هم بودند باری بعنایت الهی دوا هم مالیده شد و غسل
هم حسب دلخواه اتفاق افتاد لیکن حال من اینست که خارش ده چند و جا بجا زخم و سوزش
پیدا شد ابو العباس تمامش ورم کرده است امروز از ترس آنجا دوا نمالیدم و فردا هرگز
این دوا را نمی مالم دی روز و امروز مالیدم هر چه بدترش جا پس اگر رفتنی است
خود بخود می رود و الا یا قسمت **رقعهٔ سی ام** شمع دودمان ایالت [illegible]
جلالت سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها واضح باد که پری روز که بیست و سوم شهر حال
بود خط مسرت نمط در لف عرضی اسمی جناب قبله و کعبه نقاب بردار چهره ...

وصول گشته مطالب مرقومه را خاطرنشان ساخت از احوال تازه اینکه درین ولا زوجه
آقا صاحب خود ما که باجتماع چند مرض بانفاس استسقا عارضی سروکار داشت بتاریخ نوزدهم
صفر قضا کرده اطلاعاً تحریر در آمده و میان نثار علی نامی چند روز در حویلی خان صاحب
کرم فرما بطریق مهمانان فرودکش داشتند و نقل دریای لطافت هم گرفته بودند لیکن از دیوان رنگینی
تام کتابی است ۱۲
کاتب سفینه بتمامی نرسید خطی اسمی صاحب از بریلی فرستاده اند معرفت مولوی حسین علی خان
تا دان ۱۲
صاحب پیرهی روز بمن رسیده بود ملفوف است غزلهای مشاعره گذشته امروز
در خط والد شما پیچیده خواهد شد و آنچه در مشاعره حال که در ربیع الاول پیش می آید
دست میدهد بعد ازین خواهد رسید غزلها را یکجا بحفاظت باید داشت وقت رسیدن
دیوان بیت خود در حاشیه خواهید نوشت در نفرستادن صاحب عالی شان شما
ای دیوان میرزا قتیل ۱۲
را بشکوه آباد وضیع و شریف تامل دارند بعضی چنین می فهمند که وقت رفتن همراه خواهند برد
ادنی ۱۲ اعلی ۱۲
لیکن رای آنها بر صواب نیست زیرا که اگر این منظور داشت سند عمل پیشکار اول
موقوفی ۱۲
و نصب شما در دیوان بوم... دهی فرستاد هرگاه فرستادن سند در بورد ثابت است
خالی از حاکم در ان نشنید و فیصل مقدمات کنید ۱۲
همراه بردن کجا زیرا که کار دانایان لغویست و از لفظ جمع در دانا مراد فقیر صاحبان عالیشان
انگریز اند گویا کسی در میان این فرقه متصف بدانش نباشد و نزد بعضی فرستادن
بشکوه آباد مسلم لیکن تا وقت بودن خود جدائی شما از فرط شفقت و محبت نمی پسندد
این رای به از رای اول است لیکن همین قدر مقام اعتراض ست که صاحبان انگریز
را با فرزند خود هم این محبت نیست که کار سرکار را برای خوشی خاطر خود معطل گذاشته
او را بجائیکه باید رفت نفرستند مگر وقتیکه در بودن او پیش پدر حکمتی باشند شفقتش
بحال شما بهمین درجه است لیکن اگر حکمتی نمی بود هرگز نگاه نمیداشت ظن غالب اینکه

شما را تفویض صاحب نو خواهد نمود تا او نیز همین عنایت بحال شما داشته باشد اگرچه بد مزاجی صاحب
نو از هر کس شنیده می شود لیکن هر بد مزاج با یکی همچو ... است خود درست می باشد شاید میانهٔ
صاحب والا مناقب عالیشان و صاحب نو که می آید دوستی زیاده از آن باشد که بر دو را
با دیگران الحاصل آدم از طرف خود مصدر حرکتی نشود که دانایان او را بنادانی رسوا کنند
جای صدور ۱۲
گو نادانی چند خرده بر وگیرند سوای این هرچه می شود بحسب بخت و اتفاق تصور باید نمود
عیب ۱۲
شجاعت همین است که از شما بعمل می آید آفرین باد و پس از حضور اقدس و عاید

رقعهٔ سی و یکم بلاغت آفرین من صاحب کلان بر روز جمعه یا دوشنبه بحضور
خواهد آمد هنوز مبهم است تا دو پهر معلوم خواهد شد اگر روز دوشنبه قرار میگیرد محمد جمال
باورچی را نزد شما روانه میکنم که امروز اسباب ضروری حسب دلخواه خریده بیارد
و فردا شام مشغول طبخ شود یا فردا صبح حاضر شده مواد طبخ را سرانجام دهد و شام
وقت طعام ۱۲ — اسباب ۱۲ — یعنی پختن طعام ۱۲ — وقت صبح ۱۲
بپزد و اگر روز جمعه معین شد اینجا هم ضرورت طبخ داعی خواهد شد درینصورت شخصی
خواهنده ۱۲
از اقربای او یا پسرش که در طبخ مثل نامبرده باشد خواهد رسید اطلاعاً بقلم آمده
ای محمد جمال باورچی ۱۲

رقعهٔ سی و دوم خواجهٔ عالی جناب من جزو دیگر بخدمت میرسد باید گرفت
از همشیره ۱۲
و جزو اول بحکم کالای ... پیش مالک بتقصیر رد باید کرد و چهار روپیه از رستم گرفته
دو روپیه بآن زن کور باید رسانید و دو روپیه بشاه علیخان اربان تخلص باید
داد و از خانم ... باید پرسید که خط دیروزه که در امام باره ... میرزا حاجی صاحب
برده بودی بکه دادی زیاده خیریت دوای مذکور گرمی بسیار کرد و امروز خورده
امروز ترک کردم آغا رجب اینوقت نشسته اند یک بهل باتفاق ... کس بدوازده
روپیه تا اکبرآباد انفصال یافته بهلبانان درین فکر است که شخص چارمین هم همراه سازند

اگر امروز و فردا بهم رسید خوب است والا همین کس اکتفا ورزیده براه می افتد چون
این کتاب هنوز ابتدا ندارد لهذا ابواب و فصول آن را بسرخی مقید بتحریر نکرده ام وقتیکه
خطبه و هرچه تبع آن نوشته می شود آنوقت سرنامها چندان دشوار نیست **رقعه سی**
و سوم میرزای میرزایان خواجه صاحب عالی شان خط برای والد ماجد شما میرسد
این را در عالم تنهائی خوانده بمطالعه عمو صاحب خود در آورده صمغ بزنید و در خطوط خانگی
پیچیده در ڈاک بفرستید زنهار بنظر دیگری برآن نیفتد اطلاعاً نوشته شد زیاده
خیریت **رقعه سی و چهارم** مهر سپهر عالی خاندانی سلمه الله تعالی درینولا
شنیده شد که خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان میخواهند که از نوکری دست
بردار شوند اگر اینحرف مقرون بصدق باشد و بشنوید که ایشان همین بعمل آوردند
و استعفای شان پذیرا شد شما نیز نوکری را بگذارید آنچه مقسوم شما است بشما
خواهد رسید خدا کریم است نیکنامی از دست نباید داد اینجا رسیده باهم مشوره
خواهیم کرد و اگر خانصاحب باشند شما هم باشید یقین که شما پیش از نوشتن من چنین خواهید
کرد من هم از طرف خود حرفی نوشتم زیاده خیریت **رقعه سی و پنجم**
خواجه خواجگان و میرزای اصفهان سلمکم الله تعالی خط اسمی خواجه قطب الدین
صاحب سرباز میرسد بصمغ گرفته ملفوف خط خود روانه فرمائید چون خط مولوی میر علی
همان جواب خط [illegible] بود و فرصت هم دست نداد لهذا خط برای ایشان بعد ازین
فرستاده خواهد شد امروز بهمین اکتفا ورزیدم و امروز خانه میر انشاء الله خان صاحب
میروم فردا پس فردا آنجا خواهم بود این بار توقع سفر نیست آینده یا قسمت **رقعه**
سی و ششم خواجه صاحب والاقدر منبع الکمالات من اینوقت آقا صاحبان

مکرّم ملطف نشان را میان صاحب یاد فرموده اند چون در عالم [illegible] یافت [illegible]
است چاره ناچار باید رفت لهذا [illegible] نوشته می آید که امروز من هم شام خود شما [illegible] از اینجا
زود تر میرسیم و شب همانجا میخواهیم فردا ما و شما و امیر صاحب و مرزا محمد صاحب بخدمت
آغا صاحبان می آئیم و جلسه معقولی میشود بنا بر اطلاع نگارش یافت لفظ پرستان
با بای فارسی مفتوح و رای بی نقطه مکسور و سین بی نقطه ساکن و تای قرشت و الف و نون
که بمعنی جای بودن پریها در اشعار ریخته و افسانها می آید در برهان قاطع باید دید معلوم
نیست که در فارسی هم صحت دارد یا ساختهٔ اهل هند است و از دو روز فیل کوچک از
راه رفتن معذور و فیل کلان را فیلبان بی اطلاع برای آوردن نیشکر یا چیزی دیگر از قسم
چاره برده شام خواهد آمد لهذا اسپ برای سواری مرزا محمد صاحب میرسد و آدم بجانه
میر محمد تقی خان رفته است ایشان هم می آیند و اگر پیش از رسیدن آدم بنجاس رفته
باشند بخدمت خواجه وزیر خان صاحب از طرف من التماس باید نمود که اسپ خود را
عنایت فرمایند میر موصوف را انجا رسانیده بر خواهد گشت زیاده خیریت

رقعه سی و هفتم

خواجه امامی صاحب توجاق هدیة العربا نیچه گون ایچون بیاره بیگیم
فضیلت [illegible] مرزا جعفر صاحب [illegible] مشتاق [illegible]
[illegible] بجناب قبله و کعبه عند الفرصت عرض باید کرد که تدبیر دو سه فیل برای سواری
بعضی اشخاص باراده شنیدن غنای میر معلوم ضرور است [illegible] خیریت

رقعه سی و هشتم

خواجه ابو الحسن دریافت نمایند که باری کرامت ما را دیده اید
شما ندانید که همین عموزاده من اسحق علی الله [illegible] دیگران هم هستند

بیت

هر بیشه گمان مبر نهالی است * شاید که پلنگ خفته باشد
این همه از آثار تحریر فقیر است.

حالا باید که [illegible] را بما ظاهر کنید که درین شادی صرف کرده اید اگر خواسته باشید که
بکلمات چرب و شیرین روغن قاز مالیده هیچ نخواهید دست بردار نخواهم شد و ما چه میدانیم
که شما دارید یا ندارید از هر جا و بهر طور که بدست آید پول بیارید که ما را کار با رقص
و سرود است پلاو شما را بشما بخشیدیم زیاده خیریت رقعه سی و نهم
خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فردا صبح بجناب قبله و کعبه یعنی جد امجد خود عرض
باید کرد که پیش از سه پهر یک فیل آمده زیر بنگله استاده شود تا بروقت محنت انتظار بلای
جان نگردد من امشب نمی توانم آمد فردا وقت سه پهر مستعد این اراده می آیم مسوده از میان
حاجی گرفته باید فرستاد و چند دانه سپاری هم بدست رستم نفر بفرستید زیاده خیریت
رقعه چهلم خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که اینوقت از حضور رخصت کربلا
طلبیدم فرمودند که پس فردا نواب صاحب اول صبح اینجا می آیند و فردا ضرورت تحریر
و انتخاب خلاع داعی خواهد شد ازینجهت هرگز رفتن صاحب آنجا مناسب نیست این مهم
بروز دیگر بسپارید هرچند زنگها ریختیم قبول نکردند مجبور دست برداشتیم لیکن فردا
وقت سه پهر آمدن صاحب برای دیدن جشن تردد اینجانب ضرور است پس فردا
وقت نماز که آفتاب بر نیامده خواهد بود بدولتخانه تشریف خواهید برد رقعه چهل
و یکم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی معلوم نیست که آن سیدزاده مسکین معاف
دیروز هم آمده [illegible] باشد خیر امروز هر وقت بیاید گفتگو باید کرد اگر دیروز تا شام
آمده باشد جواب و سوالی که طی شده باشد باید نوشت و اگر اینوقت هم رسیده باشد
همراه رستم نزد فقیر باید فرستاد زیاده عمرکم طویل و عدوکم ذلیل رقعه
چهل و دوم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی سه جزو از رقعات ترکی

لانّه امر طال عرصتا ده اند اگر نقل اینها گرفته خواهد شد اجزای دیگر هم خواهد رسید و اگر همه
اجزا در نفس میگیرید وقتیکه اینها را اتمام میکنید باقی اجزا هم طلبیده خواهد شد و اگر همه
را دفعةً واحدةً میخواهید این را باید که برای باقی قدغن خواهم کرد و خطیکه اسمی قاضی
نجم الدین خان تفویض شما نموده بودم بمیان ریاض الحسن طالب علم هرگاه طلب نمایید
بلا تکرار باید داد لفظ رایگان در برهان دیده معنی آن باید نوشت و نسخهٔ نقل شده از خط
مولوی منیر علی ویشب بنصیب باد شد لیکن مضمونش بخاطر دارم همین قدر است که
عصب الزریره و هلیله سیاه را شب در آب خیسانیده صبح باید جوشانید چون نصف
آید مالیده و صاف نموده باید نوشید و از دال مونگ و مرچ سرخ و سیاه پرهیز
ضرور است و غذا هر قدر که پر روغن باشد باید خورد شما همین عبارت را با خط
مولویصاحب مقابله بکنید اگر برابر آید به میر یوسف علیخان بگوئید که نسخه همین است
والا در همین کاغذ بنویسید اینقدر جا برای تحریر یک نسخه کافیست **رقعهٔ چهل
و سوم** بخواجهٔ ابامی صاحب مخفی نماند که دیروز رقعهٔ آقا صاحبان در جواب
مقدمهٔ مرزا بیند و صاحب آمده بود بخدمت میرسد ملاحظه باید نمود صاحب من این
احوال را ذهن نشین خواجه کریم الله خانصاحب باید نمود اگر مرزای مزبور اینقدر مبلغ
بعد تحقیق حوال از صاحب خانه با آقا صاحبان برسانند و آقا صاحبان هم راضی شوند
چه مضائقه والا من و شما هر دو را نقصان شان منظور نیست دیگر خیریت
پوشیده نماند که فا و عین و لام میزانی بیش نیست جمیع صیغهای آن نیز همین حال
دارد و پس آدم با شعور را باید که جمیع مصدرهای صحیح را که مثقل و مهموز و
مضاعف نباشند بهمین وزن حساب نماید و صیغها مقابل صیغها بسازد خواه

امروز

از باب ثلاثی مجرد خواه مزید فیه مثالش اینکه هرگاه کسی بپرسد که ضربن بر چه وزن است
تامل کنند که درین صیغه بر اصل مصدر که ضرب است تای قرشت مضموم و نون مشدد
زیاده است هرگاه همین تا و نون را بر فعل که میزان است بیفزایند صیغه ماضی جمع مونث
حاضر میشود همچنین در استکمال فا و عین و لام را ملاحظه نماید و بگوید که استکمال بر
وزن استفعال است زیرا که هرچه در استفعال بر فا و عین و لام زیاده است در استکمال
بر کاف و میم و لام خواهد بود همچنین انتظار و انتشار بر وزن افتعالست و انجماد و انقباض
بر وزن انفعال است و اگر در میان افتعال و انفعال التباس افتد مثلا لفظ انتهاض را
نامید اینم و شخصی بپرسد که انتهاض بر چه وزن است باید که بگوئیم که اگر اصلش نهضت
است انتهاض بر وزن افتعال است و اگر اصلش تهضت است انتهاض بر وزن انفعال
واقع شده و در باب افتعال بجای تای قرشت طا حطی و دال نیز می آید همچنین الاعلی
هرچند صیغه افاعلی باشد که امر حاضر مونث است از باب افاعل و ملاعلی بر وزن مفاعلی
که مجموع مفاعل و یای متکلم است مفاعل صیغه مفعولست از باب افاعل در بحث ثلاثی
مزید فیه در قانون مجدد باید دید رقعه چهل و چهارم پیر پیروز خطی نوشته
نزد قاضی صاحب فرستاده شد اگر دیروز روانه شده باشد خیر و الا هر دو خط امروز
یا فردا باید که روانه شود الملخص دیروز خط دیگر از شما نزد فقیر رسید و عرضی که برای جد
امجد نوشته بود دید نیز بمطالعه در آمد امروز که نوزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲۷ هجری و
روز شنبه در حضور تردد فرش و خیمه و طعام است زیرا که فردا مرزا سلیمان شکوه بهادر
عیال و اطفال خود را گرفته اینجا خواهند آمد و یک شبانه روز مع زن و بچه بسر خواهند برد
اندرون و بیرون هر دو جا صحبت رقص و سرود منعقد خواهد شد لیکن امروز

بعد چارده روز بنجاس میروم سبب رفتن اینکه چون این صحبت رو بروی طرف بالی
متفرر است دل گوارا نمیکند که تنهایی در دست همزبان خود مثل یا مریسنگه آنجا رفته مودب
وخاموش نشینم اگرچه آنجا سوای من احدی نخواهد نشست لیکن من یک کس
بی قلیان وآب و پان موافق چه میکنم بعد سه چار روز که جناب عالی دام اقباله صاحب
کلان بر سبیل بدلیت یا بالاتفاق خواهند آمد البته دران جلسه شریک خواهم شد
زیرا که این هر دو والاجناب زیاده از چار گهری نهایت یکپاس نخواهند نشست
بعد ازین مائیم و این صحبت و این همه اساس چنیها ازین سبب است که مرزا جهانگیر شاهزاده
را حرمی بوده است در شاهجهان آباد چون حامله شد زنی از راه رشک ذهن نشین
شاهزاده موصوف کرد که این بچه که در شکم دارد از شما نیست چون اغنیا را خصوصاً اطفال
را همین گوش است و دگر هیچ و مقدمه زن نزد صاحب عزت بسیار نازک است
مرزای ممدوح قصد کشتن او کرد ممتاز محل که مادر شاهزاده باشد او را پنهان کرد و من بعد
با حضرت ظل سبحانی و نواب قدسیه والده حضور اقدس اعلی مشوره نموده او را در
لکهنو نزد صاحب عالم خود آورد که ازان آفت مصئون باشد و مضمون خط ممتاز محل اسمی
صاحب عالم بهادر این بود که پسری که از بطن این زن متولد خواهد شد آنرا شما بفرزندی
خود بگیرید و نامش مرزا مهر مرزا بگذارید چون حامله آمده بود بعد دو ماه و چند روز وضع
حمل اتفاق افتاد لیکن بجای مرزا مهر مرزا جهان افروز بانو پیدا شد چون این دختر اولین
فرزند آن شاهزاده موصوف است و سوای این زرکار نامیکند چنین بنا گذاشته شد
که هزار روپیه در مهم شادی دختره صرف باید کرد و مرزا سلیمان شکوه بهادر را
بالا بالا وقبال و جناب عالی دام اقباله و صاحب کلان بهادر را جدا جدا خبر باید ساخت

این هزار روپیه را برادر شاهزاده مقدم الذکر فرستاده بود باین گمان قوی که بیسیر
مستعمل خواهد شد لیکن نوشته بود که این پول را در هر دو صورت بمصرف باید رسانید
تمام شد این مطلب دیگر آنکه مزاج من بفضل الهی قرین صحت است خاطر شریف جمع
باید داشت این بار هم در عرضه که اسمی جد بزرگوار نوشته اید دو جا غلطی یافته شد یکی
از باعث تعجیل است چراکه همان لفظ را دو سطر پیش ازین در همین خط صحیح نوشته
اید پس گمان غلطی سوای این نمیرود که در جلدی خیال نماند و آن اینست که شما در ذکر منشی
محمد علی صاحب یکجا باینصورت نوشته اید که با منشی محمد علی صاحب که دوست خانصاحب
هستند ملاقات شد این خود معیوب نیست بلکه سراپا صحیح و جای دیگر نوشته اید که باز از
منشی صاحب موصوف ملاقات شد این غلط محض است لیکن چون شما این مدارج را
خوب طی کرده اید این خطا از راه بعلمی نیست اتفاقیست و جای دیگر که غلطی دوم واقع
شده سبب آن عدم معرفت بحال لفظ هست و آن لفظ سقا هست که شما آنرا
سقه نوشته اید مخفی نماند که سَقی بسکون قاف بمعنی آب دادن آمده و ساقی اسم
فاعل آن و سقا صیغه مبالغه بروزن فَعّال چون لفظ ساقی حالا بمعنی معشوق شراب
دهنده باشخاص شرابخوار است و بمعنی آب دهنده کم استعمال می یابد لهذا صیغه
مبالغه یعنی سقا باینمعنی مستعمل گشته و اینهم مصطلح شده است بشخص مسلمانی که مشک
بدوش گیرد و الا کهاران هندو و دیگر برهمنان که بر سر چاه در راه نشسته آب
بمسافران میخورانند باید که سقا گفته شوند لیکن چنین نیست پس لفظ سقا از قبیل
منقول عرفی تصور باید نمود که از معنی اصلی خود برآمده زیراکه از روی لغت کهار
و برهمن هم سقا میتوانند شد بالجمله سقا از باعث شهرت گرفتن لفظ بمعنی شخص مسلمان

سنگ بردار بہ دیگری اطلاق نمی باید زیادہ خیریت دیوان ابوالحسن خانصاحب را
از باعث تمادی ایام بخاطر نماندہ است کہ حساب صد تہا را در ہفت بقچہ طاق بستہ
از من می پرسیدند من در لکھنؤ روبروی مرزای ممدوح برای تفریح طبع از شخصی پرسیدہ بودم
بیچارہ سہ چہار روز تامل کردہ سر سنگ زدہ بمراد نرسید این حساب از روی قاعدہ
غلط است زیرا کہ موافق قانون حسابی در عدد دیگر جفت است جفت مجموع طاقہا میگنجد
نہ طاق مجموع طاقہا چون صد جفت است و ہفت طاق ہفت جفت دران کی گنجایش
دارد ہفت طاق و نہ طاق و سہ طاق و پنج طاق دران میگنجد خط ناہر سنگہ کہ درین
روزہا مخدوم مکرم آقا محمد صادق خانصاحب نام ایشان گنگارام گذاشتہ اند ملفوف
این مکتوب است مطالعہ باید نمود رقعۂ چہل و پنجم مخفی نماند کہ دیروز کہ ہشتم
شہر حال در روز پنجشنبہ بود آخر روز قریب بعصر خواجہ عبید اللہ کہ از سبب قرب جلی
چہاونی بدولتخانۂ صاحب عالم بہادر اکثر آمدن معود برای درس عربی نزد فقیر مقرر کردہ
اند آمدہ عرضۂ شما کہ بجد امجد خود نوشتہ بود بمن دادند بعد مطالعہ دریافت شد کہ شما
بتزویج راضی نمی شوید ہر چند من در خط خود این ایما کردہ بودم لیکن بخاطر رسیدہ بود
کہ شما از حجاب این گفتگو بزبان نمی آرید و نیز درین گفتگو از من شرم خواہید کرد
مجبور بخانصاحب قبلہ و والد ماجد شما اشارہ نمودہ بودم کہ درین خصوص ایمائی
بخواجہ امامی باید نمود اگر دل بخواہد ازین دو دختر ہمسری بہم می تواند رسید حالا
کہ مرضی صاحب دریافت شد سعی درین امر بیجا است اگرچہ بحسب ظاہر خانہ داری
چیز خوبیست لیکن در اصل خود را دانستہ در بلا انداختن است ہر گاہ کہ طبع شما
نمیخواہد مرا درینمعاملہ اصرار چہ ضرور مثل مشہور است انچہ بخود نہ پسندی بدیگری مپسند

میپسند فی الواقع بیهوده بسر بستن و دوباره خود را رسوا کردن هیچ لطف ندارد دیگر
هنوز عمر شریف بانجد نرسیده لیکن مدة العمر باینصورت بسر بردن هم خوب نیست
چیزی ضرور خواهد شد یا کدام دختر شاه پیرا یا شاه ببر و یا ریحانه بیبی و سبز پری فریفتهٔ
شما میشود هزار آفرین بر فهم شما خوب فهمیده اید و طرفه مآل اندیشی بکار برده اید
برقصهٔ دیگر این مردم عجب مردم بی غیرتی هستند که به شما فرمایش چیزها کردند و الحال
بی آنکه تقاضای شدید از طرف شما بظهور آید ادای زر قیمت آن در ضمیر ندارند درین
صورت هرچه بآنها رسیده است مال بابای شان شد زیراکه تقاضای شدید چه که
ایمای طلب قیمت هم ازینطرف محال می نماید دیگر احوال اینست که خانصاحب مکرم
والا مناقب تاج الدین حسین خانصاحب صد روپیه در ربیع الاول منجملهٔ سه صد
روپیهٔ دهانیدهٔ ولایت علی خان بابت دیوانچند داده بودند همگی مبلغ معلوم نثار علی
نامی در قرض خواجه امیر خانصاحب بر دو صد روپیه دیگر که در ربیع الثانی طلب دارم
هنوز صورت وصول ندارد ازینجهت که جناب ممدوح بست و یکم ربیع الاول بروانهٔ
کانپور شدند و از انجا مع الخیر ارادهٔ فرخ آباد دارند دو سه روز است که خطی بخدمت
شان روانه نموده شد هنوز جوابش نرسیده سبحانعلی خانصاحب جواب آن هرگاه
خواهد آمد نزد من خواهند فرستاد من امروز رقعه بخدمت ایشان فرستاده بودم
دران رقعه اینمضمون بوده است که دیروز خط خواجه امامی آمده بود بندگی بخدمت
ملازمان نوشته اند ایشان هم درجواب سلام و اشتیاق بشما نوشته بودند و پانزده
روپیه هم رسید بعد وصول شدن نزد خواجه قاضی صاحب خواهم رسانید جناب ممدوح
کتب مذکوره را خریده صحیح نموده نزد شما خواهند فرستاد که بآن مرد که بدینها

شما میدانید که من از شما هم نازک مزاج ترم هرگاه شما خانه داری را که لذت زندگی
موقوف بر آنست گوارا نکرده و دانستید که مادام الحیوة در رنج و بلا گرفتار خواهیم ماند
از من کی میشود که یک ورق این نسخ را ملاحظه نمایم لیکن در جستجوی نسخ [illegible]
تا پسند بر فاقت خواهم کرد میدانید که ما مردم زن شاه پیر اما در رقعه را نمیگذاریم ما را کجا مغز
دماغ تصحیح کتابها است ده بار شجرة الامانی که تصنیف خود من است دیده ام و باز از غلط
و صحیح آن اطلاعی ندارم و دیوان قتیل و دریای لطافت و هفت تماشا هنوز پیش خان صاحب
است این بار که تشریف می آرند میگیرم روزی خود میفرمودند که هر سه نسخه امانت
خواجه صاحب حاضر است بگیرید لیکن دریای لطافت را یکی از دوستان من برده است
بعد چند روز که می آیند آنهم خواهد رسید الحاصل نسخهای مذکوره را نزد خود تصور نمائید

رقعه چهل و ششم

خط بهجت نمط دیروز که شانزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲۴۷ هجری
روز چارشنبه بود وقتیکه در باغ آینده این که از حضور میان آفرین مرحمت شده
و آقا صاحبان در ایام ورود خود باراده بیتوتت برای چند شبی گاه گاهی وقت
عصر آنجا آمده من و تاهر سنگه را می طلبند بهیئت مجموعی نشسته بودیم میر حیدر حسین
نامی که از چندی نهر الفصاحت بخدمت قاضی صاحب می خوانند مع عرضی که اسمی
جد امجد خود نوشته بود دیده آورده به بهجو دادند و بهجو آنرا بمن رسانید آنچه جواب قلم
نموده بود دیده ذهن نشین شد آقا صاحبان نیز نام خود را و تاهر سنگه هم ملاحظه
نمودند الحمد لله که طرف ثانی خود بخود حکم تنخواه کرد بی آنکه شما لب را جنبش دهید
و چه قدر خوب شد که هفت روپیه آنجا گذاشتید و باقی اینجا فرستادید که
وجه معاش وابسته بخت و اتفاق است آدم همان است که نان بقوت

بازوی خود بهم رسانند والا میانه حیوانی که او را انسان می‌پرورد و آدمی زاده هیچ تفاوت
نیست نان پدر خوردن سوای ایام طفولیت بکار آدم نمی‌آید پس پدر چه موقوف است
لفظ آقای شبیه پدر هم برای بی غیرتان نون سیرت است آقای شبیه پدر آن
است که کسی را پرورش بکند مثل خواجه سرایان که متبنی را پسر خوانده پرورش میدهند
و عمو و خالو و پدر زن هم از همین قبیل است بلکه نانی که هیچ بدهند آنهم قابل رد است
جان من بجان شما که این سی روپیه را من سی هزار روپیه میدانم بلکه بران سی هزار
روپیه که بذلت بدست آید صد درجه ترجیح دارد تفصیل حال بعضی صاحبان دوشاله پوش
و پلاو خور درینجا مناسب نیست شما حال آنها بخوبی میدانید خدا آن دوشاله و پلاو و دو گوشتی
که بآن بزرگواران داده بود نصیب ادنی غلام شما نکند هزار شکر که قدر وی الطمینان
نصیب شما شد آینده هرچه بحسب بخت و اتفاق رو خواهد داد فهمیده خواهد شد
یک خط طویلی متضمن عبارت رنگین سریع الفهم بخدمت آقا صاحبان نوشته بلفافه
سپرده سرباز نزد من حاوی احوال خیر مآل خود و شدت اشتیاق صحبت ایشان بفرستید

رقعه چهل و هفتم خواجه مکرم سلمکم الله تعالی درین نزدیکی بلطف نامه خانصاحب
مرقوم هفتم ذیحجه متضمن طلب حقه بردار و خدمتگار رسیده بود لیکن چون در خط جناب
ممدوح قید خدمتگار جوان بوده است ازین سبب بهم رسیدن آدم معقول و جوان
اندکی متعذر شد و مع هذا بغیر خرچ راه کسی اراده نمیکند خانصاحب نوشته بودند
که هرچه برای خرچ راه درکار شود از میر رمضان علی باید گرفت چون آدم نزد
میر مذکور رفت گفت سبحان علی خانصاحب از کانپور حقه بردار و خدمتگار
همین پوری فرستادند حالا حاجت آدم دیگر نیست ازین سبب دم بخود ماندم و

باقر بیگ را که حامل این خط است یک روپیه از پیش خود داده روانهٔ آن طرف نموده شد چند تا
شیرینی چرب هم بمیان حاجی حوالهٔ او کرده اند باید گرفت بیچاره [?] استند که چند کلاه و
حلوای سوهان هم حوالهٔ او سازند من منع کردم گفتم بعد ازین نیست کدام آدم خانگی خواهیم فرستاد
چون در خط خانصاحب مرقوم بود که من بمین پوری میروم من هم آدم مزبور را بمین پوری
فرستادم اگر خانصاحب آنجا هستند آدم نامبرده بخدمت خانصاحب خواهد رفت
این خط را خانصاحب نزد صاحب خواهند فرستاد و اگر خانصاحب بنابر ضرورتی بمینپوری
در پرگنه تشریف دارند نزد صاحب حاضر خواهد شد شما او را بخدمت صاحب والا ذی‌شان
رسانید و این قدر دیگر عرض بکنید که اگر حقه بردار سوای آدمی که از کانپور آمده است دیگر
باشد بحضور برسد و الا خیر فلانی حقه بردار هم شایسته بود لیکن وقتیکه دریافت شد که حقه بردار
از کانپور بحضور رسید در فرستادن او تامل نمود و هم عرض باید کرد که فلانی حالا در جستجوی
باورچی که طعام انگریزی و هندوستانی خوب بپزد سرگرم است هرگاه بدست می‌آید
روانه میکند و حال این خدمتگار که باقر بیگ نام دارد اینست که عمرش زیاده از سن بیست
سی و دو سال نیست و در پختن چند قسم نان و ساختن حلویات و مربیات هم مهارت درست
دارد لیکن نوکری در رکابداران گاهی نکرده است و نمیکند خدمتگار است و سوای این
زبانش هم درست است و به پرسش مشغول بود این همه احوال بحضور التماس باید کرد هفت
غزل که درین روزها گفته شد در یک بند بخط والد ماجد شما میرسد و هشت غزل دیگر در
دیوان ثبت است و دیوان را میر نصیر الدین صاحب برده اند ازین جهت فرستادن
آنها در خط دیگر موقوف داشته شد و آنچه شما در حق خیرات علی عرض کرده بودید
که بعد وفات نواب آصف الدوله امیر الدوله مرحوم خواست که او را ملازم خود سازد

قبول نکرد قباحت آن بخیال نرسیده باشد ظاهر است که امیر الدوله هشت سال پیش از
آصف الدوله قضا کرده بود شاید غرض شما از امیر الدوله حسن رضا خان بوده باشد نه اینکه
که امیر الدوله خطاب حیدر بیگ خان بود و حسن رضا خان را سرفراز الدوله می گفتند
مخالفان برین اقوال اعتراض می کنند و گوینده را متهم بکذب میسازند آینده اندکی تحقیق
نموده حرف باید زد مقدمات دربار بسیار نازک می باشد اگرچه شما هنوز طفلید احوال
امرای لکهنؤ چه میدانید وجه ضرور که این چیزها را تحقیق بکنید لیکن در دربار آنچه معلوم باشد
باید گفت رقعۀ چهل و هشتم خط بهجت نمط دیروز که بحساب رویت چهارم

ربیع الاول و بحساب تقویم پانزدهم و روز سه شنبه بود باین مشتاق رسیده خاطر
نگران را بهمه وجوه هزاران مسرت و شادمانی کرد امید نرسیدن خط از ینطرف سببی
داشت اینست که والد ماجد شما میفرمودند که تا خط دیگر از انطرف نمی آید از ینجا چیزی
نباید نوشت چند روز دیگر انتظار باید کشید اگر درین عرصه خط خواجه امامی می آید خیر
والا مینویسیم و شاید که مظنون ایشان بوده است که شما وقت روانگی زری از
مهاجن قرض گرفته فرمایش صاحبان آنجا همراه برده اید حالا منتظر سرانجام زر هستید
هرگاه بدست می آید خط و هنڈوی هر دو را یکجا خواهید فرستاد معلوم نیست که انحرف
مقرون بصدق بود یا نه یقین که دروغ نباشد چرا که این صاحبان ما فی الضمیر خود را
از من پوشیده نمیدارند الملخص معلوم نیست که همین خط صرف فرستاده اید یا زر
هم آمده است من هنوز عرضۀ شما که اسمی جد امجد خود نوشته اید ندیده ام بعد ازین
خواهم دید نزدیک من دیدن و ندیدن آن هر دو برابر است کار بدریافت صحت
و سلامت بوده است الحمد لله و المنت که از آمدن اینخط مرادی که بوده بر آمد چون تا

صاحب هنوز در نخاس می باشند و خانصاحب قبله در چهاونی از باعث بعد مسافت
و آخر شدن روز خط اسمی من بر رستم حواله کردند و عرضه را از سبب خوانده نشد لیکن ۱۲۵
آنوقت اینجا نفرستادند این از دو حال بیرون نیست یا رستم وقتی نزد قاضی صاحب
رسیده است که عرضه نزد خانصاحب قبله بچهاونی میفرستادند یا پیش از رسیدن
او خط اسمی من نزد خود نگاهداشته عرضه را روانه کرده باشند خانصاحب از باعث
غروب شدن آفتاب فرستادنش نزد من موقوف بر امروز داشته اند یقین است که حالا بیاید
چون شما هم هیچ مطلبی در خط من باقی نمیگذارید خاطر من جمع است که در عرضه هم مطلبی
سوای بندگی و سلام و دعا نبوده باشد آمدم بر احوال دیگر تاج الدین حسین خان صاحب
و میر غلام علیخان هر دو ملازم حضور پرنور شدند مشاهره خانصاحب سه صد روپیه و از
غلام علیخان صاحب دو صد روپیه قرار یافته خانصاحب خود تکرار نکردند لیکن میر غلام علیخان صاحب
گذاره خود درین مشاهره ندیده عازم دکن بودند حکیم مهدی بمژده اضافه دالیضاعدی
از خدمات مستمال نموده نگاهداشته است باید دید لیکن هیچیک ازین صاحبان تا بحال
سلام حضور نیست الا سبحان علیخان که بلا فصل هر روز وقت دوپهر حاضر می شوند
اینست احوال این صاحبان مقدمه دیهات ایشان هم بفضل الهی حسب دلخواه
ای تاج الدین حسین خان
درست شده برای انتظام بعض امور رخصت چند روزه بکانپور خواسته بودند
حکم شد که برای یکماه بر بعد و بنا بر ضرورت با صاحبان عالیشان هم ملاقات بکنید
لیکن با صاحب کلان لکهنو یکقلم ملاقات موقوف است برای ایران در دریای لطافت
و هفت تماشا که نوشته اید از خانصاحب گرفته حواله قاضی صاحب کرده خواهد شد
لیکن دریای لطافت برای چند روز شخصی از دوستان خانصاحب برده است ۱۵۲

انهم بعد چند روز خواهد آمد وکتب اربعه یعنی تفسیر ملا فتح الله والواب الجنان وترجمه شرائع
وحق الیقین بتلاشش نهم خواهد رسید هرگاه جای سراغ بدست خواهد آمد قیمت
مشخص کرده برای زر نوشته خواهد شد دیگر خیریت **رقعه چهل و نهم** از چهار پنج روز
جواب خط شما نزد والد شما فرستاده بودم خدا داند از چه سبب روانه نشد امروز
که سه شنبه بستم جمادی الآخره است وقت عصر خطوط بڈاک فرستاده خواهد شد دیروز
وقت عصر از دم آقا صاحبان مخدوم جواب خط شما را که آورد در جزودان نگاه داشتم
در خیال من این بود که آن خط اول خود روانه شده باشد حالا منتظر خط دیگر باید بود هرگاه
بیاید این خط را در لف جوابش باید فرستاد اینوقت زبانی میر حیدر حسین نامی
که از والد ماجد شما رقعهای داعی استفاده میکنند دریافت شد که خطوط من پوری
امروز آخر روز روانه خواهند شد این [ای یمین ۱۲] را که شنیدم خط معزی الیها درین رقعه
پیچیدم حالا مناسب اینست که شما این بار در عرضه جد بزرگوار خود سلامی برای [ای آقا صاحبان ۱۲]
من بنویسید باقی معاف کردم آینده خواهم فهمید عوض خط اسمی من خط طویلی
بخدمت آقا صاحبان مخدوم نوشته در لفافه پیچیده بغیر مصحح نمودن بفرستید
ودران خط بزرگی القاب معزی الیها وشکر الطاف شان بحال خود وخلوص
وبندگی خود را بخدمت شان بعبارت دلکش [ای آقا صاحبان ۱۲] بنویسید زیاده خیریت **رقعه
پنجاهم** سبحان الله عجبا خط اسمی امیر صاحب میر سید کریم خان خواهید داد فردا
دو روپیه هم برای آن گورنیز اغنچه خواهد رسید حساب او را درست نمیدانم سه روپیه
است یا دو روپیه هرچه باشد مفصل بنویسید دیگر آنکه در رقعه دیروزه صاحب
یک نقطه خلاف محاوره اهل علم بود شاید نزد عوام درست باشد رقعه پنجشنبه میر سید

ملاحظه خواهند کرد که اصلاح هم در همان است دیگر اینکه از رفتن وزیر صاحب من بسیار
خوش شدم فی الواقع مکان بی رونق میشد من هم میخواستم که بجناب قبله و کعبه اینمعنی
عرض بکنم لیکن از بعضی موانع سکوت ورزیدم الحمد لله که خود بخود بخیال رسید **رقعه
پنجاه و یکم** بلبل ثناخوان براعت و قمری سرو بستان بلاغت سلمکم الله تعالی مسوده
اصلاح نموده فرستاده شد بسیار خوب مینویسید با این جثه ضعیف وچلن زمانه غیر معتد
اینقدر غنیمت است لیکن مراعات سجع که آنرا قافیه نثر گویند در بعضی جا بخوبی میکنید و در بعض
مواقع از سبب عدم معرفت بعلم قافیه راه صحت غلط می شود چند ورق متضمن بیان قافیه
در کار بشرب است همین قدر در دریای لطافت اگر از والد ماجد خود استفاده نمائید
مضائقه ندارد و اگر خواندن آن موقوف بر من باشد این بار که می آیم جائیکه از رسالهٔ
عربی سه ورق میخوانید دو ورق بخوانید و یک ورق یا کم از قافیه خوانده باشید
رقعه پنجاه و دوم مخفی نماند که خطوط مرقومهٔ چهارم ربیع الثانی سنه ۱۲۲۰ هجری
دیروز که هفتم شهر مذکور با سنین صدر بود رسید یکپاس از شب گذشته بود که
همه را بمطالعه در آوردم سبب دیدن خطوط بعد مرور اینقدر مدت شب اینست
که پریروز که از مشاعره فارغ شدم چه می بینم که فیل برای سواری شما بضرورتی از حضور
رسیده است بلاتکرار سوار شده همین جا آمدم و دیروز وقت عصر رسیدم اینجا پس
فرستادم چون یکدو کار دیگر هم متعلق باد بود تا دو گهری شب گذشته نیامده بود و
من الوقت چیز خورده هنوز درست قلیان نکشیده بودم که باز حضور پر نور
یاد فرمودند و چار گهری دیگر آنجا در قال و مقال گذشت بعد از انکه بیرون آمدم رسیدم
لفافهٔ خطوط بمن سپرد سوای خط والده محمد سعید دیگر خطوط را بخوبی حواله بنظر کردم چنین

صاحب پیش از مطلب در خط اسمی فقیر مستفسر حالات راقم شده اند من هم ابتدا بهمین
تحریر میکنم اینست که مزاج من همیشه تاب گرمی نمی آرد و من پیوسته مراعات اینمعنی
بکار می برم علاج خود را بهمین تقلیل میکنم اگر از بعضی چیزها پرهیز و به بعضی اغذیه عادت
بکنم می ترسم که مبادا معده ضعیف تر شود و از نعمای الهی بی نصیب بمانم لیکن اینقدر
هم نیست که اگر تپ بکنم فلفل سرخ بخورم یا دیگری اغذیه حاره مثل شنبلیله وغیر آن
حال پرهیز خود اینست که بیچاره مولوی صاحب علی بزعم خود خود را آتشی مزاج دانسته
گاهی گرد بادنجان و شنبلیله و دیگر چیزهای حار و لطیف نمیگشت همیشه اسفاناخ و لال
ساگ و خرفه و دیگر بقول بمزه می خورد آخر بیچاره دفعه گلو به تیغ فالج سپرد گویا در دنیا
نیامده بود پس بقای هر چیز موقوف بقوت و استعدادی که در اصل دارد هست
همینکه مدت سیری شد تمام شد خواه جماد باشد خواه نبات خواه حیوان بالجمله من
بیماری ندارم خاطر شریف جمع باید داشت و عرض نکردن برای تنخواه بحضور عالی
صاحب فی الاحاجه بکمال دانائی و دور اندیشی است من اینقدر که اشاره در خط اول
کرده بودم برای آن بود که اگر از کسی بالا بالا دریافت شود مضائقه ندارد و الا سوا
این گفتگو هی تنخواه چه مصرف دارد بلکه با دیگران هم گفتگو ازین قبیل مناسب نیست تا باید
رفته رفته بصاحب والاشان برسد و انکار نیابت شکوه آباد عین اقرار کردن
حالا من در هیچ امری بصاحب نخواهم نوشت بخدا که انچه در ضمیر من میگذرد شما
انجا بعمل می آرید بلکه من اینجا چار گهڑی با دل خود مشوره کرده و کنگاشها سنجیده
بعد دور کردن قبائح امری قرار میدهم و شما پیش از انکه من نویسم بهتر از آن
کار میکنید بنی مقابله با شما خطا است که تائید روح القدس همراه شما است

انشاء الله العزیز درین سفر ملاقات خانصاحب نصیب الشاجب خواهد شد تازه اینکه چون
درین روزها شاهزاده مرزا جهانگیر درین ملک آمده است دیروز صاحب عالم بهادر دو من
شیرینی دکان کولی و چیزهای دیگر برای او بکانپور فرستاده اند میر یوسف علیخان
وکیل حضور و ناهر سنگه اتالیق شان شده رفته اند سواری هر دو اسپ است دیگر
نوکر هیچ نیست آدم همراه دارند اول بناهر سنگه گفته بودم که همین هیئت گدائی تنها
برود پهلو تهی کرد سببش همین است که مردکه از مدتی گردن طمع به تیغ غیرت در استغنا
بریده مشتی بروز نمی آرد ناچار میر یوسف علیخان را تجویز کردم لیکن حضور والا
بصغر سن میر موصوف ناهر سنگه را هم همراه کردند تا یک دو روز که اتفاق کشت افتد
وقت سوال و جواب پیش طرف ثانی تعلیم کننده شان باشند دیگر اینکه عمارت نو که
متصل کوتهی ساخته میشود هنوز مدتی باید که بتمامی رسد اگرچه ترک شهر موجب رنج
روحانیت لیکن خلاف رای سلاطین و حکام هم خوب نیست تازه اینکه سابق شخصی
بس بست و دو سال رو برو شما پیش من برای اصلاح مسوده ها و دریافت
نسخهای تالیف نموده من آمده بود و من سوال او را تذکره بودم درین نزدیکیها
شخصی او را بخدمت قاضی صاحب آورده چنانچه چهار شرحها تمام کرده نهر الفصاحت
شروع نموده است و مسوده ها را هم قاضی صاحب میدیدند و میگویند که مردکه عجب به
ذهن نا تراشیده ایست و اصلا مناسبت با تحریر ندارد الفاظ سهل فارسی را نمی داند
تا بالفاظ عربی چه رسد نثار علی پسر شریف بصیغه خدمتگاری ملازم او بود بیچاره دست
بسته استاده میشد و مثل افکار کار میکرد و اینحال را که معاینه نمودم خون از
چشم من بارید گفتم این نوکری را بگذار او بحجره گفت پس چه کنم گفتم بعمل اوردو حال چه بار

سه‌ونیم از حضور پرنور برای او مقرر شده یک تنخواه هم یافته یکپاس روز برآمده پیش
آقا صاحب آمده می‌نشیند و وقت عصر سیر دو بعد چندی داخل خواصان حضور گر این
منصب منصب امیرزاده‌ها نیست خواهند شد شما میدانید که بر خواصان حضور بخشی نیست
و عزت هم در بخشیان کم نمی‌شود **رقعهٔ پنجاه و سوم** مخفی نماند که امروز که هفدهم
ربیع الآخر سنه ۱۲۲۸ هجری روز دوشنبه است عریضهٔ شما محرره دوازدهم شهر مذکور مع
خط اسمی اینجانب بمطالعه درآمده مسرور ساخت آنچه از احوال آن ضلع نوشته‌اید همه بجا بود
بقول شما همه چیز عمر و سیر تعلق بنجت و اتفاق دارد نه دوستی دوستان بکار
می‌آید نه دشمنی دشمنان الحاصل تاج الدین حسین خان عجب مرد با فتوت و مروت است
والله که اگر انیلک باختیار خان موصوف می‌بود و آنچه برای برادر حقیقی خود تجویز می‌کرد
برای شما هم میکرد اگر برای صاحب چیزی صورت می‌بست برای برادر خود هم میکرد
و سوای این اعتبار هم شرط است شخص منوی از مدتی در آن ضلع تحصیلدار بود و آنجا هم
در وقت تکیت رای از باعث قرابت و نسبت رای نامی عزت و ثروت ظاهری
داشت و شما در آن ضلع نو وارد و با کسی سابقه ندارید بلکه صد آفرین که در همین مدت
قلیل با مردم اینقدر جوشش پیدا کردید که وضیع و شریف شما را دوست میدارند
و آرزومند ملاقات میشوند انشاء الله العزیز بعد چندی شما هم بمطلب خواهید رسید
و کار عمده برای شما صورت خواهد پذیرفت خاطر جمع دارید دو ماه میشود که من از
قدر شما غیب اولیا دارم حالا مجبور بعد سه چهار روز بضرورت مسهل منضج
فلوس خواهم گرفت لیکن الحمد لله که ماده فالج نیست مواد ریحی وغیره است
خوف ابتلا کم نیستم لهذا همین قدر بر این مختصر اکتفا نموده شد والد و عموی شما در

مال الجبین هستند امروز دو گهری روز مانده باتفاق میرزا بزرگ پسر مختار الدوله که در
ید بیضا دارد من و میرزا حاجی برای شنیدن میر علی صاحب خواهیم رفت اطلاعاً
نوشته شد زیاده خیریت

رقعهٔ پنجاه و چهارم

مخفی نماند که مکتوب دلنواز
شما رسید بر مرقومات اطلاع داد و عرضه که برای جد امجد خود نوشته بودید نیز
بمطالعه در آوردم چه بگویم که بر دل چه گذشت لیکن چه باید کرد جای مجبوری نیست
خط دیگر اسمی منشی صاحب بموجب ایمای شریف سرباز در همین خط ملفوف است
بعد مطالعه سربمهر نموده بمکتوب الیه برسانید تمام شد این قصه حالا بشنوید که دنیا
مقام رنج و راحت است آدم اگر دو روز بطرب میکند [illegible] دو ماه عوض آن تعب بسر
می برد و بیحرمتی برای آدم دانا و صاحب عزت هرگز متصور نیست و معنی بیحرمتی همین است
که آدم کاری بکند که باعث بیحرمتی او بشود و اگر چنین نکند هرگز حرمت او نمیرود مثلاً
اگر شما کسی را دشنام خواهید داد او هم جواب خواهد داد یا دست و گریبان خواهد شد
همین بیحرمتی است و اگر شما بکسی فحش نخواهید داد و دیوانه در بازار بی سبب بشما بگوید
و فحش آب کشیده بدهد حرمت شما هرگز نمیرود مثال دیگر اینکه زید از خانهٔ خود ستی
برای کاری میرود و پیادهٔ چبوترهٔ کوتوالی در صورت او بدزدی اشتباه کرده
او را بگیرد از این چه میشود گرفته باشد این را واردات اتفاقی و بدی طالع میگویند
زید نزد عاقلان و هم پیش نفس خود شرمنده نیست زیرا که مرتکب فعلی نگردیده
که ندامت داشته باشد درین روزها ولد الزنایی افترایی بر من کرده بود که
شوم یا بالعیاذ بدی گرفتار شده باشم وقتی که بعضی دوستان این احوال را بمن
رسانیدند و رای شان قرار برین گرفت که ازین شهر بدر آیم با آنها گفتم که در

پنهان شدن و گریختن قبول مفتری را قوت دادن است چون من حرکتی نکرده ام که در
یاداش آن مرا بکشند یا بزندان ببرند پس ترسیدن چه ضرور و اگر این بلای ناگهانی
باعث بر قتل من می شود مجبورم این را هم از قبیل بیماری میدانم در مدقوق و مسلول
یا مجذوم شدن آدم گناهی ثابت نمی شود زیرا که اکثر افراد صحیح البدن بسر می برند
و نیکوکاران مجذوم یا مدقوق یا مسلول شده می میرند چون افترای محض بود و اصلی نداشت
از ان بلیه نجات یافتم پسر شما که ازین خبر اصلا تغیری بر چهره من و ترددی در خاطر نبود
بعضی دوستان گفتند که بفلان و بهمان رقعه باید نوشت گفتم دل نمیخواهد که رجوع
بهر کس و ناکس بکنم صاحب عالم بهادر آدم فرستادند که شما نزد من بیائید در شهر بودن
شما مناسب نیست عرض کردم که فدوی را بطور خود باید گذاشت تا هرچه بشود ازین
تحریر غرض اینست که رنج و راحت و غم و شادی برای ما و شما هست تا در قید حیات
گرفتاریم گاهی خوش و گاهی ملول از طرف خود مصدر فعل بدی نباید شد آینده یا قسمت
سوای کردار بد از هیچ چیز اندیشه نباید کرد و از آدم دیوانه باید گریخت **رقعه پنجاه
و پنجم** بمیر وزیر جمن خان پیاده خط خالصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان
جمن رسانید جواب هم همان وقت نوشته تفویض نامبرده نموده شد مضمون خط اینها
بود که خواجه امامی صاحب را ازین حادثه خبر شد و من بی اذن صاحب والاجاه
مینپوری نمیتوانم رفت اگر طلب می فرمایند میروم و الا خیر و نیز مرقوم بود که از حضور
برای باورچی و حقه بردار تقید بسیار است بلکه نوشته اند که شما میخواهید که من
نان خشک خورده باشم پس از شما متوقع ایم که یک باورچی خوب بده روپیه ماهانه
راضی نموده و یک حقه بردار که سوای اینکه آتش بسر قلیان بگذارد و دگر هیچ سلیقه

در این کار رند استه باشد لیکن قدری خوش ظاهر و جوان باشد خود باید فرستاد
تمام شد مضمون شفقت نامه خان صاحب معزی الیه حالا شما بشنوید که باورچی
خوب در لکهنؤ بده روپیه هم نمیرسد چه جای اینکه همین پوری بیاید و هر دو طعام هندوستانی
و انگریزی خوب بپزد لیکن شما بحضور عرض کنید که هر باورچی این سلیقه ندارد که
هر دو طعام را بخوبی تمام بپزد مگر بتلاش بسیار شخصی بدست آید هرگاه حال باورچی
هندوستانی در لکهنؤ باین صورت باشد که هفت روپیه مشاهره ذات و یک
پیش خدمت بدرماهه سه روپیه و یک آثار آرد هر روز گرفته باشد اینگونه باورچی
که سلیقه هر دو طبخ داشته باشد چگونه در سفر کم از بیست روپیه قبول خواهد کرد
زیرا که در لکهنؤ برای چنین کس مع پیش خدمت پانزده و شانزده مقرر است
و در بعضی سرکارها از این هم زیاده اگر حضور عالی مرکوز خاطر دارند که طعامهای خوب
برمائده چیده شود پس یک باورچی هندوستانی که قدری از سررشته کاباری
هم آگاه باشد مع پیش خدمت بچارده پانزده روپیه ملازم فرمایند آرد خود داخل
حساب نیست معمول باورچیست و یک نان با هفت روپیه که اقسام نان بپزد
در حضور بیارد و اگر شوق نان هندوستانی نباشد و مرضی مبارک همین است
که اطعمه هندی و ولایتی هر دو در حضور بیاید پس ارشاد شود که باورچی باین صفت
تلاش نموده آید لیکن مشاهره مع پیش خدمت کم از بیست روپیه نخواهد گرفت
و ما مردم نیک عهد طعام ملک خود را خوب می فهمیم قوت تمیز ما در اطعمه ولایتی
ناقص است لیکن اگر اتفاق میشود یکدو چیز که خواهد پخت بکسانیکه مستحق طعام ولایتی
هستند چشانیده خواهد شد یا در حضور بامتحان خواهد رسید دیگر آنکه تلاش

حقه بردار هم بگیم هرگاه بدست آمد روانه خواهم کرد تمام شد این قصه هم غزلهای شاعره جان اگر والد ماجد صاحب نوشته باشند فهو المراد والا بعد ازین خواهد رسید داین بخیری آزان است که من درین چند روز تنجانس نرفته ام فردا دعوت جناب عالی با فرزندان ارجمند و صاحبکلان و دیگر صاحبان عالیشان بخانهٔ حضرت مرشدزادهٔ خود ما مقرر است لیکن جلسه از سر شام تا یک و نیم پاس شب خواهد بود درین صحبت مرزا سلیمان شکوه بهادر هم خواهند بود آتشبازی از سابق دو چند دیوارهای نی برای روشنی چار طرف و بعد رفتن شما از بدست آمدن زمین توسعت احاطه هم بسیار است و برجهای کاغذی هم درست شده است این برجها همانست که بهوا بلند میشود و عوام آنرا غباره می نامند شما هم ملاحظه نموده اید و دو صد و پنجاه روپیه برای بار در چیخانهٔ جناب عالی و نصف آن برای مطبخ صاحب کلان فرستاده شد و طعامهای دیگر اینجا هم پخته خواهد شد دیگر خیریت در تلامذهٔ شما خواجه حسن خیلی با شما دوست است بچهٔ رشید نیست هر روز بمن میگوید که هرگاه کسی آنجا برود مرا خبر بکنید شاید چیزی ارسال هدیه از قسم حلویات مرکوز دارد معلوم نیست که شما چه افسون بگوش شاگردان خود دمیده اید که از اصلاح عمو صاحب بلکه والد ماجد شما خوش نمی شوند و قوت تحریر شما از همه زیاده میدانند لیکن بر حال من مهربان اند روی کم فرصتی سیاه دماغ اصلاح کسی ندادم میر یوسف علی خان دختر خود را از شیر وا کرده است بخشش شیرینی تنجانس هم فرستاده بود جای دیگر کهور خانه ساز رفته بود و اینجا همه از دکان کولی بود از آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب که بسفرهای خود ما و لاله امرت لال سلام و اشتیاق و از حضور پرنور دعا ارشاد شده همه صاحبان بخیریت اند

ملا آقا محمد صادق خانصاحب از چند روز تب و صداع داشتند حالا فضل الٰہی است امروز مسہل دوم بود یک مسہل دیگر خواهند گرفت **رقعۂ پنجاه و ششم** چند بروز است که جواب خط زبان آرزو که دران احوال محسن نوشته بودم رسیده بود جوابش نوشتن ضرور نبود زیرا که جواب خط من بوده است و با مطلبی ہم اشتمال نداشت لیکن چون بعد از انکه جواب خط شما که ملفوف عرضی اسمی قبله و کعبه آمده بود نوشته فارغ شدم آقا صاحبان جواب خط شما فرستادند درین خیال بودم که ہرگاه خط صاحب بعد ازین بیاید عنایت نامۂ معزی الیہا دران پیچیده خواہم فرستاد درین اثنا میر حیدر حسین نامی از اولاد نواب شایسته خان که درین روزہا بخدمت والد ماجد شما ہر الفصاحت و چار شربت و رقعہای فقیر استفاده میکنند آمده ظاہر نمودند که خواجه قاضی خانصاحب گفته اند که از باعث بعضی عوائق خطوط خانگی نزد برخوردار فرستاده نشد پس فردا بحول و قوت ایزدی روانه میکنم گفتم میر صاحب تا امروز چهار روز است که من خط بقاضی صاحب داده ام موافق معمول ہمانروز بایستی که روانه شود خوب اگر یکدو روز از سببی دیر کشید مضائقه ندارد این نمی شود که چهار و پنج روز بگذرد و ہنوز این ہم حواله پس فردا باشد شاید شما سہو کرده باشید ماضی را مستقبل ساختید گمان دارم که قاضی صاحب ہمین قدر گفته باشند که پریروز خطوط روانه شد شما ہیچ حال کردید که پس فردا روانه خواهد شد میر مزبور متحیر شده گفت این چه میفرمائید من اینقدر حلشبر و نالائق نیستم که ماضی و مستقبل را ازہم فرق نکنم چون دیدم که طرف ثانی بہر چه گفته بود اصرار دارد خط دیگر اسمی شما

نوشته مع عنایت صحیفهٔ آقا صاحبان در یک لفافه بدست میر مقدم الذکر نزد
قاضی صاحب فرستادم طرف ثانی خط را قاضی صاحب بسا نیده که آمد بسهو خود
اقرار کرد که بلی از من غلطی شد خطوط مین پوبهی پس پریروز روانه شد لیکن قاضی
صاحب خط امروزه را از من گرفته در قلمدان گذاشته اجازت از شما میخواهند
اگر بفرمائید با دم تاج الدین حسین خانصاحب که فردا روانه میشود بدهند گفتم ازین
چه بهتر انقدر گفته بهیچ را با رقعه کوچکی بخدمت جناب ممدوح فرستادم الیشان
همانوقت خود موافق معمول نزد مولوی حسین علیخان صاحب رفته خط را تفویض
شان کردند یقین که تا حال رسیده باشد یا بعد ازین برسد هرچه دران خط مرقوم
است بران عمل باید کرد و اگر از اتفاقات خط مذکور دیرتر رسید مضمون آن
اینست که من یکبار بر سلام التماسی و رزم شما در عرضه چه خود خیر و عافیت
خود را بمن بنویسید و بس لیکن خط مطولی اسمی آقا صاحبان نوشته لفافه بکنید
و سر باز نزد من بفرستید در خط مذکور هر قدر که خلوص و ارادت از طرف خود
و فضل و بزرگی این صاحبان خواهید نوشت خوب تر است تمام شد اینمطلب آمدم
بر اینکه پریروز عرضه شما و خط اسمی من رسید و مضمونها بمطالعه درآمدن خانصاحب
والاقدر و رسیدن اشیای مرسله از اینجا بشما و لطف و عنایت آقای قدردان
بحال شما و موقوف شدن داشتن کار شکوه آباد یا نوید همراه بردن دریافت شد
و شکر الهی بجا آوردم این تنخواه که بالفعل است اگر امروز نیاید فردا می آید تعجیل
چیست در خانه انگریز معمول نیست که تنخواه بکس نرسد چون دنیا باسید است
ازین مژده که صاحب والاجناب بحال شما مهربان است بسیار خوش شدم

آخرین بهجت و جهالتی و علو همت شما روز بروز که فضل الهی تعالی بکمال خواهد شد امیدم
از حیات شما امیدوار فیض خواهیم بود از اخلاق حمیده ملازمان شریف توقع توجه
داریم که سلوک نمایان پیش خواهید آمد من هم بعد بیست و دو روز پریروز از حضور
آمده ام دیروز بکار آمدم راست بخط مستقیم در اوتاق آقا صاحبان رسیدم شب
همین جا بسر بردم صبح در مشاعره رفتم دوشب هم که از مشاعره برخاستم از باعث
گل و لای که باران شدید باریده بود باز همین جا آمدم چون آخر شب هم باران
بود و از صبح تا اینوقت هم گاهی ترشح باریک و گاهی باران پر زور و شور می بارد
و حالا اندکی ایستاده است هنوز همین جا هستم شام یا فردا انتخاب می آیم غزلهای
مشاعره حال فقط که امروز برای شما نوشته شود و نامه سنگ که حالا بگرد کتابخانه ام
شهرت دارد درین روزها از باعث سبک دستش خود بخود از دو سه جا چاک
شده است و درم هم کرده یک شب پیش ما بود دیروز باز بجهاتی نزد آقا صاحب
شما حضور پر نور رفته خلاصه بجدی آزار کشیده است که چه بگویم قلم برنمی تواند
داشت که یک سطر هم بنویسد من باجازت او بندگی از طرف او می نویسم
حالا لازم است که شما رقعه متضمن استفسار کیفیت حال و تألم خود از دریافت
رنجش برای او بنویسید که خیلی محبت با شما دارد زیاده خیریت ایام دولت
بکام باد رقعه پنجاه و هفتم مخفی نماند که خط محبت نمط مرقومه بیست و
چهارم شوال ۱۳۰۰ هجری بتاریخ بیست و هشتم شهر صدر رسیده مسرور ساخت
بهمان با شما در شکوه ابا و بود مرا از خط حال دریافت شد که بعض عوارض
جسمانی قطع الله اصلها مانع حرکت گردید الحمد لله که آن بلا از سر باز گشت و منزل

مقصود در روانگی اتفاق افتاد حالا بسر باخذ خط انچه شما رقم فرموده باشید نوشته خواهد
شد پیشتر ها را در رسیدن خطوط شما تردد بود و خیال میکردیم که حالا باین زودی
رسیدن خطوط صورت نخواهد بست لیکن از عبارت شما که برای عنوان جواب
مکتوب خود قرار داده بودید بیان رقم نموده اید اطمینان کلی حاصل شد یعنی زود زود خطوط
از طرفین خواهد رسید در ینولا خط مشفق مکرم مخدومی تاج الدین حسین خانصاحب
بمصاحبت آدمی که بنا بر دریافت چگونگی آقا صاحب مخدوم مخلصان آقا محمد صادق
خانصاحب آمده بود بفقیر رسید در خط مذکور پاره از احوال صاحب هم بزبان
قلم سپرده بودند از تحریر خانصاحب می تراود که صاحب والاجاه از شما راضی است
اگر دستش میرسید سلوک نمایان میکرد جای شما در دل اوست بشرط دستگاه یقین
که باز هم یاد فرماید هر چند انچه مقسوم شما ست زیاده از ان بشما نه بجای کسی خواهد
رسید و نه سعی شما و سفارش دیگری لیکن راضی بودن آقا از نوکر باعث مزید
عزت اوست رد کردن صد روپیه هرگز مناسب نبود این ادا ها در عالم چشمی
دنیا است با آقا نوکر را این رفتار نمی باید عنایت اطلس برای قبا هم در یافت
شد خدا مبارک کند شاید در خط خانصاحب مشفق مکرم سهو القلم اتفاق افتاده باشد
که بجای صد دو صد نوشته بودند و اطلس هم بعد ازین مرحمت شد از باعث
بعد در مین پوری نه بوده خبر صحیح بایشان نرسیده باشد یا همه مطلب را باجمال
یکجا حواله قلم کردند بهر حال هر چه شد خوب شد آینده خدا افضل خواهد کرد حالا شما
یک تنگ تحصیلدار شده اید بعد ازین بشرط شمول عنایت ایزدی تحصیلدار
خواهید شد خدا هر چه بدهد بعزت بدهد زیاده خیریت خرد و کلان این حویلی و آن

حیلی چاق و تندرست اند دیگر آنکه در عرضی شما این بار مرقوم بود که آخر در انحالت قصد رفتن
شکوه آباد و فسق نمودم والد ماجد شما بعد مطالعهٔ این عرضی سکوت کردند وقتیکه رقعهٔ شما
نوشته فارغ شدم گفتند که برای خواجهٔ امامی درین خط تنبیهی ضرور است که فسق را بجای
فسخ نوشته است باید دانست که فسق بمعنی بدکاریست و فاعل آن را فاسق می نامند
و مرادف آن فجور است چنانچه فسق و فجور شهرت دارد و فاعل آن فاسق و فاجر گفته
میشود و زنی را که باین صفت متصف باشد فاسقه و فاجره میگویند و بجای اراده
و عزیمت لفظ فسخ استعمال می پذیرد یعنی برهم خوردن اراده و عزیمت جناب
امیر المؤمنین صلوات الله علیه میفرماید عرفت ربی بفسخ العزائم یعنی شناختم خدای
خود را به برهم خوردن اراده های خود **رقعهٔ پنجاه و هشتم** خواجهٔ امامی صاحب
سلمکم الله تعالی دیروز رقعه رسید و مارقم رقعه دریافت کردید البته رقعهای ترکی خالی
از مزه نیست برای اینکه خواننده را از آن لذتی دست دهد باین طریق نوشته شد
و بیشتر این حرکت با ایمای عموی شما است آمدم بر ذکر دیگر بتاریخ هفدهم ماه گذشته
شب گذشته نکاح میر تقی خوانده خواهد شد بجناب قبله و کعبه یعنی جد امجد خود
عرض باید کرد که بروز یکشنبه رستم را برای شما خواهم فرستاد و پوشیده نماند
که در نکاح زیاده از سه آدم که یکی از آن حاجی کربلائی صاحب هستند نخواهند بود خلاصه
اینکه فردای نکاح میر موصوف و زوجه اش زعفرانی پوش خواهند شد و بتاریخ
بیست و دوم رسم ساچق بعمل خواهد آمد و فردای آن حنابندی و بیست و چهارم یعنی
شب بیست و پنجم مجلس عروسی مرتب خواهد شد **رقعهٔ پنجاه و نهم** خواجهٔ امامی
صاحب سلمکم الله تعالی امروز که چهاردهم شهر حال روز پنجشنبه است پیش خیمه

بطرف بهدرسه روانه شد و دیگر چیزها هم مثل کبوترخانه و باورچیخانه و اسباب منبج رفت
فردا بطرفی کوچ است لیکن رخ خیمه بطرف لکهنو نیست رخ الهآباد داشت مشهور است
که پرگنه سلطانپور بتهدید عمال میروند شاید یکدو مقام در اینجا اتفاق
افتد بعد ازان بلکهنو بروند و همین صحت دارد و نهایت سفر تا پرتاب گده باشد که نسبت
کرده از سلطانپور آنطرف است در هر دو صورت توقف هیچ جا نخواهد شد چراکه
انتظام فیما بین شان نیست مهر و مسوده عریضه را فردا دیده ترجمه خواهم کرد بعد ازین میرسانم
انشاء الله نقل طرفه اینست که شخصی از عمائد فیض آباد در دولتخانه میان آفرین شده بود
از من می پرسید که سوای تو در نثر حالا نام (جمیع عمده) برآورده کیست گفتم از من همه صاحبان
بهتر اند گفت شخصی تعریف خواجه امامی میکرد جناب هم نثر ایشان ملاحظه فرموده اند
گفتم من هم آوازه کمال ایشان شنیده ام نه خود ایشان را دیده ام نه تحریر ایشان گفت مشقی
دو سه رقعه پیش خود دارم طور ولایتیها از ایشان کسی نمی نویسد لیکن آن قبله
در طرز قدیم کتابی استاد اند و تمام شد نقل خدا مبارک کند رقعه شریف مخدوم
خواجه خواجگان سلمه الله تعالی خط مسرت نمط مرقوم دوازدهم در لف عرضه بزرگوار
شما بفقیر مشتاق رسید از مطالعه آن دل بسیار خوش شد رفتن صاحب عالی
از فائده نیست انشاء الله العزیز هر گاه کلکتر نو می آید باز همین ریوپت نزد صاحبان عالی
بورد خواهد رفت و منظور خواهد شد خاطر جمع باید داشت این پرگنه از ازل بنام
شما مقرر است آنجا هم یکدو کس از دوستان فقیر خواهند بود از انجمله دو کس
مختار مهمات آن کلکتر اند که با کنور جی پسر رای بالکرام خیلی رابطه محبت دارند
و حال کنور جی قسمی که با منست شما خوب میدانید اگرچه کم گوست لیکن زبانها

را جنبش می تواند داد چرا که حال اخلاص من و شما بر وظایف است دیگر خیریت خط آنمی
آقا صاحبان این وقت فرستاده شد جواب بعد ازین خواهد [illegible] خط گرد و گنگا رام
ملفوف است مرد که نسخه هم نوشته است ملاحظه باید کرد بدینت آقا [illegible]
را قدری صلابت از باعث استعمال مبردات در معده معلوم میشد و این بی پیر
منقدمه استسقا است لهذا طبیب (برای دو سه روز) از اغذا را موقوف داشته آب گوشت با ایشان
میدهد **رقعه شصت و یکم** خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی دو قطعه رقیمه یکی
اسمی والد ماجد شما و دوم در خصوص احوال خواجه قطب الدین صاحب موافق وعده
در رقعه امروزه صبح اگر میر نصیر الدین صاحب بخدمت فرستاده باشند میرسد
بیرد و سر باز است ملازمان شریف خط اسمی والد خود را بعد مطالعه بصیغه در گرفته
در لف خط خانگی روانه نمایند و بخواجه قطب الدین صاحب بگویند که بعد مطالعه انخطها
را نیز حواله بصیغه نمایند دیگر آنکه شما خوب میدانید که من خود صاحب را از دادن کتاب
بمردم منع میکنم لیکن چون میر نصیر الدین صاحب از سبب دوستی من از بریلی اینجا
وارد شده اند و شرکی چار شربت را از من بصحت رسانیده میخواهند که کم کم مهارت
درین پیدا کنند لهذا برای صاف نمودن ذهن و دریافتن عبارات نسخه قصه
تصنیف شما که تحریر نموده اید میخواهند جای اندیشه نیست بلا تأمل حواله باید کرد لیکن
چون آدم ایشان را نمی شناسید آدم خود همراه آدم میر صاحب ممدوح کرده باید
فرستاد اگرچه پی رقعه من آدم هم بخدمت نخواهد رسید در رقعه مرا شما خوب می شناسید
درینصورت احتیاج آدم هم نیست تصنیف هم برای همین است که کسی فیض
بردارد و الحمد لله که مردم را احتیاج بتصنیف الصاحب می افتد من کتاب را از کسی

دریغ نمیکنم لیکن در دادن کتاب غیر مهر کسی ازین راه تامل [illegible] که بعضی اشخاص
با به احتیاط را ملاحظه نمیکنند چنانچه اتفاق می شود بالجمله میر نصیر الدین این نسخه ترکی
[illegible] صاحب است بی تامل باید داد خواه بخواند خواه نقل بردارد دبیر وزراء آداب
[illegible] از طرف شما به حضور عرض کرده شد آغا صاحب را نیز از حضور دعا ارشاد
است و آغا صاحب سلام میرسانند و میر اکبر علی هم و مزاج حضور بفضل الهی رو بصحت
کامله دارد رقعه شصت و دوم دو روپیه برای آن زن کور [illegible]
حواله آدم امیر صاحب باید کرد که بر دیگر روپیه باقیست آخر جمادی الاخره دو روپیه دیگر
نزد صاحب خواهد رسید و برای هدیة الغربا دو بار آدم و رقعه رفته بود میرزا جعفر
صاحب یکبار به دربار بودند و یکبار در جواب رقعه با آدم میرزای ممدوح [illegible] شد
وقت بیداری خواهد داد محتمل که تا شام کتاب بیاید اگر می آید صبح نیز رسانم البته
کریم خان هم دو سه گهری روز برآمده [illegible] انتظار کتاب خواهید کشید و
اگر نمی آید جواب خواهد رسید باز فرستاده می شود لیکن شما در خط هیچ ننویسید اگر
خواهد آمد بر سر نامه اینقدر خواهید نوشت که هدیة الغربا هم فرستاده شد یا پارچه
علیحده داخل لفافه خواهید کرد بعد تحریر رقعه کتاب هم آمد باید گرفت رقعه شصت
و سوم خواجه امامی صاحب پیاله شربت انار نزد صاحب فرستاده شد اگر
شربت با آدم مولوی حسین علی صاحب داده باشید این پیاله را بخدمت وزیر صاحب
برسانید که داخل شیشه سازند و اگر نداده باشید به رحیم بیگ یا حسین بیگ بگویید
که بخانه مولوی حسین علی خان صاحب رسانیده بیاید و فردا وقت سه پهر بالای بنگله
خواهید نشست اگر اتفاق شد من هم می آیم و شما سوار کرده برای سیر دریا خواهیم برد

در مکان آقا صاحبان نیز خواهیم نشست مکان مولوی حسین علی صاحب نمانده
خانه مولوی محمد حبیب علیخان صاحب است نزد والی دیگر که بکار ایشان بود از آن دست بردار
شدند رقعه شصت و چهارم خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی
در عبارت دیروزه که ترکی بود یک لفظ از سبب تعجیل غلط نوشته شده بود
و عبارت مذکور اینست که شیدی خواجه قطب الدین کتمغا نیکا کتمغای فقط
تلفظ تمام صحت دارد یا کیمکای با کاف فارسی کتمغا نیکا برای چه دیگر آنکه فردا اول
روز بخانه تاج الدین حسین خان و آخر روز بخانه میر سید علیخان خواهم رفت پس
فردا نهایت پسر فردا بخانهٔ ما آیم زیاده عمر و دولت نصیب باد رقعه شصت
و پنجم خواجه امامی صاحب بمجرد دیدن این رقعه نزد فقیر بیائید و یک رقعه هم همراه
بیارید که از دیروز درس موقوف است انوقت کهاران میر صاحب نان برای
خود می برند و الاسواری میر صاحب چون راه خشک است پیاده بیاید از نیجا من
و میر صاحب و شما باتفاق بدولتخانه شما روانه خواهیم شد امروز وقت شام فرصت
موافق طلب میر صاحب در حوالی آقا صاحبان برای خواندن خواهد آمد رقعه
شصت و ششم مسوده اصلاح شده میرسد باید گرفت من هم شبها
نمی آیم آنچه خوانده و فهمیده نخواهد شد تحقیق خواهید کرد رحمت خدا که خیلی خوب
آید دیگر اینکه مرزا شفیع امروز میرود و هر دو نسخهٔ کتاب افسانهٔ عربی از دکبیز پدر نشود
که در پریشانی خواس رسانیدن آن فراموش کند و بمرزا خانی باید گفت که دستخط
خط اسمی طالب حسین خان خطی ملفوف سربسته هست آنرا برسانید و باقی زیاده
بکفیه رقعه شصت و هفتم خط فقیر و خط آقا صاحبان اسمی قاضی

صاحب میر سید پروانه باید نمود و یک خط دیگر است که لفافه آن بمهر ای محض گرد[illegible]
شد این را اگر فرستیم هشت سیپه تر شود نگاه دارید هر وقت که میخواهم میگیرم
و من دو سه گهری دیگر اینجا هستم بعد ازین می آیم خارش بی سرحد تر آورده
و بسته و افسانهٔ زعفران پری تصنیف ملازمان میر سید آید گفتهٔ رقعهٔ شصت

و هشتم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی عرضی پسر میر الملک علی صاحب میر سید
جناب قبله و کعبه عرض باید کرد که یکبار نزد مرشدزادهٔ نصیر الدوله بهادر گذرد
اگر بگویند که عرضی شخصی که نوکر حضور نباشد بحضور فرستادن خلاف دستور است
جناب قبله و کعبه الوقت بمرشدزاده بگویند که این شخص خانه زاد قدیم و از سه پشت
نمکخواره چاق دولت است اگر بعد ازین تکرار نکردند فهو المطلوب والا محجوب نیست
عرضی را بطرف ثانی رد خواهم کرد و من از دیروز شاهتره میخورم و طعام من
پرهیز نیست رقعهٔ شصت و نهم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی
سواری بخدمت میر سید بلاتامل سوار شده باید آمد و هر سه کاغذ مرزا حاجی پسر
مرزا جعفر صاحب حوالهٔ میان حاجی کرده باید گفت که این کاغذها از قبیل است
هر کس که رقعهٔ فلانی بیارد باو باید داد رقعهٔ هفتادم خواجه امامی صاحب
بدانید که در جزودان من جزو لور اکه تا دیروز دو نیم ورق ازان نوشته شده است
درمیان اجزای نسخهٔ نو تصنیف دیده و برآورده حوالهٔ رستم بکنید که همین جا خواهم
نوشت ماجرا اینست که امروز مرزا جعفر صاحب را خلاف عادت بنابر ضرورتی
بیلی صاحب طلبیده اند و الا روز جمعه بدربار نمی رفتند وقتی که من رسیدم
ایشان عازم دربار بودند بپاس خاطر من چار گهری نشستند آخر می خود از

ایشان مرخص شده بخدمت آقا میرزا عباس [illegible] مرضی صاحب خانها انیس کرده
تا شام اینجا باشد در آن صورت [illegible] نماند [illegible] باید نوشت
رقعه هفتاد و یکم تازه اینکه شخصی چیستان پهیلی بزبان هندی در خصوص
[illegible] بعضی [illegible] تصحیح کرده بود آن لغز [illegible] کدام چیز
است که مرکب از چار حرف است هرگاه یک حرف ازان دور نمایند همان چار بماند
و اگر دو حرف محذوف شود همان چار بماند و همچنین اگر سه حرف دور نمایند باز همه
چار بماند و اگر چار دور نمایند باز چار بماند میر انشاء الله خانصاحب رقعه من بنظر داشتند
که هر چند تو متوجه این چیز نشده لیکن بپاس خاطر من ملتفت شده این لغز را دریافت
کرده [illegible] خان موصوف عزیز است بتامل رفتم همین که اندکی فکر کردم
مطلوب بدست آمد معلوم شد که پهیلی مذکور عبارت از چادر است زیرا که هرگاه یک
حرف ازان دور کرده شود چار باقی میماند یعنی دال هرگاه دال از چادر محذوف شد
چار باقی ماند و اگر دو حرف دور شود همان چار میماند یعنی دال و رای مهمله ظاهر است
که بعد دور کردن دال و رای بی نقطه از چادر چا باقی میماند که بحساب ابجد چار میشود
همچنین از دور کردن سه حرف که چار باشد دال میماند که بحساب ابجد چار است
و همین صورت از دور کردن چهار یعنی دال که بحساب ابجد چار است لفظ چار باقی
میماند این لغز را مفصل در خط خانصاحب هم باید نوشت و از دیوان صاحب هم
باید پرسید اگر فکر ایشان کار نکند خود ذکر باید کرد. **رقعه هفتاد و دوم**
امروز که نهم صفر است عرضی شما که اسمی قبله و کعبه است دیروز آمده بود بمطالعه
در آمد [illegible] آن رقعه مختصر که برای خود هم بود نیز دیده شد از استعفای خانصاحب

و بدمزاجی کلکتر نوشته بودید تردد داریم با [illegible] شما چه ضرری از دیدن [illegible]
[illegible] از [illegible] الحال بیست [illegible] اند چه شود از انجا خود را حوال الفکر
کردن [illegible] دانا را باید که از [illegible] نشکند که مطعون و ملوم نشود و هر چه خود بخود
[illegible] و بیراشکنی دران معذور است دیگر اینکه [illegible]
غلط دیده شد شاید باعث جلدی اتفاق افتاده باشد یکی اینکه از دو استنای
دارم بجای اینکه یادداشتی دارم و دوم همشیران بجای همشیرگان [illegible]
خطی ابنی صاحب نوشته شده بود در همین خط ملفوف است چیزی از حساب هم
دران مذکور است **رقعه هفتاد و سوم** اخوی جامی صاحب سلمکم الله تعالی
از مزاج جناب قبله و کعبه هیچ اطلاع ندارم مفصل باید نوشت [illegible] دیروز [illegible] بود
[illegible] امروز هر چه [illegible] است و فقیر پس فردا که روز جمعه است اراده سفر دارم بانیصورت
که اول نجاسس می آیم و از انجا سوار شده براه خواهم افتاد میخواستم که دیروز
بیایم و شب انجا بسر نموده صبحی روانه شوم لیکن میر [illegible] علی [illegible] از چراکه شب
عروسی مشار الیه فرداشب است دیگر انکه کهرکهریه مولوی مصاحب علی صاحب بسیار
سنگین و گران است و بغیر از ده دوازده کهار برداشته نمی شود اگر کدام [illegible]
سرکار باشد بخدمت جناب قبله و کعبه از طرف من عرض باید کرد که برای
یاده روز عنایت شود زیاده خیریت **رقعه هفتاد و چهارم** خواجه [illegible]
صاحب سلمکم الله تعالی والد شما عجب کاری کرده اند اینست که وقتی که بهل برای
سواری ایشان آمد آغا صاحب کرم فرما سه روپیه سکه باب هشت انه روپیه
خرج دانه و کاه گاوان و خوراک خود شش بهلبان دادند و هر دو [illegible] خود

نوکر سرکار بودند ایشان یعنی قاضی صاحب همین که بمنزل رسیدند بهلبان را طلبید
گفتند که گاوان هر [illegible] روز چه قدر [illegible] تا بشند برای [illegible] و برای خوراک
توجه در کار است بهلبان جواب دادند سپاهی ستند براد مهای خود گفتند آغا صاحب
خرچ راه [illegible] داده اند اگر [illegible] دادند از صاحب بگیرم حالا که [illegible] با [illegible] از کجا
چه طور بگیریم هر گز بما هضم نخواهد شد گفتند این هر گز نمی شود که [illegible] از پیش خود بخورید و این
[illegible] که آغا صاحب خرچ داده اند بهلبان سه روپیه از کمر خود کشیده بایشان
نشان داد باز هم قبول نکردند آخر طرف ثانی مجبور شد غرض که خرچ خوراک هر دو سپاهی
و بهلبان و گاوان بذمه ایشان بود و وقت رخصت هم یک روپیه انعام دادند بهلبان آن
سه روپیه را با [illegible] رسانیده این حکایت را نقل کرد آغا صاحب گفتند که اگر
طبیعت ایشان این قدر در خرچ کردن بی اندیشه بود چرا بهل بکرایه طلب نکردند بهر حال
سپاهیان و بهلبان هم مضائقه نداشت خرچ گاوان و الفلم چه ضرور بود بهل
مال ایشان بود الحاصل اینجا تجویز شده بود که انچه از ایشان خرچ شده است بخدمت
شما که قائم مقام پدر بزرگوار خود هستید رسانیده شود لیکن من منع کردم گفتم
در عالم اتحاد انعام مضائقه ندارد در **رقعهٔ هفتاد و پنجم** پوشیده نماند که خط
شما امروز که غرهٔ صفر است بمن رسید لیکن چون من از دیروز باز بحضور آمده ام
و هنوز دو گهڑی برپا س نزده بودند که بجواز نخاس انخط دعرضه که برای جد مجید
خود نوشته بود دید پیش من آورد نمیدانم که هرکاره خط مذکور امروز رسانید یا دیروز
ظن غالب اینکه دیروز آورده باشد خلاصه اینغرضی جواب همان خطوط است
که بست و چهارم محرم از ینطرف رفته بود زیرا که بست و هفتم شما این خطوط

رالو نوشته‌ید الحاصل مضامین مرقومه [illegible] مشتمل الواقع فرستادن خط
مشتمل وفات مرحومه مغفوره [illegible] سلطان دیوان [illegible] تحریر خط تعزیت
از خاطر من رفته بود حق این است که [illegible] نوشتیم سوای میرزا [illegible] شما که از طرف
زمین ممنوع بودند و خود هم مناسب ندانستند دیگری چگونه [illegible] آنچه از دو نور
الطاف آغای قدر دان ملک خصال در حق خود نوشته‌اید یک [illegible] موکد و صحیح
[illegible] ای دران گنجایش ندارد اگر صفات حمیده صاحب والا مناقب مد ظله العالی
گوش بیامغان را نمی نواخت رفتن شما که روا امید داشت الحمد لله که رفتن شکوه آباد
اصلی نداشت و این شهرت بنابر مصلحت بود شیر و شکر در دهن عمله که خاطر ما را خوش
کردند باقر بیگ خود یقین است که مورد عنایت باشند و باورچی باین صفت که طعام
انگریزی و هندوستانی هردو خوب بپزد بغیر از بیست روپیه مشاهره برای
او قرار گیرد راضی برفتن مین پوری نمی‌شود و حق بجانب اوست چرا که اگر بجای
او دو باورچی نوکر کرده شود هر یک کم از ده ده در سفر نمی‌گیرد پس این بیچاره
که یک دو آدم پیش خدمت هم خواهد گذاشت در سفر چگونه کم از بیست روپیه خواهد
گرفت خلاصه آن باورچی که اول مقرر کرده بودم بعظیم آباد رفت و خوب شد که رفت
برای اینکه بسیار بد رو بود لائق امرا نبوده است و حقه بردار معقولی بدست
آمده بود که شوهر هم هست لیکن پنجاه ساله بلکه از پنجاه هم متجاوز است خانصاحب
پسند نکردند بهر کیفیت شما خود بجناب صاحب والا مناقب عرض بکنید که اگر مشاهره
باورچی مع پیش خدمتش بیست روپیه مرکوز خاطر والا باشد من باین صفت شخصی
که هر دو طعام خوب بپزد بیست اور ده روانه خدمت عالی بسازم [illegible] جدا

جدا باهر هر صناعت بعیده ده روپیه یکی تنها بگوده بفرستم آنچه نوشته ام بحضور عرض کرده

هرچه بفرمایند بالله نوشت زیاده رقعه بیست و ششم دستار و اوچ

معانی و مهر و سیج محمد همدانی سلمکم الله تعالی خطی اسمی عموصاحب شما در جواب خط

ایشان که امروز از حضرت سبحان علی خان صاحب رسیده است میرسد این را هم بکریم خان

بلید داد بهتر این است که هر دو خط اسمی ایشان در خط خود پیچیده هم مذکور رسید و دیروز

دستار و دو دیه و شمشیر و پستول فرستم را در مکان میر انشاء الله خان صاحب با قلیا

بدرکی حضور شیخ صاحب خانه و دو دستار در یک باپوش از دیگر آدمان دزد برد و بخوا

حاجی خان باید گفت که مسوده خود را حواله حامل رقعه نمایند بار دیگر شاه علی مهمل شما باید داد

مرد که سخت خر است در باغ از اسبی پسر میرزا جعفر رو بردی پنجاه کس من میداد گفتم

پیش غذ بکند اینها به طلب موقع را درست نمی فهمند من برای آمدن سعی میکنم لیکن هنوز در

حضور کارها است معلوم نیست که مفردات را آنجا حفظ کردید و در مصادر چند ورق باقی

است خط قاضی صاحب نیز فرستاده شد باید گرفت آن خط اول خود نزد قاضی صاحب روانه

کرده باشید یا در همین خط که حالا جواب این عرضی خواهد بود روانه خواهید کرد خلاصه خط

آنجا صاحبان هم در خط خود خواهید گذاشت زیاده خیریت رقعه هفتاد و هفتم

نواجه آغامی صاحب دریافت نمایند که دو خط متضمن سفارش امیر علی میرسد مشار الیه

را طلبیده هر دو خط حواله او باید نمود و باید گفت که هر دو خط را بمطالعه در آورده بیق و

در خانه خود شش سر شان بصمغ بگیرد سر باز نگاه ندارد و در میان خط اسمی مرزا باقر

صاحب کاغذ کوچکی دیگر است که تتمه آن خط است آن را نیز باحتیاط تمام در خط خود

گذاشته بند بکنند تا کاغذ مذکور بیفتد و خراب نشود حالا صاحب بشنوند که این مرد

عزیز زرد ازاول بمن گفته بود که صاحب ... هستند من سوای نوکری بکسی مصرع
اخراجات نخواهم شد ... خرج پیش خود ... دیروز زبانی صاحب دریافت شد
که کمر بگدائی بسته اند باشد که من از غرائم ... آدم سخت خجالت میکشم وکار
اینگونه مردم کاهی درست نمی شود مگر این قدر می شود که کسی ... بکبار بطرق
خیرات چیزی میدهد بجهت خدا بر خواجه قطب الدین که عزت خود و آبروی مرا نگاه داشت
خلاصه این است که در خط اسمی مرزا باقر صاحب بمجبوری چیزی نوشته ام از اول
خبر نداشتم که بگدائی میروند والا جواب صاف داده میشد حالا که وعده کرده بودم ایفای
آن ضرور افتاد من هم بعد دو روز می آیم غزلی امروز هم گفته ام فردا با غزل دیگر بخدمت
خواهد رسید رقعهٔ هفتاد و هشتم مخفی نماند که خط میمنت نمط مرقومهٔ
بست و هشتم جمادی الاولی سنه ۱۲۰۲ هجری امروز که پنجم جمادی الآخر موافق سنین
مرقومه در روز دوشنبه مشهور بروز بني امیه در شیعیان است رسیده مطالب
مندرجه اعرف بحرف ذهن آشنا ساخت عرضه که بجناب قبله و کعبه نوشته اید
نیز بنظر در آمد لیکن خط اسمی خانصاحب لطف نشان بمراد نرسید زیرا که جناب
ممدوح پریروز وقت عصر مع الخیر روانهٔ منزل مقصود شدند خط مذکور ملفوف همین
رقعه است بعد مطالعه پاره باید کرد مخلص و یاسمن سنگه از پریروز بخدمت آقا صاحبان
مخدوم بوده آیم ملازمان مهر سنگه صاحب که حالا بگنگا رام موسوم اند صبحی با ستان
دولت صاحب عالم بهادر خود بار رفتند بخدمت ایشان احتیاج عذر عدم تحریر نیست
لیکن چون شما نوشته اید البته چیزی میگویم یا می نویسم برای صاحب والاقدر
ممدوح عجب مجتبی با شما زدند بعد صد خط هم اگر یک جواب نرسد خط صد و یکم

از طرف ایشان خواهد رسید دیگر [illegible] بر دانچه در مقدمه قبول نکردن کلهر کمریه
و ٹاٹنگن دیوان صاحب تفویض قلمدان [illegible] دیدیا عث [illegible] خاطرم شد رحمت خدا بر ان
آفرین همین صاحب بود بکفایت [illegible] که خود را انگشت نما و زبان زد مردم
ساختن چه صرف انگیسیاران جناب ممدوح یا ٹاٹنگن اینجا می بود باز هم ممکن نبود که شما
پول صرف نکنید درین قدر مدت هرچه در تنخواه کهاران میرسید همین قدر انجا صرف
میشد اگرچه جدا مجد شما میفرمایند که خواجه امامی انجا اوقات خود را بطالت بسر برد
با بزر تنخواهش کاری نداریم لیکن انچه شما قرار داده اید همان نیکوتر است یعنی هرچه بعد
مصارف ضروری بماند انجا باید فرستاد احوال آنجا هر قدر که بود باظهار خانصاحب والا
مناقب مقدم الذکر دریافت شد وقت روانگی جناب قبله و کعبه را هم دیده رفته اند
لیکن مطالب مذکوره مفصل از زبان خانصاحب بوساطت من دریافت فرموده
بودند هنوز مشاهره مولوی حسین علی خانصاحب مزین بدستخط خاص نگردیده و امر امانت
هم مفوض نگشته مگر در تمام شهر همین خبر است که یکصد و پنجاه روپیه مشاهره قرار یافت
و عهده امانت عدالت یافتند باید دید تا چه بظهور آید میر اکبر علی خان وکیل پریروز
قی کرده بودند خون بسیاری برآمد و تب شدید داشتند امروز از دیروز و دیروز از پریروز
بهتر بودند از طرف صاحب سلامی و بندگی بقدر مرتبه بهر یک ازین جماعت رسانیده
خواهد شد این مرتبه خطی بجناب آقا صاحبان مخدوم هم باید نوشت بر حویلی و مختصر
موقوف نیست هر قدر که امکان داشته غزلهای مشاعره حال در رقعه جدا مجد شما
ملفوف خواهند شد پیش خود نگاه باید داشت تا وقتیکه دیوان نزد صاحب برسد
و دو لیهاری صاحب و برای دیوالصاحب دلی دالیچی هر دو روانه شد بخانصاحب

مخدوم عنایت خواهند کرد ده روپیه ... صاحب گرفته همراه خرچ خود نزد من
باید فرستاد که بدوست تشنیج پاره شایسته شود زیاده خیریت رقعه هفتاد
و نهم مخفی مباد که دیروز که روز ... هم شعبان بود خط مسرت نمط موافق
دستور در لف عرضی اسمی جناب قبله و کعبه متضمن ... و آمدن خانصاحب
مشفق از پرگنه و مهمان شما بودن تا مدت یک شب در انجا و عنایت صاحب والا
جاه و طلبیدن پولها برای جهیز و نوید تازه که خداوند کارساز زود و شی بمنصهٔ ظهور
جلوه دهد رسیده مسرور ساخت دعوت خانصاحب مع خدمه و رفقا از واجبات
بود انچه بعمل می آرید بجا و پسند طبع هست و بوئی که از گل صد برگ بدماغ شما رسیده
است مشام گوش مامردم مشتاق آنست ببینم کی دماغ آرزو ها را معطر میکند
و عذری که در خصوص عدم ارسال مبلغ تنخواه در عرضی نوشته بودید بیجا بنود خوشا
زریکه در ضیافت دوستان شفیق بمصرف درآید رفتن شکوه آباد خانه خراب
هم خاری در دل می شکست الحمد لله که این بلا از سر باز شد از اخبار تازه اینکه روز
سیزده شعبان غلام حسین خان صاحب جد تاج الدین حسین خانصاحب برحمت الهی
پیوستند اگرچه از مدتی آفتاب لب بام بوده اند لیکن چون همه صاحبان ماتم بعمل
آورده اند شما نیز خطی متضمن این تعزیت بخدمت خانصاحب نوشته ارسال
دارید که رسم دنیا همین است و عذر بیخبری خود نیز ازین واقعه بنویسید تمام شد
این مطلب پیشتر نوشته بودم که مادر محسن با بیمای قبله و کعبه مع فرزندان
و اجمال و اثقال خانگی در حویلی نو تعمیر اقامت گرفته دختر است که زوجه ... عبد الله
نیز همانجا ... و ... عبد الله هم شاید همانجا رفته بوده حالا حقیقت حال برین

مسئول است که بفضله اینها باشتیاق [illegible] از وطن هوای خوش درانجا مانده
بعد پنج شش روز که برای دو روز برای رسانیدن کشتی نیاز خضر بکنار
دریا خرد و کلان آنجا آمدند بعد حصول فراغت [illegible] والده میان کمو با اولاد و احفاد خود
بجای خود مراجعت نمودند دیگران خود را از رفاقت شان دزدیدند گفتند که ما مجبوریم
آن مکان بدل ما نمی چسپد تا وقتی که آنجا جاها جدا جدا طیار نشود ما حویلی را نمی گذاریم
قبله و کعبه ازین حرف تر آمده گفتند که خوب است همین جا بمانید بعد ایام بارش عمارت
مختصری برای خود میسازم این قدر مبلغ از کجا بیارم که برای هر یکی جداگانه عمارتی
تعمیر کنم بهر حال بعد برسکال باید دید بالفعل خود تنها والده میان کمو مع فرزندان آنجا
است و دیگر وضیع و شریف از اناث و ذکور و اطفال کوچک و بزرگ همین جا می باشند
مرضی قبله و کعبه این بود که بعد تعمیر پذیرفتن جمیع امکنه که بعد برسکال متصور است آنجا بروند
روزی نواب شمس الدوله بهادر در خلوت گفتند که برای خدا زودتر همانجا بروید زیرا که
طبیعت حضور گرفتار توهم است مبادا بخاطر بگذرد که ایشان خود در شهر می باشند
اینجا هم سیرگاهی ساخته اند که گاه گاهی مع رفقا و عیال و اطفال آمده یکدو روز بسر می برند
و از شخصی نقل کردند که بیچاره حویلی ساخته بود لیکن هنوز از باعث نحوست ساعت که
منجمی برای چند روز منع کرده بود در شهر متوقف شد از بد قسمتی او روزی سوار
ازانطرف گذشت آن مکان را خالی از آدمی دیده پرسیدند که این خانه را که ساخته
است مردم عرض کردند فلانی همان وقت مسکین را برطرف کردند قبله و کعبه بمجرد
استماع این حکایت فردای آن روز رونق افزای باغ شدند و شب و روز
همانجا بسر می شود دیگر آنکه آقا صاحبان شفقت نشان از چهار روز جواب

خط سابق شما نوشته بود من فرستادم چون در تلف همین کاغذ میرسد این باره
به رسیدن آن باید نوشت لیکن کاغذ قدری طویل و عریض باشد بر رقعه وار اکتفا باید
ورزید بر عوض این پارچه کوچکی کاغذ ... دیگر گنگا رام جی بخیر و عافیت اند لیکن از
بیماری فرزند دلبند خود خیلی مشوش می باشند باید چه می شود بر سر نامه عرضی
لفظ غلام خواجه امام الدین بود معلوم نیست که این غلام را شما هم می شناسید یا نه سابق
ازین برای یاران لقبها بود حالا گفتن چه فائده زیاده خیریت

رقعه هشتادم

منشی حمیری مرتبت ولوذعی سحبان منزلت سلمکم الله تعالی بعد آرزو رها مخفی نماند
که امروز که پنجم شهر حال است صحیفه محبت طراز رسیده جهان جهان نشاط باین
مشتاق ارزانی داشت بر عنوان مکتوب شما مرقوم بود که شاید خطبه دیوان شریف
والا با ترجمه میرسید آنچه گمان برده اید مقرون بصحت است اگر بداعی منتظر میرسید
ترجمه آن نوشته میفرستادم معلوم نیست که خط مشتمل خطبه در ڈاک فرستاده بودند
یا بدست آدمی که باین طرف می آمد سپرده اید اگر در ڈاک داده اید نرسیدنش دلیل
قطعی بر تلف شدن آنست یا غالب شدن سهو بر متصدیان ڈاک در هر دو صورت
ازان مایوس باید شد و اگر این هر دو علت پیش نمی آمد کیهار رسیده بود و جوابش
نوشته شده بود و اگر تفویض شخصی که عازم لشکر بود نموده اید بعد ازین خواهد رسید
محتمل که آن مرد از جهت بعضی ضروریات چندی دیگر در شهر توقف ورزیده یا در راه
کدام مانعی پیش آمده المختصر هر گاه خطبه بفقیر میرسد ترجمه اش بخدمت خواهد رسید
تمام شد این مطلب آمدم به گفتگوی دیگر خطی که ملفوف خط خانگی خانصاحب و
قبله میر اسدالله خانصاحب فرستاده ام و بصاحب نرسیده نرسیدنش از

مجبور بهااست اسرابس این است که خانصاحب روزیکه من این خط بخدمت شان رسانیده ام
دو خط نوشته بودند یکی متضمن احوال خود که هر روز می نویسند آنرا در ڈاک سپرده بودند
و دوم مشتمل بر هنڈوی پنجاه روپیه که از مهاجن فرستادند از اتفاقات عباد الله
خانسامان خانصاحب خط فقیر را در خط هنڈوی ملفوف کرد که باحتیاط تمام برسد
یا سهو واقع شد چون قاعدهٔ فرقهٔ مهاجن است که خط هنڈویها را بعد جمع شدن روانه
می نمایند یک هنڈوی را زود تر روانه نمی سازند ازینجهت سه چهار روز بدکان
مهاجن ماند و در چهار پنج روز هرکارهٔ مهاجن بلکهنو رسید و آنجا رسیده خدا داند
که مهاجن چه وقت با کرم علی خانصاحب پدر زن خانصاحب خبر کرد بالجمله اکرم علی
خانصاحب خط مذکور به برخوردار کامگار میر محمد تقی خان سپرده اند اگر فرستاده
باشند فهو المطلوب والا خدا بخش را در حویلی اسمعیل گنج فرستاده باید طلبید
و دیروز هم خطی در لف خط خانصاحب فرستاده ام آنرا هم برخوردار خواهند رسانید
یا صاحب خود بطلبند **رقعهٔ هشتاد و یکم** منشی بلاغت نشان نخلبند
بوستان عبارات براعت طراز ان سلمکم الله تعالی بعد آرزوی ملاقات شوق
و تصور صحبتهای خوش در شب مهتاب بالای بام و حظ بردن از قلیان
خواجه وزیر خانصاحب دام لطفهم واضح باد که دیروز هر دو رقعهٔ طبع زاد صاحب
ملاحظه نموده با ترجمهٔ بازی دو رشین در رقعهٔ خود متعهده در لف خط خانگی
خانصاحب قبله میر انشاء الله خانصاحب روانه نمودم اغلب که یکروز پیش
از رسیدن این خط بخدمت برسد یا اینکه بسبب بعد مسافت میکلان
خانصاحب از انجا بس دیر رسیدن آن دیر کشد پیشتر روز نیاز نامه بخدمت

والد ماجد صاحب نوشته فرستاده شد بایشصورت که خط در ڈاک انگریزی
روانه شده نزد دیوان صاحب خواهد رسید ایشان بقاضی صاحب خواهند رسانید
اگر جواب می آید نزد صاحب خواهد رسید لطیفهٔ شما دیدم یاد میکنم و میخندم
بقاضی صاحب هم آن لطیفه را اگر اجازت شد رسید خواهم داد احوال لشکر این است
که هنوز جائیکه هست هست کوچ شنیده نمی شود شاید تا آخر ماه ربیع الثانی بلکهنو متوجه
بشوند این قدر هست که ازین زمین بفاصله یک کروه پیشتر رفته خیمه می زنند زیراکه
در اینجا از باعث مقامات قدری عفونت در هوا بهم رسیده است لولیان این ضلع
هم در لشکر آمده اند عجب صورتی و طرفه خوانندگی دارند لیکن این قدر هست که طرز خواندن
دیو نشاک لکهنو دگر چیز است صورت باختیار خدا است بر شهر موقوف نیست همه
زنها در خواندن بالا بر سر غزلهای فقیر هم ارند زیاده خیریت رقعهٔ هشتاد
و دوم افصح الفصحاء و اعرب العرباء سلمکم الله تعالی بعد دعای طول عمر مخفی نماند که ذریعه
الفاظ یعنی مکتوب فی لندن از شما در سلطان پور که بفاصلهٔ پنجاه کروه از لکهنو کنار نهر
گومتی واقع است رسیده فرحت افزای خاطر نگران گردید هر دو رقعه که در لفافهٔ آن
بوده است با ترجمه در همین کاغذ ملفوف است ملاحظه باید کرد لیکن این بار اندک
غور در آن ضرور است چراکه من از سبب تنگی جا ترجمهٔ الفاظ زیر آن نکرده ام شما
خود نام خدا صاحب فهم رسا هستید در اصل رقعه نظر نموده لفظی را که از آن مسموع
صاحب نباشد و معنی آن نفهمید در همین کاغذ الفاظ ترجمه را دیده حالی خود بکنید و آن
عبارت را با انتظام درست نمایید و نیز بعضی الفاظ را که معنی آن صاحب میدانستند
و در رقعهای دیگر هم ترجمهٔ آن نگارش پذیرفته از قلم نریخت حالا بعنایت ایزدی

شما آن حال ندارید که لفظ لفظ را بشما تفهیم نماییم العاقل تکفیه الاشاره صاحب بجای
خود وقت فرصت ترجمه رقعها را مطالعه نمایید بیشتر خود بخود دریافت خواهد شد هرچه
از باعث سهو منع در تحریر یا مخدوش شدن خط یا سبب دیگر نخواهید فهمید من نشان
خواهم داد مسوده که در خط سابق بر صاحب فرمایش کرده ام فرود نوشته باید فرستاد
مضمون خط قاضی صاحب دریافت شد بر یک فقره که در خط صاحب بود بسیار خندیدم
این را مزه طبیعت میگویند و همین جان تحریر است صد آفرین احوال شکر این است که بیست و دوم
بستم شهر حال از گومتی عبور واقع شد و اینطرف آب خیمه ها زدند خبرها موافق زبانهای
متعدد مختلف است بعضی بر آنند که پنجم ربیع الثانی داخل لکهنو می شوند و بعضی بر آنکه
بطرف انتهای کلان رو باله آباد برای شکار کوچ خواهد شد و بارۀ چنین میگویند که بلکهنو
و بریلی که از لکهنو بعد سه منزلی دارد میروند و نیز خبریست محقق که بیگم فیض آبادی که چاق
شده بود باز بیمار شد و اهل عیادت همانجا میروند والله اعلم بالغیب هرچه از قلم
قدرت مترشح شده جلوۀ ظهور خواهد داد و تازه این است که پیش پریروز جناب عالی
پشت سرخیمه حضور پرنور در سلطان پور از گومتی عبور نموده اشرف علی خان داروغه
داغ تصحیح را برای وانمودن این پیغام بحضور معلی فرستادند که حضور درین سفر باوجود
کثرت مقامات در فیض آباد بنده را یاد نفرمودند و میر اکبر علی را هم نفرستادند حالا
هر روز که مرضی مبارک باشد شرف اندوز شوم ملازمان والا فرمودند که مالک خانه
را برای آمدن در خانه حاجت باجازت کسی نیست هرگاه طبیعت رغبت نماید خانه
خانۀ صاحب است بعد از آن میر اکبر علی بوقت معین پیش جناب عالی رفتند اول مستفسر
شده فرمودند که من گاهی بغلط هم در اوتاق حضور نخواهم رفت زیرا که درین

سفر گاهی ما را یاد نکرده بودند بعد رقیمهٔ شما را هم نفرستادند خلاصه بعد قال و مقال
چنین قرار یافت که فردا معاف پس فردا از اینجا که سواری سوم رسید بخط مستقیم
در خیمهٔ حضور می آییم چنانچه دیروز موافق وعده تشریف آوردند و تا شش گهڑی جلسه
معقول و اختلاط دلخواه بود چون این بار طائفه همراه لشکر نیامده اند چهار چوکی گردان
از ارباب طرب که یکی مخلان پرگاس است آمده بودند **رقعهٔ هشتاد و**
سوم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی از یک سال داماد کوچک میر انشاء الله خان
عرصه بر من تنگ کرده بود که برای خدا یکبار مرا هم همراه خود در میله سورج کند باید برد
و من هم وعده کرده بودم که ان شاء الله العزیز این بار شما را می برم برای همین بشما
گفته بودم که بجناب قبله و کعبه عرض کرده یک فیل دیگر بطلبید والا برای ما مردم یک
فیل و یک حیاته کافی بود الحاصل درین ایام که میله نزدیک شده بود آدم او می آمد دو
سه روز پیش ازین که برای عیادت پسر خانم زور رفته بودم باز همین قصه بود و از سر نو
وعده شد پیروز تا شام هیچ خللی در رفتن واقع نبود دفعةً واحدةً این سانحه در
پیش شد من همان وقت بصاحب گفتم که حالا حرف میله سهواً هم بزبان نباید آورد
شما هم گفتید که هرگز بغلط هم از زبان بر نمی آرم صورت این است که من از روزیکه
وارد لکهنو بوده ام گاهی بسر شما و با میر المومنین علیه السلام که صورت میله های لکهنو
ندیده بودم از روزیکه مولوی عبد القادر خان و رفقای ایشان وارد این شهر شدند
و بهمین چیان شدند یکبار برای دو گهڑی وقت عصر در میلهٔ آٹهون و یک روز
بر تالاب میان فتح علی رفته بودم و این همه گردشها یعنی میلهٔ هنومان و سورج کند
و کنا و گم متی که اتفاق رفتن شد از دولت عمو صاحب شما خواجه امیر خان

سلمه الله تعالی و والد ماجد شما است که همیشه مرا ترغیب میله و طعن کاہل وجود بهادر
بر سر آن آوردند که من هم در هر میله شریک این صاحبان میشدم و ایشان
هر دو صاحب تابع رای مرزا مغل بودند شما در آن روزها صغیر بودید و در صحبت
ما مردم کم می نشستید الحاصل این پسر هم مشتاق میله است از دیروز خود را پیش
من رسانیده شب هم همین جا بود بمجبوری ازین جهت که تنها همراه این طفل رفتن نخواهم
کرد آغا صاحبان را که قبل ایشان بجا رفته است راضی بسواری چوپاله ساخته ام
هر دو بزرگ بپاس خاطر من زر خرچ کرده چوپاله ها از خانه یک سوداگر کشمیری طلبیده
اجوره کهاران از پیش خود داده اند و تاج الدین حسین خان عذر درد سر پیش کردند
و این بهانه نیست راست است و این را هم خوب میدانم که جناب قبله و کعبه قائل بتقدیر
الهی هستند در بند این چیزها نیستند میدانند که کسی که رفت باز نمی آید پس این حرکات
برای چه لیکن از زبان مردم رهائی نمی شود و زنان مطعون می سازند و شما بفضل
الهی میله ها دیده اید و تماشا ها کرده اید و سوای این پیشتر هم بتحریک پدر و عمو سیر رفتید
مثل دیگر بچه ها گاهی بی اختیار نبوده اید روح شما روح آدم نود ساله است بلکه از دم
چند قدم پیشتر باشد که من بپاس خاطر این طفل که از دیروز بگردن من چسپیده است
میروم و آقا صاحبان بپاس خاطر من تمام شد این مطلب انشاء الله العزیز وقت
عصر من هم می آیم

رقعه هشتاد و چهارم

خواجه خانقاه فهم
رسا و سجاده نشین ارباب عقل و ذکا سلمه الله تعالی بعد تمنای ملاقات شریف
مخفی نماند که بتاریخ یازدهم شهر حال روز دوشنبه نوشته الفت سرشته یاد و
مسوده مرقوم هشتم شهر مذکور در دیروز که دوازدهم و روز سه شنبه بود بصحیفه دیگر

مرقوم شد هستم یا دو مسوده دیگر هر دو بزبان عربی رسیده مسرور ساخت خواستم بودم
که هر چهار مسوده را ترجمه نموده بفرستم لیکن دیروز صاحب عالم بهادر بسیر فیض آباد
تشریف برده بودند فقیر هم در رکاب بودم ازین جهت فرصت آن نشد که دست بقلم زنم
امروز دو مسوده فارسی ترجمه نموده درین لفافه پیچیدم دو تای دیگر که باقی ماند فردا
یا پس فردا خواهم دید نوشته بودید که قریب پانزده خط فرستادم ازین که در راه
ضائع شوند مجبورم حیرانم که چه خاک بر سر خود بریزم ضرورت این است که من این معامله
رای فهم اصلا در تحریر شما از بقصور نسبت نمی توانم کرد همین است که کارهای ڈاک
نرسانیدند و این چه حرف است خاک بر فرق دشمنان خود بریزید سر شما را من قابل
تاج جواهر نگار میدانم دیگر آنکه من ازینجا خطی بخواجه امیر خان صاحب نوشته در ڈاک
انگریزی فرستاده بودم دیروز جواب هم آمد از خط مذکور دریافت شد که شاه علی در
کالپی است امیر صاحب بر حال او رحم آورده شاید چند کس را با خود متفق ساخته بطور
چنده چهار روپیه ماه بماه مقرر کرده اند و اراده دارند که بنصیر الدوله هم سفارشش
کنند و احوال لشکر برین نمط است که زبانی چوبدار صاحب کلان دریافت شد که
دیروز دوشنبه روز کوچ بلکهنؤ می شود در رقعهٔ آغا صادق صاحب بدین مضمون بود که پس
فردا کوچ بلکهنؤ است والله اعلم بالصواب لیکن اینقدر میدانم که حالا سوای
لکهنؤ هیچ طرف کوچ نخواهد شد اگرچه یاران تعریف زمین فیض آباد بسیار میکنند
لیکن بیت الخلای لکهنؤ را به از عمارت زرنگار فیض آباد میدانم و در وقتی که
این آباد بود و لکهنؤ ویرانه باز هم لکهنؤ را پسند میکردم کسانیکه این شهر را ستایند
شعور ندارند زیاده خیریت رقعهٔ هشتاد و پنجم سرامد خوانکان

عالی شان خواجه امام صاحب سلمه الله تعالی بعد اشتیاق واضح باد که امروز که بیستم
شهر حال است بعنایت الهی بداود پور کوچ بستش کردیم بطرف لکهنو اتفاق افتاد
وچنین قرار یافته که ازینجا در شش روز بلکهنو رسیم امروز جمعه است از فردا که شنبه است
ششم روز حساب باید کرد اگر خدا راست آرد در روز پنجشنبه آنجا خواهیم بود مرضی جناب عالی
نبود که کوچ بکنند صاحب کلان بپاس خاطر کوچ خود تعجیل کرد خدا جزای خیرش دهاد

رقعهٔ هشتاد و ششم

نهال بوستان شرف و جلالت نصرکم الله تعالی
امروز بخدمت آغا صاحبان احوال شادی همشیرهٔ خواجه قمر الدین نوشته شد چون
مجلس بسیار کم است ایشان بطیب خاطر تشریف خواهند آورد لیکن بروز پنجشنبه رفتن
صاحب بخدمت ایشان ضرورست خلاصه من هم تا فردا می آیم بطوریکه مناسب میدانم
بعمل می آرم دو شاه کروری نو مسلم پسر حکاوری سنگه نانک شاهی سه جزو اخیر چار شربت
نزد من رسانیده بودند از رستم باید گرفت

رقعهٔ هشتاد و هفتم

زنده کن نام سعدی و نظامی خواجه امامی سلمه الله تعالی دو روپیه و دو لفافه نزد آن معدن
فضل و کمال میرسد گرفته یک روپیه در قرض خود که برای آن هر دو مغل تازه وارد مسافر
راه مکه آورده بود بدید یکی بدید و یک دیگر بمرزا محمد شفیع برسانید و امروز بعد عصر وقتیکه
دو گهری روز باقی بماند هزار کار را گذاشته در دالان پائین با نزدیک بدرخت
انجیر برمونده بنشینید هرگاه خیرات علی [illegible] آصف الدوله بهادر که صاحب
او را بخوبی می شناسند بیاید یک لفافه ازین دو لفافه که عبارتش عربی است بنام مرزا
بدهید و بگوئید که در گهری اشرف آباد داخل شده در خانهٔ حکیم میر صادق برسد و از خانهٔ
حکیم مزبور بخانهٔ مولوی غلام ضامن صاحب را دریافت نموده این لفافه را بدست

مولوی صاحب ممدوح [illegible] در جواب بگویند آمده بخدمت شما گزارش دهد و صاحب
لازم است که از دو گهری روز باقی بنده تا وقتی که تاریکی زمین و آسمان را بگیرد و نوبت
احتیاج قوت باصره هر ذی حیات باعانت چراغ و مشعل رسد بیرون نشسته باشند
و درین عرصه یقین است که نامبرده موافق قرار داد [illegible] شما و شدت احتیاجی که دارد
خواهد آمد و لفافه فارسی رپورٹ خود بگذارید هرگاه آمد که به صدای هیچگونه بیخبر از مقامات
که بعزم خود خوش آواز و عازم فرخ آباد بتوقع خوش خوانی خود برای تحصیل زر است
بباید تفویض او باید نمود و هم بگوش عمو صاحب خود عرض باید کرد که آمدن جناب عالی
بخانهٔ صاحب عالم پیش از وقوع این امر بیش کسی بزبان نباید آورد زیرا که این مردم
قاعده دارند که خبرها را شنیده جا بجا بمجالس انتشار میدهند مبادا اقبال قال جاسوسی
بگوش رئیس برساند و موجب تکدر خاطر نازکش شود و اگر بخدمت قبله و کعبه هم این
خبر عرض کرده باشند امروز این قدر باز عرض بکنید که بر زبان نیاید هرچند میدانم
که به منع کردن ما موقوف نیست خود بخود بکسی نخواهید گفت لیکن چون از قبیل اسرار
نیست شاید بمقتضای بشریت در عالم اختلاط بزبان آید پس آگاه نمودن از هیچ چیزی
بهتر است **رقعه هشتاد و هشتم** براوج اقبال مندی خواجه امام الدین
خان سمرقندی دریافت نمائید که دیروز وقت شام بهجو یک رقعه و یک کاغذ مزین
بمهر چندکس در مقدمهٔ رهین کردن الماس نزد لطفی بیگم بود آورده حال شما را آنجا
نیافت نزد عمو صاحب شما گذاشته رفت یقین که شب بملاحظه شما در آمده باشد
معلوم نیست که شما کجا رفته بودید شاید ضرورتی داعی شده باشد و الا عادت شما
نیست که جائی بروید و من امروز دوائی دیگر شروع کرده ام چهار روز این را

هم بحالم بعد ازین اینجا آمده بنای آمدن خانصاحب مشفق مهربان دارم و فردا در حضور پرنور مجلس تعزیت امام علیه السلام است صبحی ارشاد شده بود که بخواجه امامی بنویسید که فردا با هر دو برادر خود چار گهری روز برآمده اینجا برسند عرض کردم که خواجه امامی درین مجلسها هرگز میر و ندیر فرمودند که این چه معنی دارد که آدم در مجلس تعزیت سید الشهدا حاضر نشود و در خانهٔ ما قاعده نیست که کسی سب اصحاب بکند گفتم خواجه امامی این همه تعصب ندارد و اگر کسی بد بگوید هم نمی زند چرا که ایشان کار با جناب امام علیه السلام دارند اگر کسی بد خواهد گفت سزای خود را خواهد یافت یقین که مرد با لیاقت این حرکت نخواهد کرد که علی رؤس الاشهاد تبرا بکند و از آدم رذیل مقام شکوه هم نیست بهر صورت ایشان حاضر خواهند شد تمام شد سلسلهٔ قال و مقال با حضور حالا بشنوید که فردا هر دو فیل و دیگر سواریها برای آوردن مرثیه خوانان و کتاب خوانان و غیره خواهد رفت درینصورت هیچ سواری خالی نیست که نزد شما برسد پس لازم این است که شما و خواجه عبد الله الحکیم بجلسه در میانه بنشینید و خواجه اسمعیل خان را بالای اسپ خود سوار کرده چار گهری روز برآمده اینجا برسید آخر روز ازینجا هر سه برادر بالای فیل خواهید رفت فردا بهر صورت آمدن ضرور است زیرا که حضرت خود فرموده لهذا در نیامدن گمان تعصب خواهند برد و سوای این مکروه است که در مجلس رقص باید آمد و در تعزیت کناره باید کرد

رقعهٔ هفتاد و نهم

رقعهٔ دیروزهٔ شما خوب بود لیکن بخت سعیدی و طالع حمیدی غلط بوده است ازین جهت که بخت موصوف است و سعید صفت آن و همچنین طالع موصوف است و حمید صفت آن و ضابطه نیست که صفت و موصوف را یکجا مضاف سازند بخلاف فارسی که اینجا

بخت سعید من صحت دارد و طالع حمید من نیز و در عربی قاعده این است که هرگاه صفت
موصوف را میخواهند که مضاف بچیزی نمایند موصوف را مضاف ساخته صفت را
بعد ازان ذکر میکنند و الف لام تعریف بر صفت می افزایند مانند بختی السعید و طالعی
الحمید و الف و لام بر صفت برای آنست که در صفت و موصوف مطابقت ضرور
است چنانچه در بحث صفت و موصوف شما هم خوانده اید درین مقام هرگاه بخت
مضاف شد بضمیر متکلم ظاهر است که از قید نکره برآمده معرفه شد پس صفت را بمتابعت
موصوف معرفه باید ساخت لهذا الف لام تعریف بران زیاده کردند این مقدمه را
بخوبی ذهن نشین ساخته آینده در تحریر رعایت آن میکرده باشند و کاری که شروع
کرده اید آن را بخوبی باتمام رسانید دیگر آنکه فردا شما هر سه برادر از دو گهڑی شب بیدار
شده و رخت پوشیده نماز گزارده بنشینید من هم صبح آنجا خواهم رسید و شما را سواره
کرده انتظار سواری حضور که بعد یک لمحه خواهد آمد خواهم برد

رقعه نودم

آن روز که گوسفند برای وزیر صاحب فرستاده بودم غرض من این نبوده است که این چیز کمیاب و نعمت
عظمی است بلکه مقصود من این بود که در یک و نیم آثار گوشت همگی دو توله روغن بود
و با وجود قلت روغن اینقدر چرب بود گویا فی آثار از نیم سیر روغن هم زیاده دارد
همین گزارش باید کرد و دیروز نثار علی آمده بود گفت خواجه حسین شما و آرد و یک
فلوس نقد هر روز میدهند دیگر روپیه که هر دو حبشی غلام پدرم ماه بماه میرسانیدند
ازین باعث وصول نشدن تنخواه شان آنهم نمیرسد و حوای این یک کس گریه از
جائی نمی آید بر احوال بیچاره دلم کباب شد آخر رقعه بمیان اکرام احمد خانصاحب
نوشته دادم پنج روپیه دادند خدا جزای خیر دهد مقدور را چه باید کرد مادرش خود بخود تیشه بپای

خود ز دو الا قبله و کعبه چه قدر پرورش او هر کو ز خاطر داشتند بالجمله دیروز غزل دیگر گفته شد بیت غزل

دود رخ نمونه ز دل پر شرار ماست	بتخانه به از این اگر این خانه خدا است
پیدا نشان نافه چه از هزار سال	هر خطی میان گوشش من و ناله درا است
قربان عندلیب دیالم که جا بلب	خلق از غمت هلاک شد و تهمت قضا است
سوزن بردن میار مسیحا که تا ابد	دست غم کسی بگریبانم آشنا است
ای تیغ آبدار کسی سر ... همتی	گر قحط آب کوچه او در شک کربلا است
شاید ز کوچه خم زلفت گذار کرد	بوی هزار نافه ختن همره صبا است
گه جان و دیده ریزی و گه لخت دل قتیل	تنگ آمدم ز دست تو آه این چه ماجرا است

رقعه نود و یکم معلوم نیست که مسوده گوشت آهو که نوشته بودید دیروز همراه بردید یا همین جا فراموش کردید و جناب قبله و کعبه امروز بخانه نصیر الدوله بهادر رفته بودند یا نه هرگاه تشریف آنجا برند عرضی میر منو صاحب باید داد و تکفل این مهم تعویض همت صاحب است و در مقدمه دعوت خانصاحب اگر دیروز گفتگو طی نشده باشد امروز طی باید کرد و هرچه جواب حاصل شود باید نوشت که بعد از آن روزی قرار داده آید و من باز سه چار روز دوائی هست که از شخصی همین نشان داده بخوبی بیشتا بعد ما لیل نیز دریدن گزنده نیست اگر استعمال خواهم نمود و مقدمات شجرة الامانی هر قدر که خوانده اید از اول تا آخر بطور خود در بیکاری ملاحظه باید کرد و امروز آخر شب که چشم وا شد این غزل بخاطر رسید غزل

ستم که ناله مرغان گلشن آموزم	بروی خاک به بسمل طپیدن آموزم
ز بسکه دشمن جان و دل خودم مردم	جفای تازه بان چشم پرفن آموزم

... مدار زیبائی من ... / که طرز نقش تو ... بنشستن آموزم
شکست بتکده ملک حجاز را گردد / تشیخ کعبه چه دین ما به همین آموزم
چنان بلا طلب افتاده ام بوادی عشق / که سوی برق ز دیدن شجر من آموزم
اجل بگرد من بینی و گر نگردد اگر / باهل تعزیه انداز شیون آموزم
قتیل از غم آن نشتر نگاه مدام / گشودن رگ جان ... آموزم

رقعه نود و دوم نوشته اید که این شعر بوستان سعدی علیه الرحمه دارد شعر

گرچه شاطر بود خروس بجنگ / چه زند پیش باز رویین چنگ

صورت این است که این شعر شعر سعدی است لیکن در بوستان نیست بلکه در گلستان است زیرا که هرگز بوستان درین وزن نیست بلکه وزنش این است فعولن فعولن فعولن فعول بیت اولش همین است شعر بنام جهاندار جان آفرین حکیم سخن بر زبان آفرین معلوم میشود که اتفاق خواندن بوستان در طفولیت نیفتاده اگر یک بیت هم ازان بگوش شما میرسید وا اینقدر میدانستید که نظم است نثر نیست هرگز این قدر مغالطه رو نمیداد زیرا که کتابهای نظم سوای دیوان شاعر که قصیده و رباعی و مخمس و مسدس همه دران داخل است مثنوی می باشد و مثنوی از ابتدا تا انتها در یک بحر واقع میشود و در نثر شعرهای مختلف الوزن می آید بهر صورت این شعر که در گلستان سعدی است اول مصرع ثانی آن جیم فارسی مکسور واقع شده که معنی استفهام می آید نه چه بر وزن مه و معنیش این است که هرچند خروس در جنگ چالاک است لیکن پیش باز چه طاقت دارد که پنجه رویین خود را تواند زد و جناب قبله و کعبه یکی از شیخهای من هم معنی این شعر فرموده بودند لیکن نه در مقام خوبی این معنی

بلکه از روی تمسخر ملاهای مکتبی میگفتند که بعضی ملاها این شعر را بصورت میخوانند دیروز
این را فراموش کرده بودم بخیال رسید که شاید کدام شعر بوستان مشتمل برین لفظ باشد
که من بخاطر نداریم ازین شعر دریافت شد که لفظ چه بمعنی دیگر صحیح و آنچه منظور صاحب است
ازین لفظ برنمی آید بالجمله برای شما چه نقصان دارد فقره دیگر تحریر نموده بفرستید و برای
مقدمه معلوم [illegible] من می آیم تجویز میکنیم دیگر آنکه عرضی میر ممنو صاحب قبله و کعبه شما بعد
داده که نزد نصیر الدوله بهادر ببرند بیوقت رقعه میر ممنو صاحب آمده بود نوشته بودند
که عرضی من اگر نزد نواب نصیر الدوله بهادر رفته باشد که خیر انتظار جواب بکشم و اگر
هنوز همین جا باشد چندی در فرستادن آن توقف باید کرد که من فردا آنجا میروم
هرگاه از آنجا بر میگردم مصدع خواهم شد بنابر اطلاع همین وقت نوشته شد ازین اینست
که مبادا فردا جناب قبله و کعبه سوار شوند و عرضی بصاحبزاده برسانند و طرف ثانی از
اتفاقات بحضور بفرستند و از آنجا دستخط شده بیاید و صاحب عرضی حضور طلب
گردد و واسطه ها از بودن او خجالتها بکشند و بردن عرضی موجب جشک تنگی مردم شود

رقعه نود و سوم احوال مشاعره برین منوال است که چون روزهای موسم
زمستان کم عمر است و تا فارغ شدن مردم از طعام و طی کردن مسافت تا اینجا
و انعقاد پذیرفتن صحبت سه پهر می زنند ازین جهت صحبت دیروزه بنصف شب
جا بجا در [illegible] بند شده بود حنجره میر صاحب با وصف خوشگوئی بدستور بوده است
تمام جسم مبارک ایشان رعشه داشت و آواز را هم کسی نمی شنید لیکن من و خدا
که غزلها خوب گفته بودند و احوال آن کس ده ما در معلوم شد شما را با این هرزه
جاتها چه کار است آینده که بیاید حرف نباید زد اینها عادت حرف زدن با اهل [illegible]

دارند این ما در بچه را اول [illegible] شما بعد از آن پدر شما باین پایه رسانیدند که حالا
تدریس کرده می نشینند دیگر اینکه بندگی صاحب بخدمت آقا صاحبان رسانیده شد
گفتند چه می شود که اگر امشب هم ایشان همین جا بیایند گفتم باید دید خلاصه وعده میان
نشست آمدن و نیامدن موقوف بر طبیعت صاحب است دیگر آنکه آغا صاحبان افسانه
جعفران بیگی که تصنیف شما در فارسی است طلب کرده اند بدست بچو بفرستید

رقعهٔ نود و چهارم دیروز طرف عصر رسیدم رقعه برای شما آورده بود چون
آن وقت صاحب در استراحت بودند و یکی دو کار دیگر متعلق او بوده است حواله کدام زن
خدمتگار نموده رفتم رقعهٔ مذکوره آن را بر پلنگ صاحب گذاشت معلوم شد که از
آنجا کدام بچه برداشته برد و بمطالعه نرسید خلاصه تحریر این بود که پریروز رقعه که صاف
صاف نوشته بودید عبارتش خیلی چست و درست و دلچسپ بود و اصلاح صاحب
بر مسوده معلوم نیز دیده شد هزار آفرین بر ذهن وقاد و سلامت طبع و استقامت
سلیقه شما کما ینبغی صاحب همه راست بود سوای یک گمان که غلط محض بود یعنی
نسبت آن بمیر حیدر علی زیرا که میر مزبور باین منصب نمی تواند رسید و اگر برسد
هم از قدرت الهی چه بعید لیکن بالفعل خود آرزوی او باین مقام نمی تواند رسید
حالا مفصل بشنوید که این مسوده را لاله عزت لال درست کرده اصلاح از من گرفته
بودند من بعد صاف نموده برای ملاحظه من فرستادند من بایشان نوشتم که این
مسوده صاف شده را من پیش خود نگاه داشته ام صاحب چون منقول عنه پیش خود دارند
بر کاغذ دیگر نقل آن بردارند من بعد بخاطر رسید که امتحان قوت قلم شما باید کرد پس بی
تامل نزد شما فرستادم تا به سطر آنکه باید که دخل صاحب همه بجا بود و بتخصیص این

فقره که از کلک سحر نگار شما ریخته چه قدر خوب آمده انگشت حیرت بدندان و پای تهدیدت لا
گریبان بر خود چیند و این فقره هم لائق مرحبا است و شمشیر انتظام اعجاز ترتیب
بی نور سلطنت را بی نور ساخته و بجای لفظ خصوصاً لفظ سیما چه قدر خوب گفته
اید این یک نقطه برابر هزار لفظ بلکه هزار فقره است شما میدانید که من پاس خاطر کسی
ملحوظ ندارم عیب آدم را مانند آینه بر روی او میگذارم درین مقام صبر و تحمل ندارم
من خود این مسوده را دیده بجنداکه شکر ایزدی بجا آوردم شما هم شکر بسیاری ادا
بکنید لیکن به این قدر مغرور نباید شد بلکه خود را نادان محض و طفل مکتب دانسته
عرق ریزیها باید کرد تا بمقامی برسید امروز خاطرم از طرف شما مطمئن شد نقلی که به تفهیم
شما درست نیامده بود آن لفظ لفظ صبا است مسوده نزد شما میرسد ملاحظه باید
نمود و دیگر فقره ها هم که نوشته اید پاکیزه بود مردم لکها روپیه صرف میکنند شما مفت
این دولتها را می برید این شیوه شیوهٔ قطاع الطریق است

رقعهٔ نود و پنجم

خواجهٔ امامی صاحب سلمکم الله تعالی شخصی اصلاح شما بر مسودهٔ معلوم دیده خیلی معتقد
شما شده است شما نیز او را بخوبی می شناسید از مخالفان نیست از زمرهٔ خیرخواهان
او شما است مردیست بسیار قابل و صاحب فهم درست سوای آن شخص اول که مسوده
را اصلاح کرده اید خلاصه چند سطری تحریر نموده بمن داده رفته است که نزد خواجه صاحب
ببرم و بگویم که همین را هم اصلاح بکنند حالا من بشما میگویم که این مسوده را خوانده بلا
تامل قلم روان بکنید اندیشه نباید کرد این مرد را امتحان شما منظور است باجازت
من هر چه من بگویم بکنید و همین شخص امروز میخواهد که آن مسوده اصلاح شده
را برای نقل بگیرد من برای این که مبادا طرف ثانی بشنود و ملالی در دلش راه

باید ندادم لیکن این عزیزم بخواهش کرده است مضائقه نیست اگر دو صاحب مسوده
اول هم از دوستان صاحبست اگر می بیند خوش می شود لیکن باینصورت
چه ضرور که از یکار بیخبر باشد و مسوده اصلاح شده با نام مصنف دفعته باو برسد
تعلم سید الیوم نفقت مکتوبکم فی حظی وارسلت الی امرت لال فهذا سیصل الی المولوی
صاحب وایضا ارسلت ظرفا صغیرا من الطین لاجل ابنکم الخواجه وزیر خان صاحب
فیاخذ من یجیه تذهب بظرف معلوم عندکم وتناوله الیه فان الماء یبرد فی الظرف
الطینی ویکون معطرا چون این مرد فورا این مسوده را نوشته است شما در همین
طرف مدت که بیجوار خانه امرت لال بر گردد اصلاح بکنید و حواله بیجو نمائید مضت
ستة ایام لم تصل مسودتکم الی فجدید تحدثوا حدیثا من طبیعتکم وارسلوا لتبلغ منی آدابا
بجناب جنابکم رقعه نود و ششم این مسوده را عزیزی پیش من آورده
گفت که این را اصلاح کرده بمن بدهید گفتم من کی فرصت کجا دارم اصلاح بسیاری
نموده گفت که یکی از شاگردان خود بگوئید که درست کرده بدهد لهذا نزد شما
فرستاده شد باید که آن را بطور خود هر جا هر چه در خاطر بگذرد نوشته درست بکنید
من آنرا ملاحظه خواهم کرد هر جا که تحریر صاحب مربوط خواهد بود آنرا نگاه خواهم داشت
و هر جا که حق بدست طرف ثانی خواهد بود جانب دار او خواهم شد و شما را اطلاع خواهم
کرد رقعه نود و هفتم دریای لطافت میر سید نوعی که دیروز نوشته ام
بمیر رضا علی باید داد و آن کاغذ ریزه را اگر اصلاح کرده باشید بفرستید که مالک
تقاضا خواهد کرد الیوم جاء المیر محمد علی فقال ارسلت النسخة الموسومة بنهر الفصاحة
بصحابة خادمی الی الخواجه امامی وهو طلبنی عنده لامر قلت لای امر قال لا اعلم طلبنی

الآن اسئل عنكم وانتم قد الماتم طلبتم السيد يحيى عندكم اليكم وقت المغرب او غداً و الضحى

جاء اليوم بمكتوب المولوي منير علي باسمكم ارسلته اليكم سيد السيد محمد علي پوشیده نماند که

اول تحریر این رقعه میر محمد علی اراده تخاس نکرده بودند اینوقت عازم شدند در رقعه رقیمه

ایشان نموده کتاب را آدم من خواهد آورد **رقعه نود و هشتم** کاغذ غزلهای

من که دیروز بدست خواجه رحمت الله خان فرستاده بودم اگر نوشته باشید حواله

آدم من بکنید وگرنه همین وقت نوشته بفرستید و این جزو اشعار میان مهر الجلال و

تحفه کاغذ ساده پنڈوی هم گرفته پیش خود نگاه دارید که بوقت ضرور خواهم گرفت و جد

والد خود نیز که اسمی من بود گرفته بعد مطالعه بشوئید یا بدرید یا هرچه بخاطر رسد و محمود صاحب

خود را بگوئید که سه غزل از غزلهای قدیم بخواجه رحمت الله خان بدهند که در مشاعره بخوانند لیکن

یکبار خود هم از زبان خواجه صاحب موصوف بشنوند **رقعه نود و نهم**

ازین غزل شما معلوم شد که طبیعت شما موزون و مناسب با فن شعر است لیکن بسیار

متوجه این نباید بود چرا که لذت این بی پیر آدمی را از تحصیل علوم شریفه باز میدارد کم کم گفته

باشید مضائقه ندارد وقتیکه قدری عربیت بهم خواهد رسید و در صحیح و غلط قوت

ممیزه پیدا خواهد شد آنوقت تعلیم اسرار این فن هم بعمل خواهد آمد این هر دو خط را حواله

امیر محمد که آن شب از باندہ آمده بودند هرگاه بیایند باید نمود یقین است که برای گرفتن

فرمایش مرزا مغل خواهند آمد **رقعه صدم** دو غزل تازه که دی شب اتفاق افتاده

در همین کاغذ نوشته شد نقل آن در دیوان باید کرد و این بیت را که یک مصرع عشق

این است مصرعه شکوه بهر چه از آن شوخ پری زاد کنم * و در حاشیه

دیوان در ردیف میم دیده نوشته باید فرستاد **غزل اول**

سر مزار بی سر لاله زار آمد — طبیب ... چو خون ... بکار آمد
نشد چو کس دم مرگم کفیل کهنه و کفن — دل شکستم زد نالان زکوی یار آمد
واه عمر چو گل شد شگفته خاطر من — مرا گمان که نسیمی از آن دیار آمد
صدای ماتمی آمد بگوش او سحری — دو دیده تا سر کوی خود آن نگار آمد
دمی که رفتی و جان شد روان بدنبالت — چگویم اینکه چها بر تن نزار آمد
نبود بکردن این طفل خون من که چنین — ز بهر گریه کنان بر سر مزار آمد
فتاده لرزه بر اندام عاصیان در حشر — بجمعی که قتیل سیاه کار آمد

غزل دوم

برد دل نگاه او وقت میکشید نهها — گرد کار خود چشمش از نهفته دید نهها
تا بکی بدنبالش جابجا دویم اکنون — همچو نقش پا یکجا ما و آرمید نهها
من فدای این تمکین کز ادب بکوی او — نیست صید بسمل را رخصت طپید نهها
گریه ایش بنعش غیر نیست از سر یاری — به کشتنم باشد این اباس چید نهها
میکند نصیب من خنده گل و نسرین — از غم گل اندامی پیرهن درید نهها
می جهد دم بسمل خون من مکر دارد — مرغ روح تا بامش خواهش پرید نهها
آنکه دی ز قتل من شاد شد قتیل امروز — در عزای من دارد مشق لب گزید نهها

ترجمه صد و یکم فرداخلی بعبارت صاف صاف اسمی مولوی منیر علی صاحب یکپاس روز برآمده بلکه ازین هم کمتر نزد من بفرستید باین مضمون که هر چند آن تحریر که در عرضه سابق بنقل آمد منافی طبع ادب پسند بود لیکن تا وقتی که ناقصان متاع خود را بکاملان نفروشند چگونه از حسن و قبح آن آگاه شوند ما زینجهت از

جادو اثر انجام گردید امیدوار عفو است و فقرهٔ چند که در حق این هیچکاره جمله نظم
اعجاز رقم بوده است ذخیرهٔ مباهات در مجالس و محافل شد گویا بنای آن بر تفریح
اطفال باشد این قدر بعبارت دیگر نوشته اشتیاق خود را باید نوشت رقعهٔ
صد و دوم شاه از پیش خود رفتن آن طالب العلم همراه والد خود برگشتن از بنارس
اول همراه بید [illegible] و مطلب دیگر را شنیده بزبان عربی بنویسید از جناب
قبله و کعبه پرسید این برای آن است که تا رسیدن من فصل در تحریر واقع
نشود رقعهٔ صد و سوم امروز میر محمد علی مسودهٔ خرم بیک آورده بود
جابجا اصلاح خوب کرده اید دل بسیار خوش شد میر مزبور هم خیلی عذب البیان
صاحب هستند و خط اسمی قاضی صاحب میرسد بعد مطالعه [illegible] زده ملفوف
خط خانگی روانه نمایند لیکن دیگری از آنها ببیند و در برهان قاطع لفظ خوشنود که
بمعنی رضامند است ملاحظه نمائید غرض من این است که درین لفظ بعد خای نقطه دار
واو هم می نویسند یا نمی نویسند پس اول در خا و واو ببینید اگر برآید خیر والا در خا
و شین نقطه دار باید دید بخار عارضی بفضل الهی از سبب ترک غذای یک روزه
رخصت شد و برای جرب قیماغ و گلاب مالیدن امروز شروع کرده ام باید دید خدا
این جرب را از آستانهٔ شما دور دارد که بد چیز است رقعهٔ صد و چهارم
فردا کچری باجرا که از اغذیهٔ فصلی هندوستان است برای صاحب خواهند فرستاد
انتظار باید کشید البته یک پاس روز برآمده فرستاده خواهد شد و برنجیکه باقی در
رستم نی برهنگیر و مسودهٔ عربیه اگر نوشته باشید بفرستید رقعهٔ صد و
پنجم سه خط سربسته و یک خط بی لفافه نزد صاحب می رسد خط بی لفافه از

از طرف میر نصیر الدین صاحب اسمی ملازمان طریف واسطه فقیر بود باید خواند و خطهٔ
دیگر را نزد خود نگاهداشته دو خط که یکی اسمی مولوی صاحب علی صاحب است و دومی اسمی میان
علی حسین صاحب است بهجوا باید داد که بعد رسانیدهٔ مولوی صاحب ممدوح رسانیده ملائی که در دروازه اطفال را
درس میدهد بگوید که یکی برای مولوی صاحب است و یک دیگر برای میان علی حسین صاحب مرزا صاحب
فرستاده اند و اگر ملا بدروازه نباشد بخادم حسین یا تفضل حسین بگوید و اگر اینها نیز نباشند اصیل الطلبه
بگوید که مرزا قتیل این دو خط داده اند یکی برای میان علی حسین است و یکی برای
مولوی صاحب لیکن حسین بیگ یا رحیم بیگ را نیز تا آنجا همراه بیچواید کرد
و تعین باید کرد که این هر دو خط آنجا رسانیده باز نزد آن صاحب بیاید و هرگاه
بیاید بخدمت نصیر الدین صاحب که بنام آقا صاحبان است باو باید داد که رسانیده
بخانهٔ خودش رفته رخت نو برای پوشیدن من بیارد و دو روز دیگر فقیر را
معاف باید داشت بعد ازین می آیم و تدبیر آوردن خان صاحب می کنم رقعه
صد و بیست و ششم محمد جمال باورچی بحضور عرض کرده بود که در ایامی که ملازم
نواب ضابطه خان بودم سوای مرغ پلاو هیچ نمی پختم همین قسم چند تا باورچی دیگر
کرده بودند یک پلاو هر یک می پخت و مقدار هر طعام زیاده از یک و نیم آثار
برنج نبود حکم شد که فردا همین پلاو بپزند بجناب قبله و کعبه عرض باید کرد که این
طعام مقسط خود را صبحی برای آن قبله خواهم فرستاد و از فضل الهی امیدوارم
که هرگاه کهری بروز بر نیاید که طعام آنجا رسد لیکن باز هم انتظار ضرورست رقعه
صد و بیست و هفتم بیاض آغا صاحب که غزلهای تازه دران نوشته شده بخانهٔ آشنا
مستعار رفته است لیکن بالای بیاض از همین دو بند نوشته شده حالا صاحب را می باید

درین هر دو پنج یکی هر غزلی که من صاد کرده ام آنرا در دیوان نباید نوشت و
هرچه خالی از علامت مذکوره باشد بی تامل در هر دو نیت بنویسید رقعهٔ صد و
هشتم اینوقت رقعه بخدمت آغا صاحبان که مفرزانه سبته تفویض آدم خود نموده ام
تا برده بخدمت شریف می آرد صاحب زود تر نقل این غزلهای تازه بردارید و کاغذ
مذکور باز بآدم من باید بدهید که با آغا صاحبان مکرم برساند و تا وقت نقل کردن غزلها
آدم را نباید گذاشت که جای برود دیگر از سوانح اینکه دیشب پدر لاله امرت لال بیچاره
مرد و امروز موافق عقیدهٔ خود حواله بآتش کردند پسر بیچاره خیلی در غم پدر خاک غم
بر سر میکند و این عزیز را هم بسیار دوست میدارم که از اخلاص کیشان صادق الوداد
است فردا من و آغا صاحب اراده تعزیت داریم اگر اتفاق افتاد [illegible] زده اند
صاحب را همراه میگیریم اطلاعاً نگاشته آمد رقعهٔ صد و نهم [illegible] آغا احمد
سلمکم الله تعالی من اینوقت از سبب قال و مقالی که آسمان دارد نمیتوانم آمد
وقت نماز ظهر یا عصر می آیم و اگر همین معامله است مجبورم و از ڈالی دیروزه که پیش شما بهجوت
هفت کیله و چهار نارنگی بصحابت رستم اینجا باید فرستاد و باقی با اطفال باید داد کیله را شما
هم بچشید میگویند که کیلهٔ کوچک بنگالی الاصل خیلی لذیذ میشود و آینده هم هرچه
ازین قبیل بیاید و من در خانه نباشم شما مختار صرف کردن آن هستید
حاجت باجازت من نیست زیرا که یقین کلی دارم که اگر چیز مطبوع خوش طبعی خواهد بود
حصهٔ من خواهید گذاشت بلکه اگر برای شما خواهد آمد آنهم برای من خواهید فرستاد
یا نگاه خواهید داشت زیرا که آنچه می دانید که مرغوب طبع فقیر است از هر جا که بدست
می آید برای من میفرستید دیگر برای صاحب این است که مدتی پیش ازین جها

چهار دیوان فقیر بخانهٔ مرزا جعفر صاحب نقل شده بود ازانجمله دو دیوان برای دوستی
فرستاده بودند و دو تای دیگر نزد ایشان بود ازین دو تا یکی باقیمانده یک دیوان
کم شد و یک دیگر در صندوق بوده است که بدست آمد نشنیدن از بعضی موانع پریشان
آن دیوان کم شده از جایی بدست آمد در میان این دیوان بعضی غزلها است که شما ندارید
انشاء الله العزیز فردا یا امروز میطلبم در دو سه روز نقل آن باید برداشت زیاده خیریت
رقعهٔ صد و دهم چهار امامی صاحب سلمه الله تعالی اینوقت آغا صاحب را
که بیچه و سند در کار است بحضور قبله و کعبه عرض کرده همین وقت تکیه و مسند داده هم عنایات
باید ... خواهد آمد اگرچه یک ... حال می بیست کدام بیاید لیکن بهر طور که باشد
همین وقت باید داد **رقعهٔ صد و یازدهم** امروز از هوای سرد ترسیده و
در بدن مالیدم پس به نشستن خود چندان دشوار نبود لیکن غسل بعد ازین بلای
عظیم است دیگر اینکه مغل زنی چهار کلاه بحضور آورده بود بندگان اقدس چون میدانند
که من این چیزها را دوست نمیدارم از راه لطافت طبع یک کلاه بمن هم مرحمت فرمودند
همین رد عنایت حضور بعید از ادب دانسته گرفتم چون خودم نمی پوشم برای شما
فرستاده ام اگرچه در حق شما هم روا نمیدارم لیکن بهر صورت نزد شما میرسد خواه
نگاه دارید خواه بکسی ببخشید بهتر این است که بکسی ببخشید **رقعهٔ صد و دوازدهم**
از رقعهٔ دیروزه احوال گذشتن طالب علم دریافت شد همه کمقدران در وقت سید
تکیه نانی کو بدریوزه باشد با اولاد خود همین حال دارند اگرچه دولت تعلق بخت و اتفاق
دارد لیکن بظاهر باعث افلاس همین حرکتها می شود و دولتمندزادها نیکه با اولاد خود
این شیوه پیش میگیرند آنها نیز داخل همین جماعه هرزه جانیل ننگ و عار اند بلکه نیز

همین حال دارند که از بابت خود و حویلی نخس و چند درخت را که [illegible] جای دیگر نمیروند [illegible]
باطل خود خود را به [illegible] بجا اند دیگر آنکه دو روپیه پستم بخدمت می آرد [illegible]
ارمان باید داد [illegible] دیگر بان هر دو زن کو [illegible] نیاید و نهر الفصاحت از شاگردی [illegible]
بودم گفت و بیت العزا نام نهر الفصاحت شنیده ام و خواجه [illegible] را نمیشناسم [illegible]
عظیم گفتم در مجلس [illegible] گفت خدا داند و جزدان فقیر که پیش جناب است هر گاه [illegible]
بخدمت برسد با و باید داد دستم کار دیگر در پیش دارد رقعه صد و سیزدهم [illegible]
خط بنام میر نصیر الدین محمد صاحب نوشته وقت ظهر یا عصر بدست آدم خود ضرور [illegible]
که فردا روانه کرده آید و مسوده عریضه هنوز با اصلاح نرسیده بعد مطالعه [illegible]
خواهد شد معلوم نیست که سید حسین خان دیوان را رسانیده یا نه امروز [illegible]
رسیده است دیگر آنکه میر محمد علی صاحب احوال مرزا خرم بیک و سیف الله خان [illegible]
نوشته آورده اند یا خود بخدمت شما برای اصلاح حاضر میشوند یا مصحوب خدمتگار خود
خواهند فرستاد باید دید برای اطلاع نوشته شد بی تامل اصلاح باید کرد اندیشه [illegible]
بخاطر راه دادن خوب نیست رقعه صد و چهاردهم خواجه خواجگان [illegible]
اینوقت لفظ کوز را که با کاف تازی و واو معروف و رای نقطه دار [illegible]
ملاحظه نموده احوال آن باید نوشت که بچه معنی می آید کوز پشت بمعنی خمیده [illegible]
است و در عوام کوزه پشت میگویند [illegible] یک های هوز زیاده [illegible]
که این های هوز در اصل هم صحت دارد یا در عوام [illegible] شهرت یافته شما خوب دریافت
کرده بنویسید و در پای لطافت [illegible] غرض من از تحقیق لفظ [illegible]
های هوز است که بمعنی خمیده پشت با های هوز می آید یا [illegible]

بهر حال رنداز رقعهٔ صد و یازدهم خواجه صاحب بلند مکان سلمکم الله تعالی کاغذ
دیروز صبح نقل غزل تازه یقین که نزد آقا صاحبان فرستاده باشید و شب
... بسیاری و کشیدن حصهٔ شما هر دو برادر در وقت تقسیم بعض اشخاص ... سوای مجلس
کرم شما ... مرحمت شده بود گرفته هر دو حصه یکجا کرده ... شما باهم بفهمید هر دو حصه
الکبوبه بود ازین مجموع نصف شما بگیرید و نصف خواجه اسمعیل خان بدهید از فرستاده
بعضی ... چهل حصهٔ شما ... معلوم نیست که خط الٰه آباد امروز روانه شد یا خیر و فردا که
... صبح ... برای ... و ساعت نزد آقا صاحبان باید رفت لیکن اول ...
... و شما هر دو هم بانی ... فصاحت و ... ایوان ...
... خط دیروزه که اسمی میر نصیرالدین صاحب بود بمطالعهٔ فقیر در آمد آفرین بر
و بادر شما که بسیار خوب نوشته بودید در دو مقام اول شک واقع شده بود آخر
معلوم شد که من در خواندن غلط کرده بودم عبارت شما صحت کلی داشت و این غلط
که از من اتفاق افتاد از برکات خط شکستهٔ آنصاحب است حق این است که حق
سبحانه و تعالی بیشتر خط خوب بجهال و بی بضاعتان عطا میفرماید بسیار کم دیده
... بود که ... طبع یا دیگر صاحب کمالی خط هم درست داشته باشد لیکن چون شما
... بلائی هرگز خاطر نیست پس اگر بطور خود خط متوسط شکسته هم بنویسید
مضائقه ندارد دیگر آنکه بعمو صاحب خود بعد سلام نیاز از طرف من بگویید که ...
یعنی ... در بار ... بسیار است جناب ... را اگر منزلی ساختن مرکوز است بسازند معلوم
نیست که نامه ... دیروز مسوده آورده بود یا خیر رقعهٔ یکصد و ... هم
دیروز ... از دیگر چیزها جدا کرده فرستاده شد و سوای این هرچه ... از خاطر

رفت حالا رسم میوه و کشمیزی آرد تمام شد این بار بخانه تاج الدین حسین خان صاحب
رفتن مضایقه ندارد لیکن وقت دو پهر بباید رفت زیرا که امروز آتش [illegible] عید
احتمال نبودن ایشان هم بخانه قوی است بهر صورت وقت دو پهر از وقتهای
دیگر بهتر است موافق قاعده هر بنده خدا در چنین روز اول روزهای [illegible] دید میرود
یا آخر روز آنچه در [illegible] است راحت خود را در آن میجوید مختصر اینکه در زین رفتن و نرفتن
شما مختار اید لیکن رفتن بر نرفتن می چربد اگر ملاقات شد خوب است والا سیری هست و
بهتر است که یک رقعه کوچکی بدین مضمون برای خان صاحب نوشته و ملفوف [illegible]
سوار شدن همراه ببرید مضمونش اینکه [illegible] نیازکیش برای تهنیت عید [illegible] حاضر شده بود
اگرچه دولت ملازمت نصیب نشد لیکن حاضر شدن بدر دولت هم [illegible]
حق تعالی این عید و هزار عید دیگر مبارک کناد اگر صاحب خانه را آنجا یافتید رقعه را بخانه
بخشید و مرخص و پاره خواهید کرد و اگر نیافتید حواله میر صاحب یا میان نجیب الله نامی
یا آدم دیگر کرده برگردید و آقا صاحبان هرگاه بخانه باشند خبر دریافته باید رفت دیگر خیر
بجناب قبله و کعبه و عمو صاحب خود از طرف من مبارکباد عید عرض باید نمود در رقعه [illegible]
و همین و هم ازین بند غزلها که برای شخصی نوشته ام یک غزل نو که قافیه اش [illegible]
و فرد شان است در دیوان بنویسید بعد از آن غزلهای این بند را ملاحظه کنید بعضی
غزلها تمام نوشته شده است و بعضی از سبب سهو ناتمام مانده چنانچه جای [illegible] جا
خالی گذاشته ام پس شما را میباید که همین غزلهای ناتمام در دیوان برآورده اشعار غزلها
بند را با آن مقابل بکنید هرچه باقیمانده باشد از روی دیوان بر کاغذ دیگر نقل کرده مصحح
حامل رقعه مع بند بفرستید اینقدر زحمت نیست دو شعر از غزل [illegible]

چنین نمیدانست و یکمصرع ازین زمین دل خود را شناخت بلبل خود را شناخت بلبل بنفخت و همین غزل زمین نمیدانست مصرع اول یک شعر بلا تغیر داده ام شما همین صورت بنویسید شناخت با طبانیت عند المقابله معلوم خواهد شد

رقعهٔ یکصد و نوزدهم

خواجه صاحب من ظاهر الال بیک را شما بر طرف کرده اید من از حالات نامبرده خبر ندارم چراکه احوال آدم عند المعامله معلوم میشود یا در سفر شما بهتر میدانید که مدتی در سفر و حضر پیش شما بوده است البته تقصیرے کرده باشد که نوبت باینجا رسید بعقیدهٔ من احمق و تکراری بود [illegible] خائن و دزد نیست مردی راست متدین و خیرخواه است [illegible] اینکه به مقصد [illegible] جواب [illegible] اید و اگر این خبر [illegible] مورد تقصیری نیست نور العلما شما بعد ازین هیچ گهی نخورد و اگر [illegible] این تقصیر شده است که از دل دور است بهرچه بدتر شن آدم با بسیار آنقدر نخواسته داده رویش سیاه باید کرد و دیگری بجای او باید گذاشت و اگر چنین نیست تقصیرش معاف باید نمود که آدم قدیم است و راز دار و خیرخواه میگوید که مرا بقصور جواب داده اند گفتم تو غلط میگوئی من هرگز باور ندارم که فلانی بی سبب کسی را بتقصیر وار قرار دهد جواب به هد مفصل این احوال را بنگارید که چگونه است

رقعهٔ یکصد و بستم

خواجه امامی سلمکم الله تعالی چون بخیر و متصل برای دفع جرب و عرق لیمو در بدن جذب شد هر شب آثار بخار برای عیادت حاضر بود لیکن فضل الهی شامل حال شد امروز در عده [illegible] خواهم کرد دیروز شخصی چند دانه لی سیاری بطریق هدیه پیش من آورده بود قدری برای صاحب هم فرستاده شد چراکه مال شما ست بنها شما باید خورد

رقعهٔ یکصد و بست و یکم

خواجه امامی صاحب

سلمکم الله تعالی ... پرشاد رفیق و گماشته شما حبند که خوبی شان بخدا قاضی صاحب
برای حضور پرنور ... شما هست نزد شما می آیند دا ... ملازمت جناب ...
که بعد ... با ... تقریب نموده جناب ... ایشان ...
... نذر لائق نامبرده قبول فرمایند و اینقدر هم ارشاد شود که ما در مقدمه با تو ... بدل
سعی خواهیم کرد دیگر اینکه مشار الیه میگوید که ... مذهب هنود این ایام ... ندارد ...
دیگر در رسانیدن عرضی نزد مرشد زاده توقف مناسب است ... پرشاد ... بخدمت
حاضر خواهد شد ... که نحوست ایام زوال ... عرضی ...
خواهد کرد رقعه ... دوم ...
خانصاحب بسر بردم امروز ... خواهد ... دیگر اینجا توقف ...
و لکهنو جواهر لال ... دو روپیه خرج راه داده با ... رخصت نموده
هم برای ... دو کس نویسانیده است لیکن هیچ نخواهد شد باید دید چه میشود چهار روز
خشخاش مالیده بودم امروز ... دیگر شروع شده این را هم ... روز دیگر سودای
امروز میالم اگر فائده کرد بهتر والا هر چه تدبیر حسب عمل شما خواهم کرد رقعه یکصد
و بست و سوم از جزودان من مسودات فقیر که صاحب بخط خود نوشته
برآورده نزد خود بگذارید و باقی را حواله ... بکنید و میر امجد علی ... نشان طلبیده
که فردا روز جمعه ... بخدمت آقا صاحب عرض کرده سواری ... دولت سلطانی ...
فرستاد تا دو ... خواهد گذشت رقعه یکصد و بست و ...
خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فیل برای سواری ... شما خواجه ... خواه
عبدالله سوار شده همین وقت ... فرستاده ... سفید ... باشد

اینجا احتیاج از من نیست لیکن بالمره رحیم بیگ را در جلو باید گرفت شب همینجا بسر
[illegible] همراه تماشای انجا من سوار خواهم شد رقعه یکصد هشتاد و پنجم
دیروز که [illegible] تقدیم شد حال روز پنجشنبه بود رحیم بیگ سه تا قهوه با خود آورد بعد
بمطالعه رقعه سرافراز گردیدم و خط اسمی خود را نگاه داشتم فرمایش کتابهای امامیه مثل
حق الیقین ترجمه شرایع سرانجام پذیرفتن انرکی دشوار است زیرا که اینگونه نسخه در همین زمانه
عزیز شده است بیشتر کسی نمی پرسید و حالا که هر کس خریدار این چیز است اول کمیاب
دوم اینکه گران تر هست که آنچه پیش شوقی را دی رو مید در بلاد ایران عصر دولت صفویه
[illegible] از در خط نسخ پیشتر صحیح [illegible] دو [illegible] در دو
[illegible] شهید که ختم السلاطین صفویه است هشت آنه هم کسی نمی خرید
[illegible] گران میدانستند قدر هر چیز موقوف بر رواج است شنیده باشید که
همایون پادشاه چون بعد هزیمت خوردن از شیرشاه افغان دوباره در اکبرآباد جلوس
بتخت سلطنت کرد موافق وعده نظام سقا را که جان پادشاه را از تلاطم دریا نجات
داده بود نصف روز پادشاهی داد و جمیع امرا و اهلکاران را تابع فرمانش کرد نظام
[illegible] اینکه یادگاری در جهان بگذارد همین حکم کرد که روپیه و اشرفی از چرم ساخته بیاید
وقتی که ساخته شد وضیع و شریف آنرا در بازار برده بمصرف در آوردند اهل بازار بلا تکرار
[illegible] بنابر [illegible] گرفتند خلاصه اینکه این کتابها مثل کتب دیگر در بازار که بدست می آید
[illegible] از ما داری یا از راه طمع است بطوریکه دو نسخه پیش خود داشته باشید و
و هر دو [illegible] نسخه ساده بر کاغذ [illegible] که [illegible] آرد بست و پنج روپیه یا سی روپیه قیمت
آن [illegible] که این نسخه خیلی صحیح و محشی و از نظر میرزا کاظم علی صاحب شاگرد

مولوی دلدار علی صاحب گذشته است حالا قیمت اینها در طرف شما یعنی پانزده روپیه
فرستاده نسخهای [illegible] ازین گلستان و بوستان و سکندرنامه [illegible]
خیال کرده [illegible] کرده ام [illegible] دیگر هم خواهد فرستاد لیکن بالفعل ازین مقدار قلیل
چه کار بر می آید بهر کیف من از روزیکه شما نوشته اید بچندکس گفته ام که ازین نسخها هر نسخه
که بهم رسد باید آورد شخصی از بزرگان بدین اقرار نموده بود که نسخه صحیح تحقیق از نظر خود
من و دیگر بزرگان گذشته را می آرم اینقدر گفته سکوت ورزیده است هرگاه مگر [illegible]
اشتیاق مشتری برو ظاهر میشود یک روپیه یا [illegible] قیمت [illegible] خواهد کرد چو دلال
و بائع هر دو [illegible] و از بزرگان [illegible] تکرار قیمت [illegible]
[illegible] بباید که بلاحجت هر چه طلب نمایند بدهم زیراکه قیمت آن کم میتوانم کرد [illegible]
داد زیراکه در هر دو صورت خود ذلیل و بی اعتبار میشوم درینصورت چه باید کرد
مشکل است و قاضی صاحب هم مجبور اند پیش ایشان یک دو نفر که از شهر برای درس
می آیند آنها باین کتب سر و کار ندارند لیکن بطرف شما هیچ نباید گفت هرگاه نسخه بقیمت مناسب
بدست خواهد آمد اطلاع کرده خواهد شد از زر قلیل فرستادن خریدار دل می ترسید
که مبادا کتابی به پانزده روپیه بگیریم و در نظر شما آن چهار روپیه باشد و تصحیح [illegible]
خان بالفعل سر دست ممتنع ازین سبب که کاتب ما آنچه نوشته است با اصل
مقابل است و دیوانی که نزد مصنف است در غلطی بدتر این نسخه است [illegible]
در حالی صورت امکان دارد که مسوده غزلها بسعی میرزا احمد از کاغذها یکجا [illegible]
است بیرون آید و میرزا نور بدل جهد در آن نماید و این هم [illegible] اگر میرزا احمد
خانه خان موصوف بعد المشرقین دارد گاهی می آید و زیاده از [illegible]

سوای این از نجیب که چند روز در نفث الدم که در سرفه خون بر می آید داشت بحیثیت
و نقاهت پیدا است که آن باعث نزله شدید اطبا هم او را از تحریر و مطالعه شدید مانع میشوند
و تصحیح کتب بی تعمق نظر صورت نمی بندد پس مجبوری دیگران بعد و سستی پیدا دل بطوریکه
هفت عبد بیت خواهد رسید و ازین حرکت که شما بجای خود دقیقا شهرت را می بینید دل
بسیار خوش شد اگر امری از امور ضروری سرکار یا مهمی بود تهیه ات و سیادت می ورزیدن باشد
آنوقت البته مانع این عمل میشوم و در عالم بیکاری از خوردن و خوابیدن هزار درجه بهین
بهتر است چونکه مطالعه تعلق بشوق دارد بقول استاد که می گوید مصرع
شوق در هر دل که باشد رهبری درکار نیست حاجت باستادیست هر که چست بود
بجهت تصحیح کتب خواهد شد و در عالم بیشوقی اگر صد بار پیش من میدید باز هم فائده
نیافت بالجمله ایطای جلی همان است که سوای روی در آن تکرار حروف زائده با
اگر بعد دور کردن آخر حرف روی مصرع ثانی همان باشد که در مصرع اول است واقع ازین
عیب پاک است مثل شفیقان و رفیقان و الا ایطای جلی خواهد چون عزیزان و رفیقان که
بعد دور کردن الف و نون جمع عزیز و رفیق که باقی میماند در روی موافقت ندارد و
در خندان و نالان ازین سبب که در اینجا الف و نون صفت فاعلیت است هرگاه
دور کرده شد خند و نال باهم قافیه میشود و در خندان و پنهان و رفیقان و مهمان و خندان
و رفیقان بحسب اینجا ایطای جلی ندارد زیرا که پنهان یک لفظ است الف و نون
زائد نیست و در خندان الف و نون برای فاعلیت و در رفیقان برای جمع است پس
هر دو باهم متغایر اند لیکن اینجا دو مذهب است بعضی بر آنند که خندان
و رفیقان ایطای جلی دارد و گویند که حروف زائد اگرچه در هر دو مصرع جدا جدا

لیکن چون زاید افتاده است بعد دور کردن حمد و بعد زاید از هر دو مصراع هر دو معنی
از هم جدا میشود در هم وحدت لاینهم اجتناب ضرور است و پاره بپردان رد کفته اند که زواید
در هر دو مصراع جدا جدا لا نیست اگر باهم متحد اند البته ایطای جلی نامیده میشود و اگر
باهم مغایر اند هرگز ایطا نیست و شایگان نام همین قافیه است که مشتمل بر ایطای جلی باشد
تمام شد این حکایت هم آقا صاحبان مکرم سلام و اشتیاق میفرمایند و تاج الدین
حسین خان صاحب از چاپ ده روز دیگر بلکهنو تشریف آورده در بار حکیم مهدی علیخان
نمیکنند مشاهره ایشان سه صد روپیه است یک قسط پیشتر داده بودند که بعد
امیر صاحب رفت دو قسط دیگر که از باعث نبودن شان [illegible] الا
بعد سه چهار روز هر دو یکجا گرفته میشود و بعد ازان ایشان و ولایت علیخان [illegible]
چون درین روزها هیچ بد آذوان قدیم با دست و نخی است از شرم جواب [illegible]
لیکن بد معامله و تنگدل و بلا با مردم خور نیست خط اسمی مرزا ابوالحسن خان در [illegible]
جواب آن ملفوف خط خود باید فرستاد قطعه یکصد و بست و ششم مخفی نماند که پیرو[illegible]
بود خط شما که مرقوم بست و سوم شهر کور بود و بهنگ دی ده روپیه دیروز که غره شعبان بود بعز
وصول در آمد پریشب میر نیاز علی هم کدخدا شد هر دو فیل حضور و پنج اسپ و دیگر
و تلنگها و ساز عربی و روشن چوکی از اینجا بخانه میر موصوف رفته بود تا او ران [illegible]
کدخدایان آراسته از راه نخاس بچهاونی آورده ام خواجه عبد الغفار باعث [illegible]
سوار شده داعی و میان حاجی دیگر و کنگار ام هر یک فیل دنبال اسپ نوشته بود [illegible]
از حضور هم خلعت با مهر شده تمام شد این احوال حال حکایت دیگر اینست که چون جد
امجد شما را با انتقال محبت بسیار است و تمامی بچها با خواجه وزیر صاحب [illegible] کردن

گریستن و ماندن ایشان از سلب تشویش داشتن جناب والد ماجد شان بچهاونی اتفاق
افتاده آنجا همه اطفال بی آرام و در یاد ایشان بودند اینجا اینها صاحبان از دیدن آنها
حالت مرغ بسمل داشتند ناچار بنابرین گذاشته شد که سلیمان و محتشم طالع عمر سار همین جا
بیایند چون ممکن نبود که محسن بی مادر خود باشد مادرش را نیز آوردند و محتشم را نیز که مسکین
بی مادر است و همیشه در پرورش او میباشد همان بجای دایه و عاشق اوست بازان نگویم
همین جا آوردند چون نظامی و اسحق هم در بنگله با دری شریک محتشم اند آنها نیز با اینها یکجا در
کتابت شان بزرگ شده اند از شهر بچهاونی نقل کردند حالا از اطفال سوای محمد امیر که بعد بر
برستی همکانات است نیز همین جا خواهد آمد در حویلی نخاس کسی نیست زین العابدین اسد آزر دیگر
اینجا بودنی دیدن والدین خود آمده است دلش رخصت نمید که در شهر بماند هر دو دختر
جوی او وسط شما نیز در شهر اند دیگر در اینجا هم آمده بودند انچه از احوال حسن پرسیده بودید
واخفای محبت خود باو کرده اید یعنی چه آیا در دنیا کسی هست که محبت با فرزند خود نداشته
باشد بر انسان چه موقوف است که حیوان با وجود بی نصیب بودن از عقل فرزند خود
میباشد بالجمله محسن و حسن هر دو برادر بخیریت هستند و دیگر اطفال هم که شما گذاشته
رفته اید یکایک بفضل الهی در زیر سایه عاطفت جد امجد شما شب را بروز می آرند خاطر شریف
از ین رهگذر جمع باید داشت و بر شکوه آباد موقوف نیست اگر آقا بکابل نفرستند
باید رفت رحمت خدا بر حوصله و همت شما کار مردم غیور همین است این عادت عا
ناپسند است که برنج و محنت نان بزرگان خورده در یک مکان میگذرند باید اگر سواری فیل
از بی غیرتی بدست آید صد بار پیاده راه رفتن به از ان است نقشه زمین و مکان نو
باین صورت است که از دروازه اول تا بدروازه دوم یک قطعه زمین است که

وسعت آن یک و نیم برابر ملکه دو چند صحن بیرونی حویلی مخالف است که حویلی معقول همدان
طلب یار میتوان شد چون در خانه زنها از خواجه جان رو میگیرند شاید برای خواجه موصوف
همانجا حویلی تعمیر کرده شود در خلا دروازه دوم تا کنار چاه قطعه زمین صد ذراع در طول و هفتاد ذراع در عرض
خواهد بود و عمارتها جدا جدا بر همین زمین ساخته خواهد شد و از کنار چاه تا دیوار احاطه تا درین
مذکور قطعه زمینی است مائل به نشیب بقدر پنج زینه طول آن از صد ذراع بیشتر و عرض
پنجاه ذراع بوده باشد این قطعه تمامش باغیست و باغبان هم برای درستی آن نوکر
شده اند بالفعل پانصد درخت گلاب و ششصد درخت بیله و مهتیا دران موجود
و انگور هم از قسم حبشی و سفید و غیره قریب هشتاد درخت و پنج درخت چنبیر و جوانی
و دیگر نهالهای میوه حالا خریده اند سوای این برای بقول و ریاحین زمین جداگانه
تمام شد طول و عرض زمین مذکور که پانصد و پیر دیوارهای احاطه آن صرف شده و هنوز سوای
چپرهای بوریا که برای پرده محل سرا ساخته اند مکانی ندارد و بعد بر حاجت البته مکانها
متعدد و تعمیر خواهد یافت خدا کند که کوانگی شما به پیوند صورت بندد لیکن شما را سعی ... شما
آقا مناسب تر است هر چه مرضی صاحب والاجاه باشد ... تا حال آنچه
شما با صاحب والاشان گفت و شنید کرده اید همه معقول و مربوط بوده است
هم خدا تفضل خواهد کرد بر کم و بیش مشاهره هیچ موقوف نیست تا قوت در بدن است کاری
باید کرد که نان بزور بازو عجب لذتی دارد فی الواقع ابو الحسن خلیفه ... آدم
سیر چشم صاحب توفیقی است دوستی با او ضائع نخواهد شد رقعه بنام ...
درین خط ملفوف است باید رسانید باید دید که خانصاحب ... خدا کند
که زود برسند تا مقدمه شما یکسو شود بخدا که من از استقلال شما خیلی شکر گزارم زیاده

باد و خیریت بد **رقعهٔ صد و بیست و هفتم** بنگلربیگی قلمرو براعت و فهر[ن]
ملک بلاغت سلّمکم الله تعالی سلام شوق مشحون اشتیاق و ابتهاج با ذکر رقیمة الوداد محرره
بلده شهر حال در لف صحیفه انیقه مخدوم معظم خواجه محمد امین اصفهانی الاصل سمرقندی الموطن
که نشو و نمای ایشان از خاک صفاهان است متضمن صحت و عافیت جمیع صاحبان
در جواب سطور مرقومهٔ فقیر غالیه سای کاکل وصول گردیده چشم نگران را مایه دارد
گردانید سبحان الله شاهد فارسی را بوشاح لآلی متلالی الفاظ ترکیب پیراستن طرفه کاری است
اللهم زد فزد دل را جا لا طبیعت ما بسیار خوش شد در تمام خط هیچ جا غلط نبوده است الا دو جا
این غلط را غلط نمی گویند بلکه خطا باعتبار کثرت و شهرت است و آن این است که
شما اقلیدس و ابلونیوس را که دو حکیم زبردست بوده اند مثل جالینوس و بقراط و ابو علی
دانسته معالجه را بآنها منسوب ساخته بودید هر چند این هر دو کس در طب هم مهارت
تام داشته اند لیکن از کثرت مزاولت در فنون ریاضی مشهور بمهندس و ریاضی شده اند
و اقلیدس نیز همین حال دارد و آینده احتراز ضرور است این سقم سقم عبارت نیست بلکه غلط
در تحقیق احوال [illegible] است بالجمله درین روزها اکثر یاد شوربه و دراج و بلدرچی بحضور پرنور [illegible]
[illegible] تعالی می آید و کباب و قورمه و آب یخ که خورده میشود یاد می آید و جای شما سبز و سیر
و تماشا هم لطف دیگر دارد مرگ خودم که اینگونه کیفیت گاه گاهی بعد سالها در شهر نصیب
مردم میشود بعد مسافت ده کوچ زیاده ازین نیست که از حویلی شما تا [illegible] گنده رفتن و
آمدن و اگر زیاده ازین اشتیاق افتد از خانهٔ خود به بندبان رفتن و آمدن تصور نمایید و
بمقراطیس علیه السلام آدمیت افیونی بیشتر مثل شیخ محیی الدین عربی علیه الرحمة
بیا عالم قدس [illegible] کار [illegible] سفر را طبع راحت طلبش [illegible]

نشسته ارسطوی زمانه است هر روز تخم تدبیری پیدا میشد لیکن گاهی نوبت بدزد نیز میرسید
خلاصه آدم [illegible] اختلاط خوبی دارد دیگر اینکه پریروز یک خط دیگر اسمی عموی شما
نوشته بودید در [illegible] یقین که رسیده باشد یا نرسیده چنان خط سطری چند برای
شما هم هست ملاحظه خواهید کرد حالا از طرف عبارت شما خاطر فقیر جمع است لیکن اندکی
خط پیدا باید کرد و برای تحصیل همین عمر است وقتیکه خط پیدا شد خط کجا و دانید که بهترین
علوم علم تحصیل معاش و بهم رسانیدن ترفع در اشغال و اقران هست تو شما بخت فرزندی
که بزور بازو حق والدین ادا نماید از اطوار شما پیدا است که چیزی خواهید شد به حال از قلم
حرف زدن دست برنخواهید داشت که این دولت نصیب هر کس نمیشود دیگر هنر با
از کتاب حاصل میتوان کرد و این بغیر صحبت دست نمیدهد هر چند [illegible] کل است [illegible] شما
[illegible] است زیرا که [illegible] شما همه مطابق روزمره است آنچه در خطوط مینویسید
همین [illegible] حرف زدن بکار برید حالا هم فارسی شما قابل مذمت نیست انقدر هست
که کم حرف میزنید و در اثنای حرف زدن دم بخود میشوید و این خوب نیست [illegible] از همه
چیز بهتر است امروز در اینجا مقام بود فردا ایم و کوچ پیشتر زیاده نیست رقعه

صد و بست و [illegible] مسیحای مضامین مرده و شگفتگی آور طبایع [illegible]
عزیز قدرت فرزدق بلاغت سلمکم الله تعالی بعد سلام و اشتیاق فائض [illegible]
واضح باد که رقیمه محبت شمیمه مرقوم بیستم شهر حال متضمن صحت و عافیت و بیان [illegible]
در [illegible] شخصی معلوم مشتمل بر عبارات ترکیه جلیله [illegible] وصول [illegible]
[illegible] ذکر [illegible] تباهی [illegible] ارزانی داشته او تعالی [illegible]
[illegible] کنند امر [illegible] اول [illegible]

دیگر ملتفت اندیشم ... قیلور بر کون فوایس لار بو بالیق دین حقایقی نی سببی بولغای

اولارنی ... کیمکاکیم قیلیشی بو لیشی دین کوب تفوایرور و عبارات شما بزبان اتراک بهم خوب بود

ضیعا الدین وهزار مرحبا لیکن چون هنوز مشق آن چنانکه باید نداریم و بعضی ... ها ... ملا

واقع نشده بود و این مضائقه ندارد میشود رفته رفته صاف تر خواهد شد حالا هم از ... را

بهتر بود بنازم ... ریزی عموی شمارا که چقدر زود تر شمارا باین زبان آشنائی داد ... از

ابتدا از تاثیر باطن اشراق مواطن آن عواصید ... ان است والا مردم استخوانها در

... شکسته ... سر منزل مقصود را بلد نگردیده اند بالجمله امروز که بست و سوم ماه است

... پور رسیده ایم و فردا ... سه ... خط شما دیروز ... میرزاپور نام مکانی رسیده بود

حالا الحمد لله منزل ... بعد ازین هم نخواهد ... آید هم التجا ... لیکن

... انقسم اهو و یا ... کجا شاید سیلدرجی و ... ج بدست ... که بخدمت وا ...

ناجد خود ... بعد سلام باید گفت که زود تر در وقائع نعمت خان عالی ...

... که مصرع اولش این است الوای چون کنم که اسیرای شد سقط ...

... کتاب ... ردیف کرد واقع شده برآورده بر کاغذی بخط نستعلیق

... خط از ... و زیبائی آن بنویسند و آنرا در خط خود ... زود تر ... رسانند که

... پس برسد پیشتر هم خطی بخدمت ایشان یعنی قاضی صاحب ... همین مطلب

نوشته ام ... رسیده باشد و ایشان هم جواب آن بقلم سپرده باشند باره

... دیگر در ... مرزا ... صاحبزاده و ...

نوه جناب عالی ... خود ... آورده ... شده ...

که می آیم بچه های شیر در پنجره های چوبین میخوردشند و یک بچه را بعالیجناب حضرت صاحب [illegible]
نیز وعده کرده اند بلکه هنوز که نرسیده اند ایشان در موسم زمستان تحمل کنند حضرت
خدیو خلاق [illegible] بکوید آنکه چون خط تمامی رسید سواری جناب عالی از سرکار مراجعت نمایند اگر
و یک شیر کلان بر [illegible] بار بود حالا سی شده و بروایت بعضی سی و یک لیکن [illegible]
کلانتر از همه شیر است و سخت [illegible] یعنی هرگاه گله فیل خورده ازیاد را آید [illegible] فیل حضور
و بقهر تمام حمله ها میکرد ولیکن طاقت حرکت نداشت اخر تکیه ها از چار طرف بر او بار بدن گرفته
در دهن گرفته آنرا ژولیده ساخت و [illegible] خلاصه اگر [illegible]
الاشتیاق بگویند [illegible] زیاده خیریت

رقعه صد و بیست و نهم

مخفی نماند که خط بهجت [illegible] موافق معمول دیروز که [illegible]
در جوابی [illegible] آنچه نوشته بود دیدم که غلطی [illegible]
[illegible] یقین است که چنین اتفاق افتاد [illegible] نوشته [illegible]
چیزها [illegible] اگر شما تمام برهان قاطع و صراح در سینه داشته باشید [illegible]
صاحب [illegible] خواهد شد البته چون [illegible] من و شما محبت [illegible]
لیکن اگر شما خط خام که نوشته اید دربار [illegible]
با آن قسم [illegible] آنست که [illegible] بیابید [illegible]
خوار و محتاج شما باشند لیکن طالب العلم [illegible]
مطعون خلق خدا بشود [illegible]
حمید گاه دست [illegible] و خلق خوش [illegible] مروت و فتوت [illegible]
[illegible] گردن و [illegible] ممنون [illegible]

مهربانی اظهار کرده بودید همه صفات پسندیده این چاپ و چاپچی داشت لیکن زن جلب
بود و فریب بسیار میخورد خیر و خوبی روزهای ماه مبارک تا امروز که بیست و ششم گذشت
بعد ازین باقی این هم بآسانی خواهد گذشت بالجمله خدا کند که زود در صحبت احباب برگردد
نوشته بودید که شما مردم بجاهای خود بر روانه شوید وقت حصول اطمینان هر کدام بیکدیگر
خواهد رسید خاطر جمع باید داشت لیکن وقت از کار بکار دیدن
کتاب و متوجه شدن بامور آن عنایتی دارد و جهت تشریف بردن شما برگشته یک دستور
العمل از اینجا خواهم فرستاد هر چند کاغذ از سرکار هم بشما خواهد رسید لیکن این دستور
العمل هم بعضی احباب بکار خواهد آمد حالا بهمین قدر اکتفا میکنم که خرد و بزرگ
در تعمیر و جمع صحت و عافیت اند انچه دیگر نوشتن آن ضروری خواهد بود
بعد از این خواهم نوشت وقت تشویش است و اینکه مزاج آقا
جان آقا محمد صادق خانصاحب سوای این دیگر چه نوشتم که
علیا این بار سلامت بمانند و جان بر شوند تقصیری من خواهد شد که
هر چند کرد شما هم دست بدعا باشید انچه بر دلم میگذرد من میدانم
این حوال را که بگویم پس پریروز عجب روزی بود که ما همه مایوس
اند و سوز نفس هم برطرف گردید امشب زیاده از آن شب بود امروز هم طرف شما
که گفتم پرسیدند که پسرند و خود بخود گفتند که میرزا امامی پسر خواجه قاضی خان است
که گفتند بسیار اینجا می آمدند حالا شاید درین شهر بوده باشند
لیکن باین قدر که من نوشته ام و چه دیگری تمام کرده بودند و آواز
با وجود بردن گوش بمقابل دهان بگوش من نمی آمد از نماز مغرب سحر

بگوش میرسید و بدقت فهمیده میشد [illegible] طائر روح ایشان [illegible] کرده بود [illegible]

لیکن چون دو ساعت دست که خود بخود در عالم غشی آمد تا امروز [illegible] باعث [illegible]

که اوراق [illegible] میشود مرا اینحالات دیده عجب آدمی است که ناگفته به [illegible] لیکن [illegible]

[illegible] امروز روز مسهل ایشان است دوا [illegible] شانیده [illegible]

در حضور [illegible] ام اگر مسهل عمل می کند و چند دست اجابت میشود [illegible] است از

لاغری [illegible] چه بگویم که هرگز شناخته نمیشود [illegible] برای آقا

ابوالحسن صاحب که از فرط محبت زیاده [illegible] ایشان در بلا گرفتار اند باید نوشت [illegible]

امروز بلکه اینوقت که هنوز دو پهر نزده اند این [illegible] بعد از [illegible]

خواهد شد امیر صاحب [illegible] سبب بسیار مغموم اند [illegible] صاحب [illegible]

[illegible] صاحب هم آمده [illegible] صاحب را [illegible]

[illegible] اند لیکن [illegible] ایشان عجب تپی بود باعث [illegible] اینهمه فساد [illegible]

[illegible] شخص واقع شده [illegible] این [illegible] اغوا [illegible]

[illegible] نمی ترسم که مبادا فلوس [illegible] نکنند [illegible]

[illegible] چه نویسم که تفصیل آن در طومار [illegible]

[illegible] نماند که خط بجهت [illegible] مرقوم ذیقعده [illegible]

[illegible] ساخت [illegible] قبول [illegible]

شخص [illegible] نوشته [illegible] اطمینان کرده [illegible]

[illegible] خواهد شد [illegible] معلوم میشود که [illegible]

دگر از جاهای دیگر [illegible] میان بزرگ شده [illegible] تمام [illegible]

داد که نوشته بر مونده نوشته مضایقه از [illegible] درصورتیکه زیاده از یک کرئی [illegible]
نموده دیوان نقصان نموده باشد اگر دو [illegible] اینجا بود لازم بود که [illegible] لیکن
[illegible] کاغذ باید از اینکه [illegible] آمده بود و الا استمباری نمی نشستید [illegible]
[illegible] خود هم نشاند باید که عذر نکند از خود توقع برآمدم [illegible]
[illegible] آگاه طرف ثانی مجوز شود چه مضایقه از رفتن شما در [illegible] بسیار خوش
شدم در [illegible] خواهش [illegible] لیکن دل براحی [illegible] شما میخواهد
[illegible] مطلوب بدون نقاب خفا برود [illegible] که پاره [illegible] رسیده اید و تا رسیدن
[illegible] آنجا اینجا باید بود و بعد حصول طمانیت از این امور چند روز [illegible]
[illegible] ایام [illegible] شما رخصت گرفته اینجا [illegible] دیگر اینکه [illegible]
[illegible] صاحب [illegible] برادر [illegible]
بود [illegible] بسیار در مقدمه شما [illegible] لیکن [illegible] انقلاب [illegible]
آن [illegible] منشی مزبور استعفا داده بوطن [illegible] کالبد
[illegible] حکم صاحبان بورد به صاحب کلکتر بمضمون رسیده که فلانی [illegible]
[illegible] استعفا نوشته است لیکن نوشته ازوی [illegible] فائده [illegible]
[illegible] حکم [illegible] ثانی به بنارس رسیده بود من دیگر کلمه [illegible] ذکر گورنری نوشتم
تا [illegible] منشی مزبور بود تمام شد این مطلب جناب مخدومی آقا محمد صادق [illegible]
صاحب [illegible] مطلق چاق و تندرست اند [illegible] بقلم آمده [illegible]
صدقی [illegible] نوشته نماید که در جواب خط شما [illegible] چند روز پیش از این روانه شده
[illegible] غالب که رسیده باشد جواب بعضی سوالها از خاطر فراموش [illegible] حالا

پنجم آنست که قافیه معمول را چون بعمل و صنعت حاصل شود [illegible]

بیشتر دند و حالا در متاخرین داخل صنعت کردیده و قدغن نموده اند که [illegible] زیاده

دو [illegible] در قصیده زیاده از چهار نباید آورد ولیکن کسی که این عمل [illegible]

[illegible] و در قصیده زیاده از نیم الحاصل قافیه معمول به ترکیب [illegible]

حاصل [illegible] امر [illegible] ترکیبی [illegible] آنچه به دو لفظ مستقل بهم رسید مثالش [illegible]

[illegible] حاصل [illegible] قافیه شده و کرده

مصراع اول به ترکیب لفظ حاصل شده در مصراع [illegible] لفظ البد [illegible] ترکیبی [illegible] شک نیست

اول مرکب از دو لفظ کامل [illegible] زیرا که [illegible] الرحو [illegible]

دو معنی بهائم و [illegible] چون اسب و شیر [illegible] ترکیب [illegible]

[illegible] مثال [illegible] این [illegible] دریا [illegible] بیرون از [illegible]

در چهار [illegible] منافت [illegible] ظاهر است [illegible] جزو لفظ [illegible] مانست

که معنی دل رسته باشد [illegible] مفتوح که از منافت [illegible] نیز لفظ [illegible]

[illegible] بیاید بلکه جزو این چار لفظ است که [illegible] ذات خود [illegible]

[illegible] و [illegible] درین صورت قافیه [illegible]

[illegible] بودن [illegible] شعر چراغ روی ترا شمع گشت پروانه [illegible] را بجان [illegible]

خویش [illegible] پروانه [illegible] در مصرع ثانی [illegible] آمده و آن لفظ کامل است [illegible]

[illegible] ثانی آید همراه فعل [illegible] چون رفت و فعل مضارع چون [illegible] بیاید

[illegible] نهی که خصوصیت نهی [illegible] مانند مکن [illegible] درین [illegible]

همه [illegible] همراه [illegible] اینجا هم [illegible] می آید [illegible] می گویند مکن [illegible]

زبان [illegible] که [illegible] بسیار دارند تقدیری است تمام شد بحث معمولی [illegible] باقی ماند تحلیلی
[illegible] نوشته شد مگر چه ضرور و مونث چهار گونه است [illegible]
[illegible] مانند جار زینب و جارت هند دوم تقدیری مانند دار [illegible]
[illegible] کرده اند که تانیث آن در کتب از جهت آن است [illegible] هر دو
لفظ [illegible] دیده است [illegible] مذکر استعمال [illegible]
[illegible] تقدیری اند زیرا که در تصغیر [illegible] آنرا تای تانیث گویند می آید
[illegible] منحصر است [illegible] آخر آن الف مقصوره یا ممدوده بیاید مانند
[illegible] الف ممدوده [illegible] لیکن این تانیث [illegible] العقول منحصر است
[illegible] پس [illegible]
[illegible] موسی علیه السلام که برین وزن است چه ضرب موسی [illegible]
[illegible] موسی دشمن خدا [illegible] مجبور است در [illegible] ضرب [illegible]
[illegible] این مثال علم بود مثال صفت مانند حبلی باشد [illegible]
[illegible] سماعی منحصر [illegible] لیکن بحسب ظاهر چند لفظ دیده شده [illegible]
[illegible] چون چشم و گوش و ابرو و بینی و دست و پا و غیر آن همه
باشد و شمس و هر چه باین معنی آمده و فردوس و هر چه مرادف آن است و باقی چیزها
موقوف [illegible] کلام شعرای عرب یا لغت است [illegible] معنوی اگر [illegible]
هم بسیار [illegible] چنانچه در کلام الهی الفلک المشحون وارد شده چه فلک [illegible]
کشتی [illegible] آمده و در هر دو صورت مونث است پس [illegible]
[illegible] جمع [illegible] العقد [illegible] حکم مونث [illegible]

لیکن [illegible] درست است بین فرق این مراتب دقایق مجلد [illegible] کرده ام آنچه مقصد [illegible]

می [illegible] قصه [illegible] الکلی اغراض نوشته آنها [illegible] کسی که [illegible] نظر [illegible]

[illegible] کسی [illegible] و در وقت هر گاه قانون نامه یا ر دیگاره نوشته شود بهمان دستور که مروج [illegible]

زیرا که اینکه [illegible] احسان [illegible] فارسی عربی رواج پذیرفته است در خاطر آنها همین منقوش شده [illegible]

کسی که [illegible] معنی صحیح [illegible]

برای اصحاب فهم و ذکا و آشنایان کتاب و صاحب قدرتان [illegible] محققان [illegible]

شود از الفاظ غلط و [illegible] و سقیم احتراز [illegible] است [illegible]

که علم هر کس که [illegible] است از فیض مطالعه [illegible]

[illegible] و قطع [illegible] اینکه [illegible] درست [illegible]

[illegible] عند [illegible] سعان [illegible] کتاب را ملاحظه نماید البته [illegible]

[illegible] که درخت [illegible] زیاده خیریت [illegible]

[illegible] صفاهان بیگلربیگی دار السلطنت باعث در جهان [illegible]

[illegible] عبارات [illegible] قزلباش الفاظ [illegible]

اشتیاق تازه و آرزوهای بی اندازه در رسیدن قرطاس [illegible]

فوج در یا موج بیان میسازم که دیروز که بست و هفتم شهر حال و از چهار روز [illegible]

آفتاب سعادت [illegible] ظفر مظهر جناب عالی [illegible]

[illegible] و امروز هم [illegible] دولت [illegible] افزای قرب و جوار [illegible]

[illegible] مقاله [illegible] بیاض فرزوق [illegible] و رشک [illegible]

[illegible] اسلوب [illegible]

[illegible] بعد نصف النهار که چاشت [illegible]

[illegible] بتوسط [illegible] یعنی سرکاره ڈاک رسیده او قات [illegible]

[illegible] توخوش که وقت ما خوش کردی به عبارت این [illegible]

[illegible] جزاک الله فی الدارین خیرا و خطوط دیگر که در ان [illegible]

جواب خط والده [illegible] جواب خط [illegible]

[illegible] یکی از دوستان صدر الدین [illegible] والده [illegible] است که [illegible]

[illegible] مشار الیه نوشته [illegible] بدین توقع که [illegible] حروف آنرا و لف

[illegible] تا انوقت که دو پهر از [illegible] برده [illegible]

[illegible] بوده ام دیگر [illegible] است [illegible]

[illegible] روز [illegible] بخیال می آید تا دیر روز [illegible]

[illegible] سوار شده بجنگل تشریف بردند [illegible]

[illegible] چگونه زنده باند که مقدار کله هم قریب نیم [illegible] است [illegible]

[illegible] السلام را تب از رفتن باز داشته بود [illegible]

[illegible] بوده ام که همیشه فارسی حرف بزنید غرض این بود که هر گاه [illegible]

[illegible] صاحب خود با ن خواجه امیر خان دست دهد آنوقت هر قدر که بگویید فارسی بگویید

[illegible] یکساعت بیرون بیایید و تمام روز در خانه باشند [illegible] خواجه امیر صاحب

[illegible] با جدا مجد خود و عمو صاحب کلان هم همین [illegible] داشته باشید

[illegible] شما این نیست که از راه [illegible] باشا شرف نیز [illegible]

[illegible] مطلب [illegible] خیمه گاه حضور [illegible]

آب روانی دارد که وصفش بزبان [illegible] توانگر و مانی [illegible]

[illegible] کنی [illegible] در [illegible] ام اقبال الفرمایش جناب عالی نقشه [illegible] با سوالهای [illegible]

[illegible] ام اگر میان [illegible] رسیده اند لیکن هنوز کرده است [illegible] لکهنو بورق دیگر [illegible]

[illegible] رقعه صد و سی و [illegible]

شما [illegible] یعنی صحیح [illegible] الماجد

سلام [illegible] فهم و ذکا [illegible] آشنا [illegible]

[illegible] و الا [illegible] که [illegible]

ربط و [illegible]

سفر رسیده و جواب [illegible] قلم [illegible] از خط [illegible] شما [illegible]

حال بود ترشح مینمود که [illegible] جواب خطی که در [illegible] کلکته [illegible]

[illegible] آخر بود [illegible]

[illegible] گرامی [illegible] خان صاحب را تمام [illegible]

[illegible]

[illegible] خوان نشسته منتظر شما [illegible]

لیکن که فلانی برای استخاره رفته است حاضر میشود آنوقت سوال [illegible]

کاغذ [illegible] سه سطری که حاوی جواب جواب خط شما باشد نوشته [illegible]

[illegible] گرامی عموی شما بود گذاشتم شاید آدم به درزن [illegible] شاد [illegible]

و درانگم کرده نور چشم من بدین چند موقوف است اگر من ده با خط [illegible]

و وقت جواب آن [illegible] تحریر نخواهد داشت [illegible]

من جواب [illegible] خط با [illegible] کدام باید که شما شیوه تحریر از دست [illegible]

برای شما که [illegible] آدم و در شنبه بود [illegible] از ارسال [illegible] لیکن [illegible]

[illegible] و نوشته شده [illegible]

...بوده است پهلوی شما خوب شد که از عبارت شما رسید جواب خط...
خط شما یا خط والد شما بعینه ... نیست در عالم ... شنیدن چه ...
خط ... شما می نویسید و بجناب حضرت قبله و کعبه همین آداب ...
... کلان شما بگزارش سلام اکتفا کرده ام از همین سبب ...
... عرضه بجناب قبله و کعبه و نیاز نامه بخدمت ... صاحب ... تصنیف ...
... چون ... اکبری ... شکر ... صاحب
... قبله دریافت نموده ... آنجا ... دریافت میشود
... کرده ... اصول اکبری ... دیده لیکن اینقدر میگویم
... را ... ضعیف نباید ساخت ... این ... را
... گرفته اید ... و از ...
... اغلاط بکنید ... واحده در چاه شک ... است ...
است ... هرچند آدم ... تقلید کسی نمی کند و هرچه بخاطرش ... از ان ... قدر
... باید کرد اینقدر که شما می نویسید در ... این مقام ...
... پهلوی خود باید گفت که آدم ... فرستاده رقعات خود ... طلبید
... خانی ... هرگاه ... خواهد دید خواهد داد و احوال لشکر این است که دیروز ...
... شیر کلان شکار شد و امروز منزل ... است پس فردا ... هر چه ... الاجمال
... اندیش رکاب جناب عالی خواهد شد انشاء الله العزیز القدیر روز
... نوشته ... از دست ... دیگر

خیریت **رقعه صد و سی و چهارم** ... تحریر ... زبان

فرزند دوران سلمکم الله تعالی بعد [illegible] واضح باد که امروز [illegible]

روز یکشنبه است یک [illegible] دیگر [illegible] شده [illegible] خود است هر چند [illegible]

[illegible] اوفتاده [illegible] میشود یا شیر دیگر بر می آید [illegible] تا [illegible]

[illegible] معلوم شد که هیچ یک از [illegible] بوده است تا دیروز [illegible]

[illegible] روز [illegible] شد که همراه داده بوده اند اگرچه اینجا در هر منزل [illegible] و تماشای تازه

[illegible] حاصل میشود لیکن [illegible] آب

جابجا بر روی نهر [illegible] فرزند [illegible] است [illegible] خدمت صاحب [illegible]

عالی را سلامت دارد که [illegible] دولت [illegible]

[illegible] و در مراجعت [illegible] اختلاف بسیار است نزد [illegible]

[illegible] خواهش [illegible] نظر [illegible] مجری خواهند

[illegible] مجری [illegible] رفته از [illegible] بلکه [illegible] میروند [illegible]

و نزد بعضی چنین ثابت شده که از [illegible] برگشته [illegible] خواهند

[illegible] میروند [illegible] دو بار پیشتر هم رفته ام [illegible]

آنجا بهم [illegible] یوسف علی در [illegible] خیلی اهتمام [illegible] لیکن [illegible]

سخت آسمان و [illegible] دیگر اینکه [illegible] خدمت [illegible] نواب محمد [illegible] خان

بهادر [illegible] سید [illegible] باید داد که [illegible] جواب این عرضه

جواب خط [illegible] خان [illegible] خط [illegible]

[illegible] صاحب [illegible] صاحب [illegible] رسیده باید

که [illegible] یافت [illegible] خدمت و دوست [illegible]

مکتوب صد و سی و پنجم

[illegible] صاحب سلّمکم الله تعالی بعد تمنای [illegible]
مخفی نماند که نوروز که غرّهٔ ربیع الاول [illegible] هجری بود و قطعه مکتوب [illegible] در ڈاک جناب
[illegible] ملفوف خط علامه حسین خانصاحب بدست آدم [illegible]
[illegible] که دران ملفوف بود رسید لیکن خط میان [illegible] بود در [illegible]
[illegible] آن در لفافه از خاطر فراموش شد حالا اگر خط [illegible] خط دیگر
[illegible] علامه [illegible] خانصاحب [illegible] اگر هم [illegible] است [illegible] بگویند
[illegible] بگویند که خط [illegible] صاحب در راه [illegible] خط دیگر بهمان مضمون مختصر
نوشته [illegible] بدست [illegible] روانه کرده شود هرگاه بیایند در خط خود پیچیده نزد
خانصاحب [illegible] باید فرستاد تمام شد این مطلع [illegible] میگویم که [illegible] انتها
لفظ چه یعنی قاصد [illegible] نماند که چه شخصی [illegible] بینند که [illegible] خود احکام
[illegible] برای امرای بر دو جانب القاب باشد خواه دام ظلکم خواه دام ظلهم هر چه [illegible] نویسند
و نیست [illegible] این برای شخص مخاطب دام ظلکم و برای غائب دام ظلهم نوشته
باشند

مکتوب صد و سی و ششم

مخفی نماند که [illegible]
سیزدهم جمادی الاولی روز چهارشنبه بود قاضی صاحب لفافهٔ خواجه [illegible]
[illegible] فرستادند در لفافهٔ مذکوره عرضه بنام خواجه پادشاه خانصاحب و خطی نامزد
[illegible] و دو خط دیگر اسمی آقا صاحبان مخدوم رافت نشان [illegible] گر و گنکا رام [illegible] بنا
بر [illegible] خط خود در مطالعه در آورده هر دو خط بمکتوب الیه جدا جدا داده
رسانیده شد جواب از همه بزرگان ملفوف این کاغذ است باید خواند از دریافت
احوال مرزا [illegible] صاحب سخت الم بدل رسید لیکن چون [illegible] مشکل

[illegible] و در خراسان خواهد [illegible] اگر او [illegible] شود [illegible] و جوانب [illegible]

اسلام [illegible] دن [illegible] در [illegible] واپس شود که [illegible]

[illegible] صاحب تو به محبت پنهانی باد و [illegible] برای ملک [illegible]

[illegible] بود و آن [illegible] افضل القضاة قاضی نجم الدین خلیلخان صاحب [illegible]

[illegible] در خجسته سیرت [illegible] شود و نقل دیوان انشا [illegible]

[illegible] شود و بمقام [illegible]

من در [illegible] [illegible] بود [illegible]

[illegible] قاضی صاحب [illegible] مقابل [illegible]

گفت [illegible] بود [illegible]

[illegible] است [illegible] خان [illegible]

[illegible] و ماه [illegible] سبحان [illegible] سال [illegible]

[illegible] شود [illegible] گفت [illegible] شد

و ادوای این کار دیگر این که [illegible] گفته [illegible] خان [illegible]

این عزیز [illegible] [illegible] جبال فرستاد [illegible] چون

[illegible] منقطع شد سبحان قلی [illegible] و [illegible] خود [illegible]

بود [illegible] این راه [illegible] حالا با توجه سلوک [illegible] سبحان قلی بیگ گفت که [illegible]

و صاحب [illegible] [illegible]

[illegible] صاحب [illegible] چون من در [illegible]

[illegible] انشا [illegible] خان [illegible] و ام و او نمی تواند [illegible] اینجا [illegible]

که اینجانب بیشتر است که مجموعه در کلکته مخلص امین واخل نموده است تا بزرگان و بزرگ‌زادگان

دیگر آیین شوند چون خان موصوف مجموعی بیگناهان کلکته‌نشین و دیگر اجداد را

گرده بود همه را کلکته بجان قبلی پاک یقین حاصل شد که این بیچاره کلکته جا

بعد آن شد که بسبب پسر خان موصوف نازل شد ابتدا مرید و جبر

تکلیف و باجه شده داماد و پسر خود و دیگر آشنایان خویش را نزد طرف‌داران و معتمدان

بالجاج و زاری پیش آورده با ایشان بمولد و اطلاع عرضه این تلبیس انشا کرده

آصف‌الدوله بیسه و کنیها کتاب زده بودند نواب جناب عالی دام اقباله احدی مجال

آن ندارد که چاکری کسی آدمها فرستاده و اسبی نیک بخرد نقل کتابها فرایشی

باشد که بحکم کسی آمد اتی بومنا نزد احدی بیاورده است روزی شخصی حق‌الیقین

بخط باقرا آورده بود سی روپیه قیمت میکرد نهایت به بیست و پنج میفروخت چون ما

در ایام استنبای قیمتش هفت یا هشت در نظر است و این را هم گران میدانیم

اگر پنج یا شش هست ارزان است واپس کردیم دیگر خیریت وضع و شرف

خوش و خرم بسر میبرند خاطر جمع دارند رقعهٔ صدقی

نقاب کنوز براعت و حافظ آثار البلاغت سلمکم الله تعالی مفاوضه محبت

طراز مرقوم پانزدهم شهر حال در لف مستقبلا ممتاز نوع بشر مدرس رقایم سمت تحریر

یافته بود از این اخواری دام مجده متضمن صحت و عافیت جمیع بزرگ و کوچک

بجلسی که صحت سابق بود بتاریخ بیست و دوم ماه مزبور روز پنجشنبه بوقت سپهر رقم حقا

وصول مسرت مشمول برکشاد و مطالعهٔ آن غنچهٔ دل را سرمایهٔ شگفتگی

جا دید و کنار نهاد و مضمون سرور کم کمتر ... روز جمعه که شنا ...

حالا معلوم نیست که درست [illegible] شده یا خیر رقعه احمد فوق وهم [illegible]

شعبان روز یکشنبه خط مسرت نمط [illegible] که [illegible] نوشته بودید [illegible]

[illegible] احد ابنام دوستان بود مطالعه رساند تا اکنون که حق طلبیده بود هنوز [illegible]

انشاء الله العزیز روز دیگر می آید همراه خواهید آورد ولیکن یک کاغذ را ملف [illegible]

میخواهیم که نقل غزلهای حال با سرها در حاشیه دیوان بخط برادر شما نویسانیده شود [illegible]

در مخمس [illegible] و غزلهای مشاعره حالا که والد ما جد شما رسانیده شد جناب [illegible] در [illegible]

دیوان [illegible] باشند نزد شما فرستادن ضرور نیست زیرا که اگر دیوان انجا میبود

رضا نقل نداشت حالا چه فائده این با تعجب مشاعره از غیبت رحمت صاحب شما

منعقد نشده و بعد ازین هم نخواهد شد همین هم درین روزها اتفاقی گفتم برای مشاعره

منعقد [illegible] در [illegible] حتی وطن صاحب مشاعره بود حالا اگر خلاف [illegible] هم شما

بکنید اراده ندارم که بزم هم آیم دیگر احوال دیگر بدانید که سعادت علیخان در [illegible]

برادر خود چه خوبی چه رسید بلکه سوای نظام الملک آصف جاه احدی [illegible] عصر خود

هم شعور با و نسبت نداشت لیکن حالا این نواب خیلی غنیمت است روزیکه به مسند [illegible]

از بس رحم بعد دو سه روز آن پیاده های ناکه را حکم کرد که بخیزند هر کس از زن و مرد

بهر طرف که خواهد برود و هرچه از نقد و جنس همراه دارد کسی مزاحم نشده باشد و سوای اهل

مردم بسیاری از قیدیان نیز رها شدند [illegible] شما [illegible] چنانچه [illegible]

[illegible]

[illegible]

زیارات فیض رسیده باشد و اهل هنود ... زیارت یا ... که بدرگاه حضرت عباس
بود جناب عالی این هوت رفته بود که تمام بازار را تکلیف کرده بطور آیین بند
ساخته و در دکان آیین شده بود و چند جا در راه بالای بلندی نوبت میزدند و در
[illegible] قص می کردند و سامان سواری چه بگویم که در تقریر نمی آید اسپ با زین و [illegible]
و دوشالهای مرصع کار و دیگر حشم و خدم که چشم فلک ندیده در دست همراه بود و از
کثرت خلایق و قدم راه طی کردن [illegible] مسافت بود و مردم بسیاری در کوچها
زمین نا لطیفند و ضربها خوردند الحاصل جناب معلی [illegible] تمام راه زر نقد بهر دو دست
بر عوامان [illegible] انداختند و بدرگاه رسیده ده هزار و یک اشرفی و یک نان طلا که یاد و بالا
یک سیر وزن بوده است نذر کردند بعد مراجعت تمام انبوه مردم کم نبود اند
[illegible] میرزا حاجی صاحب ایشان علاقه که خود در سرکار [illegible] صاحب داشتند خلعت
آن [illegible] امیر حیدر شد و خود شان در حضور جناب عالی میباشند جناب عالی را بایشان
خیلی نظر عنایت است چنانچه خلعت هفت پارچه مع جیغه و سرپیچ و مالای مروارید و یک
جمدهر دار بایشان مرحمت شده شما را درین عرصه دو سه بار رسیده ند رقعه که شما نوشته اید
حالا بایشان نمودن مناسب نیست بطور دیگر از طرف شما نوشته خواهم داد و بر رقعه
[illegible] موقوف است من [illegible] هزار رقعه هستم روزگار شما درین سرکار بمعرفت میرزا [illegible]
[illegible] خاطر دارم مطمئن باشید و منتظر لطیفه غیبی بنشینید

رقعه صد و چهلم

پوشیده نماند که پریروز که چارشنبه و سلخ جمادی الاولی بود خانصاحب مکرم تاج
الدین حسین خانصاحب داخل شهر شدند و بجای صاحب کلان در مکانی از عمارات
[illegible] نزدیک کوتهی صاحب ممدوح فرود آمدند منشی امیر حیدر بحکم صاحب

بیاد مصروف مهمانداری و دیگر مهمات است لیکن مصرف طعام از سرکار [illegible]
[illegible] سید ودی روز که غره جمادی الآخر بود در دهلی مولوی حسین علی خان صاحب
با فقیر هم ملاقات شد تا دیر گفتگو ماند طعام هم یکجا خوردیم شاید بعد دو سه روز [illegible]
مولوی صاحب باشند جدا مجید شما اراده کرده بودند که طعامی برای خان صاحب [illegible]
من منع کردم برای اینکه زیاده از [illegible] بیماری شان نمک نمی شود [illegible]
صاحب [illegible] از جاهای دیگر هم طعام [illegible] در این صورت ایشان [illegible]
[illegible] فایده طعام آن است که [illegible] آن [illegible] بردارد [illegible]
بار دوم ملاقات چند روز [illegible] اینجا خواهند آمد [illegible]
[illegible] دو کار [illegible] اول [illegible] شده بود [illegible] وقت [illegible]
[illegible] شد طعام برای ایشان باید فرستاد حالا [illegible]
در محرم اتفاق [illegible] بود [illegible] جهت [illegible]
[illegible] از صبح باران شدید باریدن گرفت تمام [illegible]
[illegible] علت و نیز از جهت رفتن ملاقات بعض احباب [illegible]
دیدن ایشان آمد و در خانه نیافته مایوس برگشته [illegible] مولوی [illegible]
[illegible] سید آقا صاحبان محمد [illegible]
[illegible]
[illegible] وقت [illegible]
[illegible]
[illegible]

شنیده چون خانصاحب را با غایت عظمت و محبت شما که درین روزها نام خدا بهم رسانیده
اند کیفیت جمع شدن مردم ذی اعتبار در خیمه شما و دیگر چیک و چا بیان کردند بسیار
خوش آمد زمانه سازی که شاید روزی بحسن سلوک پیش آید قدری است که بهم رسانیده
وکیلی باشد در یک خریطه برای شما فرستاده ام مناسب آن بود که ڈلیها بقدر هم
چون دیدم که جد شما سوای ڈلیها که برای دیوان صاحب طلبیده اید ڈلیهای دیگر هم از
قسم برای شما فرستاده اند همین [illegible] اکتفا کردم چندای موبان [illegible] بود لیکن
باین خیال که مبادا بار سنگینی داشته باشد از آن هم دست بردار شدم تحفه مختصر مساکین
داعیان قبول باید فرمود و با قریب [illegible] تنهائی بجای خود از طرف من باید فهمانید که
نگه بارد و اینده امیدوار اضافه باشد صاحب والامناقب حق خدمت کسی [illegible]
فلان خانصاحب است که صاحب والاجاه خواجه امام [illegible] فرخ آباد طلب کرد
بعهده منشی گری بود بنام ایشان مقرر خواهد شد تمام شد تقریر خانصاحب حالا
شنیده که هر چه پیش شود تعلق به بخت و اتفاق دارد الحمد لله که آقای شما دعوای کچهری [illegible] از
شما خوش هستند بالفعل که سه ماه آقا [illegible] درین ملک است بعد رفتن او [illegible]
خواهد شد [illegible] آنچه شما در دل شما باید خوب کرد که کیهارن (?) باز گذاشت [illegible]
[illegible] آن [illegible] که دوستان [illegible]
[illegible]
[illegible] که تحریر [illegible] فردا مشاعره [illegible] تازه بعد ازین خواهد رسید
[illegible] الهی روز [illegible] دیگر [illegible] چوبلی نو تعمیر [illegible]
[illegible] با خانصاحب ملاقات شد [illegible] این ملاقات داخل ملاقات نیست

رقعهٔ چهل و یکم

اگر فرصت میشود خانصاحب نزد شما بیایند زیاده خیریت
مخفی نماند که خط شما مرقومه ... رسید
ساعت روز ... شنبه ... چهارشنبه ... بود و چند خط ... اصحاب
و کرو کهتا کر حواله بقلم نکرده اید اینقدر تساهل هم خوب نیست بعد ...
باشید و بسیار خوب شد هندوی صد روپیه فرستادید این هم موجب برکت
رزق و سبب خوشنودی خدا است بنابر ... این ... در ... ضرورت
افتاد من امروز در حویلی نو تعمیر آمده ... شما اینجا طلبیده ...
که سرکار ... انخط را آورده اینوقت که دو پهر نزدو ... شما کاغذ هندوی ...
بنابر ضرورت آتش داون دوای کیمیا مخصوص شده بنابر آن رفتند آنجا رفته کاغذ
بمحوبی داده مبلغ از مهاجن طلب خواهند کرد و از کسانیکه هندوی بنام ایشان
باد پیره کولی یا حبشی ... در عوض این مژده خواهند گرفت این زنان که شما فرستیده
شاد میشوند از اینجا معلوم شد که در دنیا هرچه هست زر است وای بر حال کسی که زر ندارد
کمالات روی زمین اگر در کسی جمع باشد در دنیا هیچ عزت ندارد زن و فرزند و پدر و مادر
و برادر نیز شخص سخی و صاحب مال را دوست میدارند شما ... میرزا ابوالحسن خان
دیوان دل بسیار خوش شد چون مرد سینه صاف و خوش صحبت و دوست ...
هرقدر که ترقی برای او صورت بندد دل شاد میشود لیکن از باعث [illegible] خاطر
خانصاحب که سفر تا تاج الدین حسین خان دل بر آتش ... کباب کرده ...
که ایشان بر ... مانند یا استفاده ... سرکاری کنند ... اگر ایشان ... باشند ...
هم ... والا ... صورت بندد حیله پیش کرده ... نموده ...

بزاک صحبت آدم سخن مردانه دارد از دست نباید لیکن اول بخانصاحب موصوف
باید نوشت که من در ترک علاقهٔ رفاقت جناب از دست نخواهم داد برین نوکری حصر
موقوف است اگر داخل هزار بلا متصور باشد یکساعت آب درین جا نمی خورم کیفهای
این زمین مثل عقرب می گزد بعد ازان با ابوالحسن خان دیوان بهانه دیگر پیش آورده
ترک علاقه باید کرد والا آئین انگریزی نیست که کسی بپاس خاطر کسی ترک نوکری نماید بلکه
ماخوذ میشود و ضرورت تحریر خط برای خانصاحب ازین سبب است که مبادا شما هم دو
ایشان نوکری بگذارید و مردم گمان برند که [illegible] صاحب کلکتر نوکری را گذاشتند یا صاحب
موصوف خودش ایشان را طفل و نارسا دانسته جواب داد هرچند میرزا ابوالحسن خان زیاده
از خانصاحب با شما بذل محبت و شفقت خواهند کرد و ترقی هم بسعی خان معزی الیه متصور
لیکن حق احسان خانصاحب کرمفرما زیاده ازین است امور دنیا اتفاقی است بران
ناران نباید شد همیشه اهتمام دران باید کرد که زبان مردم وا نشود از زبان مردم باید ترسید
دیگر آنکه در القاب کسانیکه در سن از خود بزرگتر باشند یا محبت و شفقت پیش بیایند
لفظ مشفق نباید نوشت قبله نوشته منبع عنایت و احسان یا مخدوم امیدگاه باید
نوشت زیاده خیریت

رقعهٔ صد و چهل و دوم

رقعهٔ شریف در لف
عرضی اسمی جناب قبله و کعبه از لشکر ظفر اثر مرقوم دهم ربیع الاول سنه [illegible] هجری در اسعد الساعه
تاریخ چهاردهم تقویمی و عشر دهم رویتی بروز شنبه که عبارت از دیروز باشد رسیده
سرور ساخت حق تعالی در همه اوقات درین سفر همراه باد از خط دی روزه چنین ترشح
می یابد که هنوز دو سه ماه تشریف داشتن ملازمان والای صاحب والامناقب عالیشان درین
ضلع اتفاق افتد خدا کند که درهمین لیالی و ایام پولی بدست شما بیاید تا از کسیکه قرض

گرفته بمصرف می آید لیکن مفقود شد آنچه باقی ماند اینجا بنظر رسید و دو بهار او ولدی نیست
و بعد درین مقام تعجیل و اضطراب ندارم لیکن شما نام خدا حال اهل زمانه را خوب میدانید
و در سند استادن باورچی چند چیز مانع شده یکی بهمت آوردن باورچی جوان خوش طبع
و پخته کار در صناعت طبخ شما هم بجای خود انصاف بکنید که شخص صاحب این کمالیت
کجا پیدا میشود و اگر هم هست لکهنؤ ده یا پانزده کی می گذارد دوم نصیحت بزرگان است
که آدم را لازم نیست که بخانه آقا یا امیر عظیم الشأن سوای آقا باورچی یا رکابدار یا طباخ
معرفت خود بیارد و این امور را بدست دیگر هیچ نباید گذاشت زیرا که بیشتر اینگونه
آدمیان متوهم و متلون الطبع و طفل مزاج واقع میشوند تقاضاشان از همین یکدیگر گاه با
که بعد طعام خوردن چیزی در معده پیدا شد و تخمه یا بیضه رو داد خورنده بهمان مرض جان
داده و باورچی و مهر بستن بیچاره بدنام یا مقید شدند یا بمرض تلف در آمدند لیکن این اتفاقها
در جاهای بزرگ مثل جناب عالی دام اقباله یا دیگر امرای بد طبع متوهم است صاحب
مناقب شما مرد بزرگ و دانا و رفقای ایشان نیکو خصال اند اگر به جا همین معامله باشد لیکن
که در دنیا کسی بسبب نوکری کسی نشود بر باورچی چه موقوف است خدمتکار هم میتواند که
آنکار را بر سر بلاک کند همیشه دوستان برای دوستان هدایا از قسم حلویات و غیر آن
می فرستند اگر همین وسوسه گنجایش داشته باشد ممکن نیست که کسی چیزی از دست
کسی یا فرستاده کسی بخورد لیکن با اینهمه احتیاط این میخواهم که برای اعاظم امرا اگر کشته
و مقید نمودن آدمی قادر باشد باورچی نباید برد و هدیه و پیشکش از خوردنیها نیز نباید آورد
و برای همین در دعوت چنین کسان زر نقد برای مصرف باورچیخانه مقرر است که همانجا
پخته شود نان بار را برای این فقیر سستم که جوان و خوش ظاهر و مصلح آنجا باید اگر با

هم هفت روپیه کلکته‌ای از دست می دهد و سوای این طباخی و خدمتکاری دو عهده کلی هم
خدمتی دیگر چند روز است که پیر بخش نام شخصی که عمرش زیاده از بست و پنج نباشد و صورتش
هم خوش صورت آدمیست پیش من امیدوار نوکری صاحب والا شان قبل آمده بود و من هم
راضی شده بودم خواستم که او را بهفت روپیه خرسند ساخته بفرستم چون درین
ایام خط شما متضمن کوچ صاحب عالیجاه رسید و این اندیشه هم بخاطر راه یافت که مبادا
اینهم پسند نیفتد اگر باز هم زری داده مرخص نمایند مضایقه ندارد والا نهایت خرابی است
اگرچه پیشتر یکدو آدم که از طرف من رفته اند خیر بلی با نقد برگشته اند دل اجازت نداد برای
اینکه مبادا بخاطر طرف ثانی بگذرد که این مرد از کلکته آدمهای ناکاره را باین تصور که زری بدست
آرند در حق من دعای خیر کنند بی صرفه روانه این طرف می کند بالجمله اگر شما بنویسید پیر بخش
مذکور را بمشاهره هفت روپیه راضی نموده بلشکر بفرستم والا فلا

رقعه صد و چهل و سوم

مخفی نماند که بتاریخ هجدهم رجب خط فرحت نمط من رسید و مطلب
توقفه بفهم در آمد آنچه نوشته بودید که شاید جواب بعضی سوالهای من از نسخه جار شربت و
تحریر خط در خاطر شما نمانده باشد صورتش این است که من هنگام تحریر جواب خط شما با وجود
این که آن خط را برای همین سلم گذاشته بودم که آنچه استفسار نموده اید باحسن وجوه
جوابش از نشان شما سازم لیکن چه بگویم که وقت تحریر جواب چنین بخیال رسید که آن خط را پاره
ساخته ام زیرا که معمول و مرسوم همین است که هر خطی که از طرف شما میرسد بعد مطالعه برای
پاره می کنم تا زود زود بباید الا خطی که متضمن مطلبی می باشد آنرا بعد تحریر جواب درین ملا
پرزه پاره می سازم چنانچه این خط را هم چون مشتمل بر سوالی چند بود نگاه داشته بودم از اتفاق
آن وقت چنین در دل گذشت که شاید حواله بقوت دستی کرده ام ازین سبب بعضی

سوالات را جواب نوشته شد و بعضی را ملتوی ماند بعده رود آن جواب روزی خط مذکور جائی
که گذاشته بودم از آنجا پیدا شد و آن را دیده خیلی شناعت شده من بعد قلیل
و جواب سوالها را در آن درج نموده حواله کوروینان کردم که بذاک برسانند چون رسید
خط در ڈاک انگریزی از یقینیات است لهذا این وقت اعاده آن میکنم اگر بعد از این خط جناب
آمد و اشاره از خط من که سوای لفافه خانگی شما است نخواهد بود تکرار آن چیزها خواهم کرد و تا اجابت
به هیچ جا چه ضرور لیکن از شما توقع آن دارم که اگر آن خط رسیده باشد نیز والا باز در خط خود
آن سوالها نمائید زیرا که بعد تحریر این خط فقط اسعد و مخفی صاحبم و تمامی سوالها
نمانده است لیکن در آن خط هم ذکر لفظ اسامی هیچ نکرده بودم زیرا که تا در لغت احوال
لفظ دیده نشود خاطر جمع نمیگردد و در صراح احوال لغت بکمال اختصار می‌نویسد
همچنین در لغات دیگر الا در قاموس از این جهت چند روز صبر کردم تا قاموس از خانه
مستغنای طلبیده دیدم لفظ اثامی با ثای مثلثه باین صورت اثامی هیچ جا پیدا نبود
محض است لفظی است که متصدیان ساخته‌اند و اسامی با سین بی نقطه و فتح الف جمع
جمع الجمع اسم است لیکن در فارسی بر یک کس هم اطلاق آن جائز است و توقف دو
سه روزه در جواب خط از این جهت بعمل آمد که تاج الدین حسین خانصاحب را درد سر قدیم
عارض بود و خط جناب ممدوح هم ملفوف بود چه بهت حفظ باید نمود این بار در خط من بنویسید
بمرزا حاجی صاحب بنویسید که اکثر اوقات از من مستفسر حال شما می‌باشند دیگر
و شریف خانه بعافیت هستند من در این روزها برای دیدن والده شما رفته بودم شبانه
روز آنجا بودم اگر چه شبها این مکان هوای خوب دارد و روزها نظر از دیدن سبزی
درختان سیری حاصل است لیکن آن چیچه و بیمه شهر کجا زیاده خیریت

چهل و چهارم لودعی المیمن مسلکم الله تعالی بعد اشتیاق زیاده از تحریر
و تقریر بر رای الصحیح باد که دی روز که دوازدهم ربیع الاول ۱۳۲۲ هجری بود مکتوب دل نواز در لفافه
عنایت نامه سوی والا قدرشان که مرقوم هم شهر مذکور بوده است در اسعد ازمنه غازه طراز رخسار
خنده وصول مسرت شمول و مضمونش ذهن نشین گردید روانی عبارتش همانا آب
زندگی بود لیکن بعد ازین از دو لفظ که در مکاتیب یاران مستعمل است و شما از عدم تتبع لغت
مجبور احتراز ضروریست یکی اینکه نوشته بودید که بهر فراز نامه مملو از اخیار اخیار صاحب
من اخیار جمع خیر است بتشدید یا و این لفظ صفت ذوی العقول است نه صفت
غیر ذوی العقول و خبر هرگز داخل ذوی العقول نمی تواند شد دوم اینکه مقارن همین
عبارت از کلک بلاغت سلک شما ترشح نموده بود که شرف صدور بخشیده ریش
افکار دل را آشنای مرهم اطمینان گردانید این فقره لائق تحسین و آفرین است لیکن
همین لفظ افکار که صفت ریش واقع شده خرابی کرد پوشیده نماند که ریش دو معنی
دارد یکی زخم دوم صاحب زخم را گویند دل ریش بمعنی دل زخم دار است دل موصوف
و ریش صفت آن و ریش دل بمعنی زخم دل می آید و ریش افکار هیچ معنی ندارد ظاهر است
که اگر ریش را مضاف و افکار را مضاف الیه قرار دهیم مفید معنی نمی افتد و اگر افکار را
صفت ریش بگیریم باز هم همین حال دارد این غلطها مخصوص بشما نیست اکثری از منشیان
صاحب دعوی درین مقام لغزش پا می نمایند خصوصاً در لفظ اخیار که در قائم مقام
اخبار استعمال آن کسانی دیده میشود که بغرور همه دانی جانشینی فرعون و نمرود را سزاوار اند لیکن چون شما
ذهن خوبی دارید و مشتاق صحت الفاظ می باشید و پدر شما بیگم صاحب یکی از ملک تحقیق است
بعد ازین احتیاط از مثل شما قلمفرسان دستگاه موجب نزول از نام اعتبار است دیگر

آنکه سوای خط میان کالشیر و سید محمد خان که جواب به [illegible] فرستاده شد هیچ خطی [illegible]

خط صاحب نبود که جواب آن ازین طرف نرسید امیر صاحب نوشته اند که [illegible]

خط غلام علیخان نفرستاده اید شاید هست که نه خط [illegible]

نه خط غلام علیخان شاید از سهو در خط نه پیچیده باشند بالجمله [illegible]

حالا سر رشته مطلب دیگر بدست می آرم این است که اراده جناب [illegible]

[illegible] بود که از [illegible] که نام دریا است بر کنار نهر [illegible] سوای [illegible]

بلکهنو برگردند لیکن با اطباء [illegible] موافق عرض حکیم [illegible]

رسید که در جنگل [illegible] دیروز مضرب خیام دولت شد شیر بسیار است [illegible]

بدولت عاشق شیر و [illegible] اند باین طرف برگشتند ازین جهت [illegible]

شد بی اغراق و غلو میگویم که دی شب [illegible] درین میدان [illegible] داشت [illegible]

آن [illegible] است و جدانی تحریر و تقریر ادا نمی توان کرد جای شما [illegible]

داشت دیروز هم دو شیر دیگر شکار شد و [illegible] دیگر [illegible]

روز در جنگل [illegible] است بعد ازین باید دید خبر عوام است که برای شکار افیال [illegible]

[illegible] خواهند کرد لیکن بدل نمی خورد زیاده [illegible]

[illegible] میان امانی صاحب سلمکم الله تعالی [illegible]

چهارم ربیع الاول [illegible] هجری بود [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ست نیکان … که یک کس … قاعده این بی پیرست که خود بخود …
… دست کسی نیاید خلاصه امروز … مقام است و فردا هم بقرینه مقام …
شود … جناب عالی دام اقباله قدری حرارت بهم رسانیده بود
… پالکی … سرادق دولت گردیدند لیکن امروز فضل الهی
… دوازده … انداختن دوازده بیلدار … سکار کردند بیرون
حضرت صاحب عالم … چند دو پیاله و … بادنجان و لوزینه و حلوای …
… جناب عالی فرستاده بودند امروز … اشرفی … در سواری گذرانیدند
… بسیار خوب … اگر آسمان چشم نکند امید … است دیگر آنکه شما و والده
… شوق شما … درین سفر بسیار یاد می کنم بی شائبه اغراق میگویم که این سفر …
… گرد … سیکندرا … نواب وزیرالممالک بهادر … دارد …
… نمیشوند … خوش کرده بود که امروز خیمه بفلان طرف روان باید کرد ارشاد
شد که آنجا آب بسیار کم است طرف ثانی باز بعرض رسانید که سقاها رفته آبها می آرند
ارشاد شد که من برای حظ نفس خود نمیخواهم که خلق خدا مصدع شود والله و بالله
… پدری که در مزاج جناب عالی یافته میشود شاید در امرای سلف …
… این وقت … هیچ نسبت با ایشان نیست و نبوده و از عنایت جناب …
… ستم و سواری … عنایت میشود و … می آید برای فقیر …
… است دو سه … بیش ازین هم که خیمه بکنار آب اتفاق می افتاد … شما
… داشت … آب چه قلمهای خوب … بواسطی … لیکن که برود
… طی … وقلم خوب برای … خوب …

باید مارا خطی که خوانده شود سهل کار است بالجمله از بی قطعه زمین جا طرف ... است

بلکه ... هم می رود بقول پاره از عداهم خود صحبت هم گرم است امید دیدیم که ... خطی ...

پسر لاله فقیر چند مهاجن ملفوف است به بخش علی باید گفت که ...

قصابان درانجا است رفته حوالی لاله فقیر چند ... حیدر بیک ... تحقیق ...

خط از دنوجی برساند زیاده خیریت

رقعه چهل و ...

... ما می طالعه دو خط شما یکی پیشتر که دران احوال زن قصاب شوهر خود ...

بود دیگر دیروز که بست و یکم بود رسید من برای اینکه فائده تمام شما رسد بر کاغذ

جداگانه شرح رقعه می نوشتم اگر بجای خود آن رقعه را با کاغذ من مقابله خواهند کرد

معنی عبارتها بخوبی دریافت خواهد شد باین صورت که لفظ اول رقعه را با لفظ اول ...

مقابل بکنید و لفظ دوم را با لفظ دوم همچنین سوم را با سوم و چهارم را با چهارم ...

الفاظ خوب بر نمی آید انجا بتوضیح بیان کرده شد حالا پیش خاطر شما ترجمه هر لفظ زیر آن لفظ

ثبت نشده لیکن درین صورت معنی عبارت در بعضی جا خوب فهمیده نخواهد شد ...

شما بجای خود مطالعه بکنید البته اکثر معلوم خواهد شد هرچه معلوم نشود خود آمده یاد خواهد

یا باز در خط خود بنویسید که شرح آن نگاشته آید و احوال لشکر این است که ...

کوچ بر سفر و ماندی کهات که پل آنجا بسته شده رسیده بودیم یک مقام در ...

پنجم و یک در منزل اولین اتفاق افتاده بود انجا که آمدیم خبر بود که برای ...

بعید از پل ... مقام خواهد بود تا دیروز که بست و یکم بود پیش خیمه ها ...

آن روی آب رفته بود و امروز خبر کوچ آمده بود لیکن ... دو ...

... بر پشته ... صاحب کلان جا بانی اتفاق شد ...

کابل خلوت ماند از انجا گذشتند حکیم نبیان آفرین فرنگستان رسید که پیش خیمه او فیلان

و دیگر اسباب که آنطرف دریا رفته است پس آورد طرف لکهنو روانه بکنید مجرد حکم

بهر کار رفتند و ... صاحب تا آخر شب از یاری آمد ازین جهت امروز بار

مقام شد فردا کوچ است یاران بطور گفتگو دارند بعض کیفیتی لار دیر لار گیم آول اولوغ

نصارانی ... چه نصرانی لارنی ... کلکته انجنده قالور سندراس ده اوروی چرب

بیله ... ییلیچه ... اولدی ... بعض ... ایبار لار گیم سیرخان افغان

انگریزی جرنیک او ... ده ... ده اوچدی و ... اولدی ... تینگری

... چین ... ایان ... قالگوچی لار ... آصف الدوله لی ... فیض آباد

... توپ ... نزدیک بار ... او توپ ... تا ... اولسون بو ... جهان

... و صاحب کلان ایکلاری بند ... ایچون کشفا ... رقعه صد و چهل

... پوشیده نماند که ... الدشما از تاریخ بستم باتفاق امیر صاحب در ... آمده

اند امروز که روز شنبه و بست و سوم است بخاص وقت سه پهر خواهند رفت ...

و ... عرضه شما آخر روز ... رسیده بعد ... عرضه مذکوره این وقت که دو پهر ...

... و خط اسمی خودم را بمطالعه در آورده رفتن شما پیش ... از تحریر شما در

... است همان ... است که ... داده ... ایام ...

... امیر بخش احوال تمام ادمی ... انچه از ... معلوم

... صاحب اینجا می آید و او استعفا نوشته است فهمیده میشود و بقول

... آدمی را ... و اتفاق باید بود اصل این است که ...

متعلق اتفاقیات است عقل و تدبیر درین مقام دخل ندارد لیکن عقل ...

است که آدم بان مطعون نشود یعنی دانا را باید که کاری نکند که نقلا او از ذلیل دانند با هم
بیش کار نداشته باشد هزار شکر حق ایشان که تا بجایی آمید از بطریق خدمت بعد خضنی
افقد مضا تقه نیست و الا برکسی هیچ علاقه نظر انداخته نه ... زیاده نشود
فی الواقع دانایان نسب را هیچ دانسته اند و سید آمده درین خرقه ... این عبارت که
منافع آنها تعلق از ان دارد غلطی بود زیرا که تعلق آن دارد می بایست ... کن
... بفضل الهی چاق است خاطر شریف جمع باشد علی الفرضیت گاه گاهی رسم تحریر با فاضل
مخدوم هم جاری باید داشت اگرچه ایشان در بند رسمیات نیستند لیکن باز هم تقاضا
محبت همین را میخواهد و کسکارام جی خود را فدای شما میداند آقا صاحب کلان نام خدا
حال تندرست و از چیز کناره گزین اند از قسم طعام و شیرینی و میوه فصل ...

رقعه صد و چهل و شش

... میخورند دیگر خیریت ... شاه در ...
رحیم بیگ سه کهیس در نقل و خط میر نصیر الدین محمد در دست همراه ببلبان ... نقد
همانکمان از بیلی آورده بود اینجا آمد من چون سر نامه را خواندم و نگاه بر حیم بیگ کردم
دانستم که شاید میر موصوف این ثوب را برای من فرستاده اند بخاطر این بود که
همین ببلبان ستر و سازم زیرا که من عادی این چیزها نیستم لیکن چون خط
در آوردم معلوم شد که دو جفت کهیس که جا بعد داشد برای نا ... فرستاده
از ان وقت خودجای گفتگو باقی نماند چون از ببلبان پرسیده ... خود ... گفت
جهارشنبه کجا است گفت ... محصول ... نیز بیا در جا ...
در بیان ... کهیس ... گذشته ... چه شد ...
... خدا ناصاحب ... آقا ... نه ... اول ...

گرفتند معلوم شد که کیسه‌ها را در روپیه نگذاشته بود که جا بجا اعدا شده [illegible] ملتفت

لفافهای مذکور دزدیده اند پس بهمین قرینه معلوم شد که میر موصوف کیسه‌ها مهیا [illegible]

داده باشد و اضطراب [illegible] خود گذاشته ایجار واثق نموده بهلبان چرا داده این جمله

پیش که از قزان می‌رسد آید والا محصول چهار کیسه سه روپیه نمی‌تواند شد خوب از باصره

باید فرمانی این احوال را خواهیم نوشت امروز تا هر سنگه هم آمده اند هر سه کیسه نقود

ایشان نموده شد هر وقت که کیسه چارم می‌آید آن هم سپرد ایشان خواهد شد [illegible]

از بقچه برآورده با آغا صاحب دادند که این را بگیرید دو روپیه باقی را خانه خواهیم فرستاد

آغا صاحب نگرفتند بیجان شاکر تا هر سنگه هرگز مرد طامع نیست گاهی اشاره بدین باب

بطرف تا نکرده بلکه اینقدر بی‌پرواست که خط هم نمی‌نویسد میر صاحب از طرف خود [illegible]

[illegible] اگر [illegible] خط میر صاحب برای ملاحظه میرسد بعد مطالعه پاره باید کرد و از خط [illegible]

منیر علی نقل نسخهٔ [illegible] در انگلستان نوشته حواله رستم بکنید و اگر نوشته گذاشته باشید

دوباره چرا بنویسید من یاد دارم که شما پریروز نوشته بودید در رقعه [illegible]

[illegible] ضمیر خورشید نظیر مخفی نماند که درین رومال که بقچه بند است می‌آرد نوشت

[illegible] که کامل باشد پر از اشعار منشی محمد صادق است و شش ورق دیگر از انشاء

[illegible] علی [illegible] بخوبی نگاه باید داشت و یک بند کاغذ چهار غزل تازه و پنج بیت

دیگر [illegible] در حاشیه دیوان باید نوشت من این وقت بباغ میرزا جا[illegible]

میروم و [illegible] شام که [illegible] کردم نزد شما می‌رسم این اشعار باین صورت اتفاق افتاد که

پیش پریروز غزل اول گفته بودم و پریروز دو غزل که بعد از غزل اول نوشته شده

[illegible] ردیف [illegible] پنج شعر [illegible] ردیف بسی دو پیروز و دیروز اتفاق افتاد [illegible]

باعث بعض موانع از انجمله [illegible] نمانده سیاه توزیع و اختلاط آن رسید که نمایش نسخه
[illegible] کرده بود و این غزل تمام نشد شاملش ... اشعار بنویسید مین ابیات باقی که خواهم نوشت
قدر چین مختصر پنجاه هم
و اگر چه دیگر دست می دهد آن هم نوشته خواهد شد
منشی طلیق اللسان خواجه امام الدین سمرقندی در شک صفاهانی و ...
از این اند دریافت نمایید که خطی بنام میرزا صادق طهرانی صفاهانی ... خط
... والد ماجد شما است فرستاده ام لازم که بخشش علی الطلبه بگویید که این خط
متصل حویلی سیان لاری بازگرد و میرزا عقیل را طلبیده بود نه رسانیده بیا بلکه
میرزا صادق هم نشان باید داد و اگر عجب اتفاق جایی رفته باشند باید گفت که
... الیه ... که با بو ... دروازه صاحب خانه
... این خط میرزا عقیل ... صاحب ... بیاید خواند
... میرزا عباس پسر اشرف علی خان ... انگریزی ...
برای ... دریافت خبر مزاج بجناب حضرت صاحب ... فرستاده بود ... این ...
... میرزا اشرف علی ... [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

قدر برای صاحب کلان آمده بود دیروز هم که سواری اقدس پیش سرادق دولت حضرت
شهزاده آمده بود و آداب بدست خواص پیش کرده بودند لیکن هنوز ملاقات نشد
دیکھا خواهد شد فقط **رقعه صد و پنجاه و یکم** خواجه امامی صاحب سلمکم الله
تعالی دیروز نیاز بپاس خاطر شما در مقدمه شیخ محمد حسین عرضی بجای معلوم فرستاده بودم
الحال دستخط شده آمد تحریر راقم را از اعلی همین گمان بود لیکن بپاس خاطر شما نوشته شد نوکری
در سرکار ایشان خیلی مشکل است کسانیکه این سرکار را دیده اند مایوس شده اند و آنها که نوکر
اند در فکر ترک بسر می برند لیکن توقفی که در ترک نوکری رو می نماید از سبب برنیامدن تنخواه است
انتظار بر آمدن تنخواه اول تنخواه دیگر جمع میشود بیچاره ها این قدر پول بجا نمیدارند که
از تنخواه دست بردار شوند **رقعه صد و پنجاه و دوم** خواجه امامی صاحب
سلمکم الله تعالی افسانه ترکی را که خود بنفس نفیس تحریر فرموده اید بخیر نصیر الدین برای مطالعه
به سید جناب ممدوح درین روزها لغات چار شربت را به تصحیح رسانیده یاد می گیرند و عبارت
هم کم کم بطور خود می نویسند میخواهند که از تصنیف صاحب هم حظی بردارند لیکن اگر والا
جناب ممدوح بیاید آدم خود همراه آن آدم کرده باید فرستاد این از برای آن است
که شما آدم ایشان را خوب نمی شناسید والا این قدر سعی مصرف نداشت و این رقعه
هم برای [illegible] نوشته شد والا اگر جناب ممدوح خود دو چار شده می طلبیدند حاجت رقعه
نبود زیاده خیریت **رقعه صد و پنجاه و سوم** خواجه امام الدین سلمهم
الاحد سلمکم الله تعالی مسوده افسانه تازه رسید دل بسیار خوش شد صد آفرین
بلکه هزار مرحبا بخشش و خوب بخشش یار و تنکر در بعضی مقام های شما اند که لکھنئو [illegible] است
[illegible] هم از [illegible] مو [illegible] است این قدر بخاطر داشته باشید تحریر [illegible]

هر کسیکه در کتاب ضرور افتیم تا آن شخص را بعد فقرات مشتمل بر مدح او ذکر میکنند اگرچه مطلب
[illegible] نام او نیز حاصل میشود لیکن پسندیده تر این است که اسم ممدوح [illegible]
مذکور نباشد این چیزها داخل غلط نیست بلکه از عدم معرفت [illegible]

رقعه صد و پنجاه و چهارم

مبیان المعانی بعد سلام میشود [illegible]
یک خط شما مرقوم چاه و هم شهر خالی امروز که هفدهم ماه [illegible] است رسید [illegible]
عبارت خط قابل تحسین و آفرین بود الا در دو لفظ غلط واقع شد یکی تمغاق بمعنی خون
ریختن بجای قان توکماق هرچند در ترکی قاف و کاف یک است لیکن توقماق بمعنی
زائیدن است و توکماق بمعنی ریختن و دوم در مدح امیر صاحب این فقره [illegible]
دیده [illegible] نوشته اید امیر صاحب کوچک دل هم که خدا خاک ایشان را [illegible] هم رجال [illegible]
واجد [illegible] اند چنین می بایست که خدا خاک ایشان با آب هم رجال غریبان سرشته است [illegible]
معلوم مرقوم بود آن هم دگر اشما نشناخته اید [illegible] یاد [illegible] بود [illegible]
یکبار و هیچ یکبار لیکن چون شیوه فقیر مراعات حال بنی آدم است [illegible] باشد یا حلال زاده
احوال او را نیز خواه راست خواه دروغ شنیده جمع می کردم بهمین طریق مردم [illegible]
گرفته اند و هیچ یکی از اینها آشنای من نبوده است لیکن بعضی شولان [illegible]
می دانند که فلانی از راه دوستی با سلوک من [illegible] دانند که من [illegible]
غیرتم در حق گدای شما شم

رقعه صد و پنجاه و پنجم

میرزا حاجی صاحب تفویض رستم خان باید شود و هر گاه [illegible] بعد [illegible]
آمد آخر روز شما را همراه گرفته باز اینجا می آئیم و کاغذی غیر از کاغذ [illegible]
است این در جزودان شما گذاشته ام من خود آمده دریافت می کنم رقعه صد

صد و پنجاه و ششم

نوشته بود که میر عبدالله بیچاره بتاریخ
بیست و ... الاول ... در دو سه ... در حویلی نو تعمیر بمرض سل و دق جهت
... جهت اشتها و ... قصد داشت و به پرهیز بها کرد لیکن خوب بکند و اگر پرهیز هم می‌کرد
چه میشد باتفاق اطبا کسی ... جان نبرده است خلاصه از دو ماه در حویلی نو
... که آب و هوای اینجا بسیار با مزاج من موافقت کرده روزیکه
... یکپاس شب مانده سر رشته تنفس گم کرده بود و فواق شروع شد یک
روز باقی مانده جان بجان آفرین سپرد و پیش روی دروازه همین حویلی تکیه فقیرا
... سال فقیر که درین تکیه می‌بود سال گذشته قضا کرد حالا کوچک ابدال
... یک پیچ و ... داده آن مرحوم را برای قرب در تکیه مذکور دفن کرده‌اند
... بجوانی زاد همه را محزون ساخته لیکن مادرش تا دیر بعد مردن ...
چه پیده روئیش می‌بوسید و خود را آن قدر بخاک زد که خود یک قالب ریک شده بود
طبیعت محسن هم چند روز ناساز بود و شفا یافت لیکن باز در غذا چیزی بد پرهیزی شد
و بیماری عود شود حالا فضل الهی است حالانه تمام صحت است ... فتح علی برادرزاده حکیم شفائی خان
... این بود احوال تازه که نوشته شد من هم درین طرف مدت سوای درد شانه
... از یک هفته صحت کلی حاصل است خربوزه هم خوردم بخوبی
... پرهیزی کنم مثل بادنجان و شبلیه و دال ارهر و دال ...
انشاءالله العزیز بعد چند این را هم می‌خورم حالا عمارات چهاونی هم قابل دیدن است
... اگر کسی بالای بام خانه که مشرف بران عمارات باشد و نگاه تا آنجا برسد
ایستاده شود مرقع مانی و نگارستان چین در نظر جلوه می‌... وجود عدم

رضای مردم بازابادی در اینجا بسیار شده است که در حضرت صاحب عالم بهادر پایهای
جناب عالی دوباره بتماشای کوبهی دلکشا رفته بود و من هم در رکاب بود بعده
باشاره حضور پرنور چند فقره در وصف آن بتحریر درآمده [illegible] الدعا
حق تعالی شما را بکام دل رساینده اینجا بیار دو رخانه بهمه آنها چاق اند رقعه
صد و پنجاه و هفتم نسرین نوبهار انشاپردازی و خدلت [illegible]
[illegible] حفظکم الله تعالی یقین حتمی است که بعد آمدن فقیر باین طرف هم شغل فارسی [illegible]
با عموی شفیق داشته باشید من هم در دو سه روزی میرسم لیکن خدا کند که باران
بایستد و غبار سهل است والا در کوچه های لکهنو راه رفتن خیلی دشوار خواهد بود [illegible]
[illegible] چهار انار و یک ناشپاتی و یک سیبی و چند دانه انگور و چند نان خطائی [illegible]
[illegible] گشتش از حضور برای من آمده بود بجنسه نزد شما فرستاده شد [illegible]
میان خود [illegible] حصه کرده بگیرید زیاده خیریت مگر آنکه بعد تمام نمودن [illegible]
که هر دو کیله دارید به مناسبت شد این هم میرسد رقعه صد و پنجاه
و هشتم خواجه آقای صاحب طالع کرام امروز که بست و یکم شهر حال روز شنبه است
بر مشهور [illegible] کوچ کردیم از منزل دیروزه رسیدیم بروز پنجشنبه [illegible]
[illegible] می آید داخل شهر میشویم اگرچه دیروز هم این احوال نگارش پذیرفته ولیکن
این احتیاط ضرری نیست که بر کسی ظاهر شود دیگر کسی از [illegible] و صبیان خود
[illegible] زیاده خیریت رقعه صد و پنجاه و نهم خواجه آقای صاحب
[illegible] اشتیاق [illegible] معلوم [illegible] خواهد [illegible]
[illegible] فتح آباد (?) [illegible] روانه [illegible] لیکن [illegible]

نیست بوقند و اگر آن وقت یا اون بیشتر بخورست ... پارسنگ کوپ چینی بار
خلاصه موافق ایمای خواجه صاحب موصوف لاله ... پرشاد چهار صد روپیه بخدمت
شریف فرستاده اند ... مطلب از ایشان گرفته بخواجه صاحب موصوف ...
و بست روپیه سال به روز دوم خواهد ... پرشاد نمایند و حال اینکه این بست که دیروز کسی
و بستم صفر بود ... فیض آباد بخدمت ... کرده اینطرف ... رسیدیم ... بمقام ...
داخل فیض آباد شویم باید دید چند مقام در اینجا می شود دیگر خیریت رقعه

صد و شصتم شخصی این کتاب برای فروختن آورده بود لیکن قیمت زیاد
از حد می گوید پنجاه روپیه می خواهد می گوید که فرد کاتب فی جزو پنج روپیه داده ام حالا انصاف
بدست شماست هر چه شما بگوئید قبول می کنم خدا داند طرفه ثانی چه فهمیده است که این خط
قیمت ... آقا رشید او میر عماد دانسته پنجاه روپیه قیمت کتاب بر زبان دارد اگر پسند
صاحب باشد بگیرد مضائقه ندارد میان علی حسین امروز روانه جونپور شده سلام
بخدمت شریف ... گفته عذر حاضر نشدن از کم فرصتی ... کرده اند دیروز ... پریروز که ...
ورست بود سه غزل تازه گفته شد ... همین وقت نقل آن گرفته همین کاغذ را که عنوانها
... نوشته شده از رقعه ... رستم خان ... فقط صاحبان خواهد برد
... از ... فارغ شدم فرد احمدی را طلبیده سرتراشی می کنم رقعه

صد و شصت و یکم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی خط
والد شما رسید بعد مطالعه اگر ممکن شود همین لفافه را قدری تراش داده و بصیغه
ملفوف عرضه خود روانه نماید خط قاضی صاحب که اسمی آغا صاحبان ...
رستم امروز می برد اگر پیش از عصر آمد جواب شان ... آن را هم ملفوف باید نمود

والاخطوط امروزه درو آن نوشتید خطا [illegible] در خط دیگر خواهید فرستاد و بر وفق خط
معلوم رسید مرد که چلبی رسند لاکهی چند خورده بات [illegible] انشاء الله [illegible] صاحب خط [illegible]
تا این علی که غزلهای هندی نوشته بود بر دند والا با خطها رسید رقعه صد

وشصت و دوم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد [illegible]
که از دیروز عجب یک تماشا افتاده ایم که هیچ [illegible] در مقابل [illegible] فردا که [illegible]
مقام امروزه درین ارض [illegible] نامه آمده بود پیاده [illegible]
دیگر آنکه پنجره سیه بدست [illegible] آدم می رسد گرفته پیش خود نگاه [illegible]
باید داد که بیچاره بمصرف خود درآرد **رقعه صد و شصت و سوم**

خواجه صاحب بن خط محمد شفیع که بنام فقیر آمده بود برای مطالعه می رسد [illegible]
خود فرستاده شد بعد مطالعه خطش رقعه [illegible] باید داد [illegible]
مخدوم وقت شام آدم خود را نزد من فرستاده بود [illegible] درین چیز
نام خود داخل بکنم تا نوشته پیش خود نگاه دارم از رسیدن رقعه [illegible]
بطور خود ابیات مذکور را یاد می کنم اگر یاد می آید [illegible]

رقعه صد و شصت و چهارم [illegible]

این وقت مهمان میرزا حاجی صاحب بود [illegible]
[illegible] تا شام کردست [illegible]
مخدومان [illegible] **رقعه صد و شصت و پنجم** [illegible]

سلمکم الله تعالی [illegible]
[illegible]

بعد نقل آن بر داشته بودند من هرگز نخواهم گذارم (ای شب یک ماده بدست آمده بود
و قطعه آن نیز درست شد لیکن چون عدد مصرع بشمار در آوردم ده عدد کم بود و مجبور
مسوده ساده ... شدم بعد زمانی این ماده بدست آمد **نظم** ز نقره سیاحتی
شاه دین چو صنعت وقت بُد وزیر اعظم بندآن سپهر جلال مدّ دسید جان به تنم با تقی
این تاریخ ... شان مجید و کمال و سعادت و اقبال مدّ دیگر آنکه امروز یا فردا ...
فرصت این چهار غزل تازه فقیر را بر کاغذی نقل کرده بدست آدم خود نزد آقا صاحب
مخدوم باید فرستاد فردا بتکلیف مرزا حاجی صاحب به کربلا می روم و از انجا با
حضور می آیم زیاده خیریت

رقعه صد و شصت و ششم

امامی صاحب دریافت نمائید که معلوم نیست که دیروز یا امروز مرزا پچهو بیک پهلوان
و آن مرد جوگندم ریش که وقت آمدن این جا شما را بالائی بام طلبیده سفارش او
کرده بودم ... بودند یا خیر و صاحب در مقدمه هر دو کس بطور یکه گفته بودم بجناب
قبله و کعبه عرض کردید یا وقت مناسب نبود بهر حال اگر گفته باشید مفصل بنویسید
والا بگوئید و فردا جواب بنویسید

رقعه صد و شصت و هفتم

امامی صاحب سلمکم الله تعالی پنجروپیه ... رستم خان فرستاده شد
... و نزد والده میان کو رفته باید گفت که مرزا قتیل بیشتر که دو ستانش
تحصیلدار پرگنه در ملک انگریز بودند سفارش اکثر مردم بآنها می نوشت
و همه بقدر مقصود خود کامیاب می شدند در ینولا که آشنایانش همه معزول
شده اند سفارش ... روپیه بآنها روانی دارد و سابق هم خط نوشته با ... نجات
می داد این نیست که زر برای کسی بطلبد گر دو سه بار از بعضی دوستان ...

انهم بعمل آورده بود وگاهی کسی کسی باین جا نیامده پیش خود داده جهت این قدر نوشته بار
بگویند که این خبر وجه بگفته شما از پیش خود دیگری آنها نکه نفر ستاده اند باید جهت بنده داده خیر
تا شعر صد و شصت و ششم مخفی نماند که عرضی شما اسم درزان خیر خصاب
قبله و کعبه پریروز که پنجم ماه مبارک بود رسید چون من اینجا نبوده ام والده شما جواب
عنوان بخیر فرستادن آن نزد من فراموش نموده اند ام روز که از خانه آنها صاحبان اینجا
آنده ام مطالب این درآمد تحصیل ارزی و هرچه غیر ازین داخل مناصب دولت در سرکار کمپنی
انگریز بهادر است همه وابسته بلطف و عنایت آقای عالیجناب است اگر صاحبان
بورد این تجویز را پسند بدند بسم الله تحصیل ارزی بشما ارزانی و الا جای اندیشه نیست
خدا آقا را سلامت دارد اگر او را پرداخت شما منظور است بطریق دیگر کامیاب خواهید شد
نزد من آنچه در اصل سبب مهربانی اوست گو بظاهر حاضر باشی و خدمت شما باعث آن
باشد در پنولا ... ازین پوری خطی بمن نوشته بود فقط بنده ... آقا صاحب
مختار بمن رسید شخص مذکور نوشته بود که چهار عامل برای پرگنات حضور تحصیل تجویز شده
روبکار آن بفرخ آباد رفته است یا نزد صاحبان بورد هرجا که باشند درست
بخاطر نمانده است و صاحب ... منتظر جواب بهگاه این التماس پذیرفته شد
عامل مذکور که یکی از آن شما باشید بر سر پرگنه خواهند رفت مقرر شده عنوان ...
مذکور بیچاره همین قدر نوشته بود اگر فضل الهی شامل حال شما شود همین شخص رفیق خود
خواهید کرد مسکین در اینجا حالی ندارد بعد مدتی ده روپیه که برای پسر خود درست داده بود
یکجا ... شده و سید حسن خان خطی به برادر خود سید ... علی نوشته
که تحصیلداری با خواجه امامی صاحب مقرر شد چون بنده درست ندانستم باز تحقیق خواهد

انگریزان بکلی خبر ندارند وضع و شریف [illegible] اینجا کجا است [illegible] که شما از مین پوری رفتید و انقلاب
نداشتند که در سرکار انگریز آنچه تجویز [illegible] شود [illegible] بی برکاری منصوب نموده اند
[illegible] شهرت میگیرد که فلان از خدمت بغداد بی تنزل یافت به جان فال [illegible]
[illegible] دارد و آنچه در افواه [illegible] جا گذشته هشت روزی در همین [illegible] بظهور رسید
[illegible] باد عا گویان در هر وقت ترقی یاد باید داشت از اینجا چنین واضح [illegible]
[illegible] کرامی من درین عرضه بود به مطالعه در آورده من بعد خطی [illegible]
مخدوم نزد شان فرستادم هر وقت که جواب می رسد نزد خود نگاه داشته ام [illegible]
دیگر ملفوف کرده خواهم فرستاد و آنچه در خط سابق نوشته بودم که در جا در خط شما
غلطی دیده شد تفصیلش این است که این تحریرها در عالم تعجیل و تردد خاطر [illegible]
شما هم می دانید که بحواس [illegible] خطی نوشته می شود مهمل با های هوز می نویسند لیکن [illegible]
سبب [illegible] مشتعل بودن خاطر بکار دیگر بالعکس از قلم شما تراوش نمود انشاء الله [illegible]
و [illegible] مطلوب ظفر می [illegible] و آسمانی بهم می رسد آنوقت برهان قاطع و دیگر [illegible]
[illegible] نزد صاحب فرستاده خواهد شد صاحب من [illegible] خبر [illegible]
[illegible] سینا شو [illegible] خود را [illegible] بکشید [illegible] شما در [illegible] خواهم اگر خدا
[illegible] هر دو [illegible] سبحان الله کور چه می خواهد دو چشم بینا و اگر علم [illegible]
عطا فرماید دولت زیاده از حد لیکن بعزت تمام نه بذلت زهی طالع و خهی عنایت
خداوندی این بار خطی برای نامه [illegible] شد چون او بذات خود مشتاق خبر فرحت اثر
شما است و می داند که [illegible] او در دل شما است از راه اختلاط کلمه بر زبان می آرد
از دل نیست اگر جواب خط نخواهید نوشت او خط صد و یکم خواهد نوشت امروز [illegible]

از دو پهر اینجا دارد دست ... در رفت خط ... ملفوف است دیدم و کاغذ دیگری

... نوابت نامه حاجی اسمعیل نامی ... کاغذ ... شاعره حال رقعه ...

... شصت و نهم ... تخلص ... شیده ... که لفافه اسمی آغا صاحب

... حضور ... مرقوم است و ... حال بمن رسید و تصدیق بیان مطلع ...

... و کعبه پناه است که من پریروز که بیست و سوم شهر حال بود خبر واقعی آمیر صاحب

... شنیده برای تحصیل ... آن جناب ممدوح بنجاس آمدم و ...

... را در شروع ایام برشگال روانه خواهند شد و دیروز که بیست و چهارم ... روز

بود ... آغا صاحب دام مجده آن لفافه را مخفی آورده رستم را بیرون دروازه برده

... رفت رستم نیز باخفای تمام بمن رسانید خط مرزا ابوالحسن خان دیوان

هم در ... آن بعد ... خوانده شد و کسی ندانست چون من در اینجا هستم و آغا

... جواب از طرف ایشان بعد ازین خواهد رسید در جواب ... ایشان

... و ریا و شما هستند تحریر خطوط ... مقام داعی شده اند در ... احوال تازه ...

... خط ... دوستان کفایت می کند ... این ...

آغا صاحب نوشته بود دیدو ... احتمال آن بود که چوبدار ... پیاده ... کار ...

می گفتند که مرزا ... بنجاس رفته است و ... کاره ... دریافت حال را اینجا ... آمده ...

خطها ... گرفتم ... احتیاج نداشت و اگر جائی می رفتم صاحبان خانه خط ... گرفته ...

... می خوانند لیکن این احتمال من خیلی ضعیف است ... وقت آمدن خود

... چوبدار و چند پیاده طلبیده تقید کرده آمده بودم که ... بنام من ...

... آن خط و ... کاره را پیش آغا صاحب بیارید ... بنجاس یا جائی دیگر خواهید ...

دستاویز اگر خلاف این بعمل آورده [illegible] امیدست آقا صاحب هم
قدغن کرده و تهدید نموده و ندرین حوادث [illegible] احتمالی نداشت لیکن [illegible]
[illegible] بید رحمت خدا بر شما و بر [illegible] رحمت [illegible] در [illegible] خالی [illegible] بلکه [illegible]
الحمد [illegible] دستاویز [illegible] در خط [illegible] چند لفظ تعزیت حادثه جانگداز هم هست اعاده
چه ضرور [illegible] بعد ازین که عرضه های جناب مجد خود به نوبت آمدن مولوی کلیم الله [illegible]
عدالت و دیگر ارباب عزت و متاسف شدن صاحب والا قدر [illegible]
حواله بقلم باید نمود تا در نظر این مردم عزت شما جا گیرد و رقعهٔ من که در نقد [illegible]
خانصاحب از لکهنو بحضور نموده پیش بیاید بجا باشد زیرا که نمودن رقعه وقت [illegible]
صاحب والا پایه از احوال خانصاحب زیبا بود و از طرف خود چه تحققی داشت [illegible]
من بعد ازین آنچه می نویسم آن را حکم قطعی ندانید مشورة خیال کنید [illegible]
در رای [illegible] پسندیده نماید بعمل آورده باشید تمام خدارای شما [illegible] و [illegible]

رقعهٔ صد [illegible] بصاحب عالیقدر سلمه الله تعالی

[illegible] بهجت نمط رسید موجب مسرت فراوان گردید [illegible] بود [illegible]
[illegible] جان با تحصیل [illegible] [illegible] رسید لیکن [illegible] لفظ [illegible]
[illegible] پسندیده نماند که مامور صیغهٔ مفعول از آمر یا مر آمده است و درین مقام [illegible]
می نماید و معمور بمعنی آباد و آن تعریف شهر است در اینجا چه گنجایش دارد و معنی [illegible]
مرزه [illegible] شعر [illegible] کفر ثابت [illegible] مسلمانی + [illegible]
از زبان شیخ سلیمانی [illegible] این است که معنا با تای قرشت مفتوح و میم ساکن [illegible]
گذربانان و ایداران بحکم حاکم از تاجران و دیگر رهگذران گیرند این معنی [illegible]

و در استعمال بمعنی سود و نفع است [illegible] سلیمانی است برنگ کبود که در زبان آن
[illegible] سفیدی می باشد که آن را [illegible] می گویند غرض شاعر این است که کفر و اسلام هر دو
[illegible] تحقیق نامعتبر هر گاه کفر [illegible] شد
[illegible] ثبوت کفر [illegible] مسلمانی است یعنی اسلام عین کفر و کفر عین اسلام است هر دو
[illegible] می شوند بنوعیکه زنار از تسبیح سلیمانی منفک نمی تواند شد همین [illegible] در کفر
[illegible] اسلام از کفر جدا نمی گردد شیخ با این همه تقوی نتوانست که زنار را از تسبیح
جدا سازد تمام شد این هم دیگر اینکه حال محسن بفضل شافی مطلق از سابق
بهتر است اگرچه هنوز بحالت اصلی عود ننموده لیکن کم کم بطور سابق اختلاط می کند
[illegible] دو این دلیل تام بر صحت است گویا [illegible] راه نمی تواند رفت [illegible]
[illegible] رغبت بشیرینی می کند تا دم خود می گوید که [illegible] میرزا صاحب [illegible]
[illegible] نمی آید [illegible] و چیزی کند من البتلیت کلی [illegible]
خوردن منع کرده است بهر طور که می شود [illegible] اتفاق می شود یک [illegible]
[illegible] لیکن چون نزد حکیم این هم [illegible] مقصود [illegible]
[illegible] صاحب [illegible] جناب [illegible] برای عمل تائید [illegible]
[illegible] نظر داشته باشید [illegible]
و حافظ [illegible] شاهزاده میرزا جهانگیر بهادر زیاده از پنج غزل [illegible]
[illegible] اتفاق نشد خط آینده فرستاده خواهد شد میرزا جهانگیر شاهزاده [illegible]
[illegible] چهارم [illegible] لکهنو شد جناب [illegible]
[illegible] صحبت استقبال میرزا جوان بخت شاهزاده [illegible] شده بودند

بودند شاهزاده موصوف با وصف عزیز سلطان [illegible] دلبر زجی جناب علی [illegible] در یک [illegible]
پهلوی خود نشانید شاهزاده موصوف رخت [illegible] پوشیده بر جانوری ارغوانی
رنگ [illegible] زند چهار کس دیگر از رفقائش [illegible] صحبت [illegible]
صحبت باد شد همین که سلام کردم کرسی طلب کرد و فقیر را نشانید و [illegible]
خوانید [illegible] به **رقعه صد و نود و یکم** بعد اشتیاق واضح
که پانزدهم شهر حال بود لفافه خطوط شما رسید در رقعه مختصری که بنام من [illegible]
درآمد تاج الدین حسین خان صاحب به [illegible] رسیده [illegible]
دهم [illegible] آقا صاحبان خط دیگر که برای من در زبان اردو نوشته بودید [illegible]
دریافت گردید و خط بیشتر هم [illegible] و صاحب [illegible] استاده شد یکی حسین بیک خوا[illegible]
بطور خود [illegible] اگر مری [illegible] مرسلت بعد ازین اگر خط قابل اخفا باشد در [illegible]
[illegible] نیست [illegible] صاحب عالم فرستادن [illegible] مناسب [illegible]
[illegible] آغا صاحب مختار [illegible] انیده ام که اگر بعد ازین خواجه امامی اینجا باید اگر آن وقت من
اینجا باشم بهتر والا پیش خود نگاه داشته بتوسط آدم خود در گوش من اطلاع [illegible]
[illegible] خواهد بود و خواهم طلبید بانه خود نگاه باید داشت آدم [illegible] احوال [illegible] نوشته
بعد [illegible] خیلی بی حواس شد بنا بر فرز رقعه بمن نوشتند که خواجه امامی مفت از [illegible]
[illegible] الابعال در چه بلا گرفتار خواهد شد صلاح به ازین نیست که خواجه قاضی آنجا [illegible]
[illegible] همراه خود بیارد و تاج الدین حسین خان صاحب بعد مطالعه خط شما پر منغص شدند و [illegible]
نوشتند کلنا جناب نانا صاحب قبله عرض بکنند که خطی بنام من بنویسند [illegible] خود از
کار [illegible] آباد و اطلاعت حال آنجا و رغبت خواجه امامی باین کار باید [illegible]

صاحب والاجناب و پاس حکم ... نوشته شد و این قدر مضمون دیگر هم باشد که هر چه خود را
بالنفس از حکم آقای خود چاره ندارد ... که وقت روانگی صاحب عالیشان او را آنجا
... از انقضای ... او را از وقت روانگی یاد فرماید نام ...
... تاج الدین حسین خانصاحب اینوقت پیش ... تاج الدین حسین خان برای ...
... کعبه و نزد قاضی صاحب برای نویسانیدن ... قبله و کعبه پناه خانصاحب
... جواب می آرد هر چه قراری یابد در خط فردا که ملفوف خطوط خانگی خواهد بود
... خانصاحب هم زود تر می رسند اگر حضور از روانگی ایشان بپسند
شما ... عرض بکنید که بروز پنجشنبه پانزدهم ... حال یقین که روانه شده اند بنابر
... دیگر لفافه اسمی شما درین خط چسپیده ... اگر صاحب والاالقاب
... قبیل متضمن این مضمون پیش شما خواهد است باید که همین رقعه را نمایید
... رقعه محمد وفا و دوم خط ...
حال ... توضیح مطلب کردید ... دیوان ابوالحسن خان
... معلوم نیست که این مرد عزیز پسر میر باقر علی مرحوم است یا پسر کدام
دیگر اگر پسر ... است ... قدیم آشنا است پدرش با من محبت بسیار داشت
پیش ازانکه جدا شدن در لشکر نواب نجف خان مرحوم سی و چهار سال تخمینا ...
... بودن میر مرحوم در خیمه سید مرجان اتفاق می افتاد من هم در ...
از شاهجهان آباد وارد لشکر بودم و سید موصوف از محبان من بود و اکثر اوقات
... اوتاق خود برخاسته در اوتاق او می رفتم میر باقر را هم آنجا می دیدم گاهی [illegible]
... صحبت گاهی از سر شام تا نصف شب با هم اختلاط می کردیم در همان ...

روزها هفت جز از نسخه بدیع المیزان که در علم منطق است پیش من می دید چون از [illegible]

کوچ بیشتر شد من بنابر ضرورتی باکبرآباد [illegible] شدم بعد از آنکه باز به لشکر رسیدم شنیدم

که میر نور بشاهجهان آباد روانه شد خانه ایشان [illegible]

بسادات مدنی اند میر [illegible] می فاضل خبر دفعت صاحب [illegible]

گذشته اند که خواجه [illegible] با اینهمه کمال شاگرد ایشان بود دیر موصوف [illegible]

می شوند میر باقر مرحوم را پسری بود در کمال ذکا و [illegible]

شانزده سالگی قطبی یا میبذی میخواند بیچاره مدقوق شده [illegible]

کان همین آشنای شما باشد این نقل طرفه نقلی است که میر باقر بعضی [illegible]

[illegible] و غیره پیش اکرام الله خان [illegible] داشته بود چون دو سه بار خانه [illegible]

وفا نکرد و میر مزبور به دزدی [illegible] شدید نمود خان موصوف [illegible] گفت

شریف را مطلقا بکسی [illegible] نصیب نکند که عجب مردم بیحیا [illegible] در [illegible]

میر باقر گفت که شما هم [illegible] هستید یعنی خمیر [illegible] تمام شد این داستان اینکه از احوال

آن کوت برکوچی حواله قلم کرده اید طشت از بام افتاده است [illegible] این [illegible]

منظور نیست سبب این است که چون شائبه حیا درین قوم باقی نمانده خود را [illegible]

[illegible] می گیرند این عمل را هم خود بد نمیدانند و علاوه آن دیوثی را داخل عیش [illegible]

[illegible] زن خود هم از و بردن خود بگائیدن می دهند و همچنین خواهر و دختر را نیز هر چند [illegible]

زن که حرمت خود داشت خواهر و دختر کیستند چون زن کوت برکوچی را دیگران می گایند

اولاد [illegible] کوک است درین صورت نه آن زن زن [illegible] دختر دختر او [illegible]

[illegible] می زند یا اگر کسی بگوید که شما کوت برکوچی هستید [illegible]

القصه این است که در نظر مردم صاحب این عمل ذلیل و خوار است [illegible] ایشان [illegible]

[illegible] کمال رسیده اند در [illegible] ظاهری یعنی در باب داری و تجمل ظاهری

[illegible] در میان [illegible] باشند [illegible] می باشند در میان زنانه و این [illegible]

[illegible] است ایشان هم بالطبع راغب باین می باشند که [illegible] زنانه می باشند و [illegible]

[illegible] همین عمل را می کرده باشند لیکن [illegible] که [illegible] ظاهر [illegible]

[illegible] و تحمل حرف [illegible] هم ندارد از همین جهت [illegible] باقی است

[illegible] توان کرد مردمان این اند با همین مردمان [illegible]

[illegible] خود هم می رود [illegible] که [illegible] پیش آید با [illegible] با همه [illegible]

[illegible] مولوی منیر علی [illegible] واله اکبر خطوط این صاحب

[illegible] احوال صاحب و [illegible]

[illegible] لیکن [illegible] نسبت [illegible]

[illegible] دو [illegible] در باز دو [illegible] دیده [illegible]

[illegible] پیش [illegible] در [illegible] بنیابت [illegible]

[illegible] لیکن این را یاد داشته باشید که این نوکری زیاده از

دو ماه نیست چون [illegible] آمد [illegible] در دیوان خانه [illegible]

فرود آمده [illegible] با [illegible] بود برای رفع [illegible]

والا او را [illegible] قطعاً [illegible] است هر چند [illegible] این مرد که هم [illegible] عوام است [illegible]

[illegible] ایران [illegible] کانش خارجی بوده اند [illegible] مانند وجود آدم [illegible]

والا [illegible] آدم بود که با اینکه [illegible] کرده [illegible] این [illegible]

برادر کوچکش در [illegible] قوف هزار بار بروی می چربد خرابیت مرد که این است که بر نام آن دوست

شاه پیر جان می دهد گویا از کونش [illegible] مرد که پیش مردم اظهار [illegible]

می کند در زعم خود می داند که من از این ادعای او بسیار خوش خواهم شد [illegible]

در [illegible] همگی خطوط مرقومه جات ارسانیده شد لیکن ایام خود دام در جواب نوشته [illegible]

همین [illegible] اند و نزد [illegible] فرستاده ام حالا آدم می

ازین جواب خواهد رسید **رقعهٔ صد و هشتاد و سوم**

الفاظیکه برای نویسنده مکتوب مقابل شخص مساوی بزرگ و [illegible]

شده لیکن بعضی چیزها که تعلق بمرتبه ثانی دارد که عند التقریر والتحریر بکار آید [illegible]

[illegible] بعد برقعه [illegible] ایجاد نوشته [illegible] اظهار [illegible]

از [illegible] قلم [illegible] بیان [illegible] نیز دارند یعنی [illegible]

[illegible] شخص مساوی خود [illegible] و مقابل خود را قبله و قبله [illegible]

صاحب و قبله و قبله و کعبه نیز و استاد و مرشد را هم باید گفت [illegible]

[illegible] دبشرطیکه آنقدر نباشد لیکن پدر را نباید گفت و لفظ پیر و مرشد [illegible] استاد و مرشد

[illegible] نباید گفت لیکن استاد که علوم کتابی بیاد اینکس داده نه استاد در فنون دیگر

مثل [illegible] و صناعا [illegible] رتبه درین مقام دادن را عنایت کردن [illegible] و پدر

سوای پدر [illegible] عنایت نباید گفت و در خطاب آنجناب باید گفت یا جناب والا یا [illegible]

[illegible] هم [illegible] لیکن مثل تورانی ها حضرت بمعنی پدر استعمال نباید کرد

[illegible] پدر را والد یا قبله گاهی باید گفت اگر همین اشخاص مقابل باشند

[illegible] خود را در مقابل این صاحبان سوای شخص مساوی غلام زاده

گفتن مضایقه ندارد و رو بروی شخص صاحب تشخص بنده زاده باید گفت
با مقام او باید و همچنین [illegible] زیاده از چه در مرتبه زیاده باشد
بزرگ لیکن اینجا غلامزاده گفتن نیز درست باشد چرا که سوای شخص
اینجا خود را بنده گفتن سزاوار است و پسر خود را بنده زاده [illegible]
نام پدر رو بروی بزرگان لفظ صاحب اضافه باید کرد [illegible]
صاحب نام دارد باید گفت که چنانچه زید صاحب و عمرو صاحب باید گفت
[illegible] استاده شده سلام باید کرد و در مکتوب [illegible]
برخوردار فقط یا برخوردار کامگار بنابر [illegible] زاده [illegible]
بنده زاده باید نوشت [illegible] آقا آقا برخی [illegible]
[illegible] طلب کرده [illegible] با [illegible] پیش [illegible]
[illegible] ساله دارد یا عامل پرگنه باید [illegible] همچنین آقا [illegible]
[illegible] و مصاحب باشند در این مقام عنایت کردن بجای داد [illegible]
برخوردار و برخوردار قبله گاهی و قبله گاهی صاحب و [illegible] گفتن مضایقه ندارد
بزرگ خود باید کرد و را قبله و کعبه و قبله حاجات باید گفت و در حال اختلاط خداوند
مضایقه ندارد و تعظیم دوستان هم باید کرد و تشریف [illegible]
بزرگان گفتن معیوب نیست اما برای او عرض باید نوشت برای [illegible]
بعضی با مردم پسران او نام بکمال عزت باید برد و رو بروی او تعظیم [illegible] باید کرد
آقای ذی جبروت مالک الملک کرد و مالک او و دیگری شریک [illegible]
این است که رو بروی او خود را غلام و پسر خود را خانه زاد باید گفت

گفت و پدر خود [illegible] و برادر کلان [illegible] ایشان را باید گفت و بعد از آن اضافت نمودن صاحب

و داد و دادن [illegible] رحمت کردن [illegible] دادن باید [illegible] عنایت کردن باید گفت و [illegible]

او تعظیم [illegible] بزرگی باید کرد و بعد از آن [illegible] الفاظ بزرگ [illegible] امیر در حق کسی [illegible]

[illegible] بار [illegible] باید گفت و [illegible] الخطاب [illegible] امیر و مرشد شاه و خداوند [illegible]

[illegible] او لفظ [illegible] زیاده [illegible] و آمدن [illegible]

آوردن باید گفت الا بزرگان دین [illegible] تمام باید [illegible]

[illegible] یعنی پدرش را حضرت جنت آرامگاه باید گفت و پدر کلان [illegible]

[illegible] یعنی آغا [illegible] باید کرد و اگر [illegible] ضروری الذکر باشد دست [illegible]

[illegible] کار [illegible] کند [illegible] کرده باید [illegible] وقت باز آمدن [illegible]

تسلیم باید کرد [illegible] مقام [illegible] بعد از آن [illegible]

باید رخصت و اگر [illegible] ده بار [illegible] رفتن [illegible]

سلام و تسلیم باید کرد و شاهزاده [illegible] امیر و مرشد باید گفت و [illegible]

[illegible] آورده عرض مطلب باید کرد و بندگان عالی و جناب عالی [illegible]

بلکه [illegible] عالی [illegible] **صد و شصت و چهارم** [illegible]

[illegible] تعالی [illegible] سنگ و درخت و حیوان و آدمی [illegible]

دست قدرت [illegible] مثلاً سنگ را که از پائین ببالا می اندازند مجبور است که از بالا

[illegible] الا نمی باشد مثل سقف یا درخت یا چیز دیگر پس حرکت سنگ را که از

[illegible] ناممکن یعنی با اختیار آدمی است باختیار سنگ نیست و از بالا

[illegible] طبعی نامند یعنی طبع سنگ چنین اقتضا نموده که از بالا [illegible]

آمد و میل آهن به مغناطیس هم از یک قبیلست و بالیدن درختان و سبز شدن برگ [illegible]

[illegible] باران و وزیدن باد [illegible] خصوصیت [illegible] دارد و همچنین گریختن [illegible]

[illegible] اگر گرگ را بزنجیر [illegible] بسته مقابل آن [illegible] یا ایستاده کنند [illegible]

[illegible] یا خواهد یا [illegible] بسر خود رسیدن [illegible]

[illegible] لفظ [illegible] زبان [illegible]

[illegible] کشیدن [illegible] شب یا در جنگ [illegible]

[illegible] زوال پذیر نیست و ترک آن محال و قوت دیگر [illegible]

[illegible] باشد خصوصیت بحیوان و آدمی [illegible]

[illegible]

[illegible] صحبت [illegible] نکند [illegible]

[illegible] کس ادا [illegible] چوب یا [illegible]

[illegible] از قبیل لطیفه بسیار و عبادات و مثل زنان حرف زدن [illegible]

[illegible] نشستن و قمار باختن و شراب خوردن بسیار باشد و این امور [illegible]

[illegible] اگر صحبت قمار بازان [illegible] هرگز [illegible]

[illegible] بعضی کسان که صاحب [illegible] قدسیه [illegible]

صحبت اصحاب رذیلت [illegible] ترک کنند و ترک عادت [illegible]

مشکل است لیکن ممکن است که بعد [illegible] ترک عادت صورت [illegible]

[illegible] ممتنع باشد و موجودات دو گونه بود یا آنچه بقدرت الهی از [illegible]

[illegible] مثل عقول و افلاک و ماه و مهر و دیگر ستارگان یا آنکه [illegible]

دیگری نشود چون آب و آتش و باد و خاک یعنی باد بصورت آتش و آتش بصورت باد
و همچنین خاک [illegible] خاک نشود یا فنا پذیر شود بدیر چون درختان میوه و [illegible] میوه
مثل درخت انار [illegible] چون درختان [illegible] بعضی کیمیا [illegible] خود [illegible]
از زمین [illegible] مستغیر شود [illegible]
[illegible] شدن [illegible]
[illegible] بعضی [illegible]
[illegible]
کوچک که بعضی جانوران را بصورت خود سازد [illegible] بکمال باطن [illegible]
چیزی نماید اگرچه دانایان قبول [illegible] لیکن موافق عقیده خلق خدا این است
[illegible] کرامات و خرق عادت
[illegible] و اگر [illegible] خواستند [illegible]
[illegible] خرق عادت [illegible] که این کس [illegible]
یعنی از خاصیت بشری بیرون آمده این کار کرده شاید عادت [illegible]
بشری باشد و لفظ علیحده در اصل علی حدة بوده است لیکن در [illegible]
و در عربی علی حدة و فرق در نقل عادت این است که این عبارت که فلانی این همه
صاحب [illegible] است [illegible] آن [illegible] مهمانان می خوراند خلاف
عادت باشد [illegible] حرکت انسان [illegible] خلاف عقل است یعنی ممکن است که شخصی [illegible]
[illegible] جنون [illegible] در عالم فقدان لحم فرزندان خود را کشته مهمانان بخوراند و خلاف
[illegible] است که ممتنع باشد مثل کشیدن آسمان در کاغذ باد و طلبیدن آفتاب از
[illegible] تنور برای پختن گوشت که در عوام مشهور است این خلاف

عمل باشد طلب باید همه از بیانی جون است رقعه صد و هفتاد و پنجم [illegible]

خواه [illegible] بحمد الله تعالی رقعه با صاحبان [illegible]
آمد و سیل آهن [illegible] از [illegible] داران [illegible] رفته بود [illegible]
[illegible] یاران [illegible]
[illegible] مقابل [illegible]
[illegible]
[illegible] اکر [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] از تکلفات [illegible]
[illegible] چون [illegible] باشند [illegible]
[illegible] معقول [illegible]
[illegible] جناب [illegible]
[illegible] قباحتی ندارد [illegible] محمد صاحب [illegible]
[illegible] از طرف صاحب [illegible] معقول [illegible]
[illegible] کرآمدن شما طفیلی بوده است و این خود کفته بود و سوای این [illegible]
دیکران هم نشنیدید که در رکاب آقای آصف فرود آمده آدم من باشند رقعه صاحب
[illegible] طرف [illegible] بوده ام در [illegible]

صد و هفتاد و ششم

[illegible] خوب نوشته اید لیکن غرض من از این فرمایش چیز دیکر است [illegible]
[illegible] باستعمال بنا ساختن باغ و چاه و برج و حمام و [illegible]
ضرور نیست و اشای تعریف این چیزها مرح نواب نصیر الدوله [illegible]

علیخان بهادر [illegible] جناب [illegible] عالی [illegible] است زیرا که بانی این چیز ارشاد [illegible]

تمام [illegible] باشد که این [illegible] نزد جناب قبله و کعبه رفته تحقیق باید کرد که

دختر شمس الدوله بهادر [illegible] سال [illegible] داشته [illegible]

چون بی اجازت جناب عالی [illegible] ورود [illegible]

[illegible]

[illegible] بسکون حرف دوم [illegible]

دوم آورده اند [illegible] از اینجا چه اغلاط [illegible]

[illegible]

این غلطها [illegible]

بکنید [illegible] صاف کردن [illegible]

معنی [illegible] و املایش [illegible] چند بدانند لفظ [illegible]

حقیقت آن در برهان قاطع دریافت میشود و اگر لفظ عربی باشد و شما از [illegible]

آگاه نباشید در شعر موزون نکنید [illegible] ندارد و در حاشیه مسوده نوشته

چون از حقیقت این لفظ آگاه [illegible]

[illegible] و هفتم

میرزا [illegible] امروز در [illegible] صاحب [illegible] دوم [illegible]

[illegible] دلتنگانه شما دارم بهتر این است که امروز [illegible]

[illegible] برفی شیر کوچک کوچک [illegible] بران پیچیده [illegible] است [illegible]

[illegible] ساخته باشد فردا چهار [illegible] برفی و سه فلوس را شیرینی [illegible]

RESERVE